

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198179

UNIVERSAL
LIBRARY

ಸಂಪಾದಕರು:

ಟಿ. ಕೆ. ಸಾಹೇಲ ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾ ರಾಯರು.
ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಟಿ.

ಕ್ರೆಯ ೧-೦-೦

ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಲೇಖಕರ ಸ್ವಾಧೀನ.

ಮುದ್ರಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಎ. ಪಿ. ಜೊಗುಲಿ.

ವೀರಭಾರತ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಎರಡು ಮಾತು

ಈಗ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಅಯ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇವು ಈಗಾಗಲೇ ಜಯಂತಿ, ಸಮಾಜ, ಚಿತ್ರ-ಗುಪ್ತ, ಕರ್ಮವೀರ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಆಯಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಇಲ್ಲಿಯ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ತರುಣರ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಬಲ್ಲಿದರ ಬಲ, ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯ ನಿಲುವು, ಕಾಯಿದೆಯ ಫಲಶ್ರುತಿ, ಒಡೆದ ಸಂಸಾರದ ಗೋಳು, ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳು, ಬಡತನದ ಅಸಹಾಯತೆ ಈ ಏಳು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಅಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯರ ಬಾಳಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಇದನ್ನು ಓದುಗರ ಮುಂದಿಡಲು ನೆರವಾದ ಶ್ರೀ. ಎ. ಪಿ. ಚೌಗುಲೆ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಶಾಂತಿ ಸೇವಾ ಸದನ
ಸೇಡಬಾಳ
೨೫-೮-೧೯೫೦

ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾ ರಾಯ

ಪರಿವಿಡಿ.

೧	ವಿಜಯಶ್ರೀ	೧
೨	ಈರ ಯಾಕೆ ಹೋದ ?	೨೦
೩	ಕಲಿತ ಕಳ್ಳ	೨೯
೪	ಬಂಧನದಲ್ಲಿ	೩೮
೫	ಮಾತು—ಕತೆ	೪೨
೬	ಬೀರನ ಬಾವಿ	೫೭
೭	ಆ ಕಣ್ಣೀರು	೭೪

ಅವಗಣ

ಸಾಕೃ ಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಸಾಕೃತ್ಯ ರಸಿಕರೂ

ಅವ

ಶ್ರೀ. ದಿಕ್ಷಿತ ನರಸಿಂಗರಾಯ

ಅವರಿಗೆ

ಪ್ರೇಮ ಸೂರ್ಯಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವೆನಿ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಅರಿಕೆ.

‘ ಜನವರಿ ೨೬ ’ ಎಂಬ ಉಗ್ರದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ ವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜನತೆಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆವು. ಈಗ ಶ್ರೀ. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ‘ವಿಜಯಶ್ರೀ’ ಎಂಬ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸುವೆವು. ನಮ್ಮ ‘ ಅಜಿತ ಎಜ್ಜಿ ’ ಯ ಮುಖಾಂತರ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವೆವೆಂಬ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಶ್ರೀ. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಕತೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉಪಕೃತರಿರುವೆವು. ಹೀಗೆಯೇ ಹೊಸ ಹೊಸ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮೀಸಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದರೆ ನಾವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುದ್ರಿಸುವೆವೆಂದು ಅಭಯವಚನ ವನ್ನೀಯಬಯಸುವೆವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾಗಲಿ ಸಮ್ಮಕ್ಷಮ ಕಂಡಾಗಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಹಾಯ - ಸಹಕಾರವನ್ನು ಒದಕಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕಿತ್ತೂರರ “ ಹಂಬಲ ” ಎಂಬ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಒದಗಿಸುವೆವು.

ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರು ಈ ಘೋರಣಿಯಿಂದ ನಡೆದರೆ ಉಭಯತರ ಸೇವೆಯು ಫಲಪ್ರದವಾಗುವದು.

ಬೆಳಗಾವಿ

೧೯೧೯-೧೯೨೦

ತಮ್ಮ

ಎ. ಪಿ. ಚೌಗುಲೆ.

ಅಜಿತ ಎಜ್ಜಿ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ವೀರಭಾರತ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

ವಿಷಯಗಳ ನೈಪುಣ್ಯ !

ರಸಿಕರಿಗೆ ರಸದೂಟ ! !

ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸರಸಭಾವ ! ! !

ನರಸದಲ್ಲಿ ಆರು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳು

ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣೆ ಕೇವಲ ೨ ರೂ. ೪ ಆಣೆಗಳು

ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು.

೧. ಜನವರಿ ೨೩

ಲೇ. ಡಿ. ಕೃಷ್ಣ ಪಾಟೀಲ.

ಉಜ್ಜಲ ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ನಾಟಕ ಬೆಲೆ ೦—೫—೦

೨. ವಿಜಯಶ್ರೀ

ಲೇ. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು.

ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚದ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುಂದರವಾದ
ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ. ಬೆಲೆ ೧—೦—೦

೩. ಹಂಬಲ

ಲೇ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕಿತ್ತೂರು

ನಗುವ, ಅಳುವ, ಮರುಗುವ, ಮನಕೊರೆಯ ಒಳ್ಳೆಯ
ಕಥೆಗಳ ಗುಂಪು. ಬೆಲೆ ೧—೦—೦

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರುವವು.

೪. ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಇತಿಹಾಸ

೫. ಸಾಕ್ಷರತಾ ಸಾಫಲ್ಯ

೬. ? ? ? ?

ಇಂದೇ ೨ರೂ. ೪ಆಣೆ ಕಳಿಸಿ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿರಿ.

ಪ್ರಕಟವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಕಳಿಸುವೆವು. ಪ್ರಕಟವಾಗುವವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಳಿಸುವೆವು.

ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ನಾವು ಯಾರು?

೧೦—೨—೫೧

ಟಿಳಕ ಚೌಕ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಅಜಿತ ಎಜೆನ್ಸಿ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ರಾಮಚಂದ್ರ ಹೇಮಂತ ಜಾಧವ; ಬೆಳಗಾವಿ ಇವರು ಬರೆದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ

ಸುಧಾರಿಸಿದ ೨ನೇಯ ಆವೃತ್ತಿ ಜಿಲೆ ೧—೫—೦

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೂ, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ
ಓದಲೇಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಕ. ಏಕೆ ಕೇಳುವಿರಾ ?

೧. ವಿನಾಹಿತ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಯಾಕೆ ಮತ್ತು
ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು ?

೨. ವಿನಾಹದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ವಿನಾಹದ ನಂತರವೂ ಹೇಗೆ
ವರ್ತಿಸಬೇಕು ?

೩. ನಿಜವಾದ ಸಂಸಾರ ಸುಖವೆಂದರೇನು ? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಅನು
ಭವಿಸಬೇಕು ?

೪. ವಿನಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಯಸುವವರು ತಕ್ಕ ವಧೂವರರನ್ನು
ಹೇಗೆ ಆರಿಸಬೇಕು ?

೫. ಕೆಟ್ಟ ಚಟಗಳು ಹೇಗೆ ತಗಲುವವು ?

೬. ಸಂತಾನ ಸಂಯಮವನ್ನು ಯಾರು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕು ?

೭. ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಜಾತಿ ಲಕ್ಷಣ.

೮. ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ.

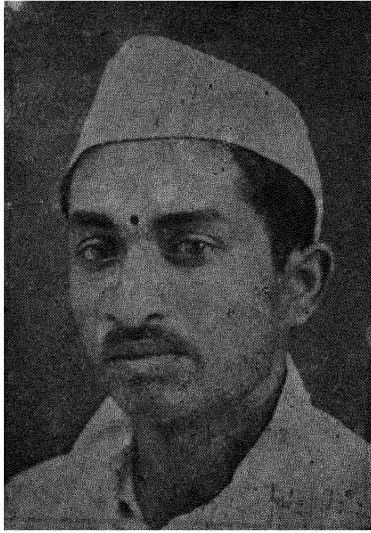
೯. ಸಂತತಿ ಆಗುವ ಉಪಾಯ.

೧೦. ಉಪಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾದ ಔಷಧಗಳು. ಇವುಗಳ
ಹೊರ್ತಾಗಿ ಅನೇಕ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳಿವೆ.

ಪುಸ್ತಕ ಬೇಕಾದವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಈಗಲೇ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ
ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೆಸರನ್ನು ರಜಿಷ್ಟರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರತಿಗಳು
ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಕಾರಣ ಹಿಂದಿನಿಂದ ದೊರೆಯಲಾರದೆ ಹೋಗಬಹುದು.

ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪುಸ್ತಕದ ಹತ್ತು ಆವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿ ಒಂದೂ
ಪ್ರತಿ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾರಾಟವಾಗಿವೆ! ಇದರಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಉಪ
ಯುಕ್ತತೆಯ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಕನ್ನಡಿಗರೂ
ಇದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ವಿಹಿತವಲ್ಲವೇ?

ಅಜಿತ ಎಜ್ಜಿ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು.

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷದ ನವಯುವಕರೊಬ್ಬರ ಪ್ರಥಮ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ದೇವರಾಜ ಬಹದ್ದೂರ್ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತದ್ದು ಅನೇಕರ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸಿದೆ. ಯಾರಿವರು? ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಲಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಬೇರೆ “ನಿಸರ್ಗದಂಥ ಹತ್ತು ಕಾದಂಬರಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಸಾಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟರು! ‘ನಿಸರ್ಗ’ದ ಮತ್ತು ಅದರ ಲೇಖಕರಾದ ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ‘ಛಾಯಾ’ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತದೆ; ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಂಪತ್ತು, ಹೆಮ್ಮೆ, ಹಿರಿಮೆ. ಇವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ಹಿರಿದು ಗೊಳಿಸಿ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಊರು ಸೇಡಬಾಳ.

— ಛಾಯಾ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ವಿಜಯಶ್ರೀ

೫

ಹಿರಿಯೂರು—ಹೊನ್ನೂರುಗಳ ನಡುವೆ ಐದಾರು ಮೈಲು ಅಂತರ. ಒಂದು ಊರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುವನನಿಗೂ ಎರಡು ತಾಸು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ದಾರಿಯು ಎರಡು ಮೂರು ಮೊರಡಿಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಏರಿ ಇಳಿದು ಹೋಗುವಂತಹದು, ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂತಹದು. ಇಂಥ ದಾರಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಅವಸರದಿಂದ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ನಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೈಗಡಿಯಾರದತ್ತ ಹರಿಯುವುದು. ಈಗಾಗಲೇ ಎಂಟೂ ಕಾಲು ಗಂಟೆ ಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಅವನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಶಾಲೆಯ ಸರಿಯಾದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅದಷ್ಟು ವತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಈ ಹೊತ್ತು ಊರಿಂದ ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಿದ್ದಿತವನಿಗೆ. ಅದುದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರು ಈ ವಿಲಂಬವಾದುದಕ್ಕೆ ಏನೆನ್ನುವರೋ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅದಷ್ಟು ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆತುರನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತಾವ ಕಡೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

“ನಮಸ್ಕಾರರೇ ರಾಯರ” ಎಂಬ ನಗೆಗೂಡಿದ ಮಾತೊಂದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಿದ; ಸಮೀಪದ ಮೊರಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಲುದಾರಿಯೊಂದರಿಂದ ಶಾಂತೇಶ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತನೊಬ್ಬನಿದ್ದ. ಕೆಲಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡದೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಅದೇಕೋ ಈ ಹೊತ್ತು ಶಾಂತೇಶನ ಮುಖ ಬಾಡಿದಂತಿತ್ತು. ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟವರಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳು

ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು. ಜೊತೆಯವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಂಜಕೆಯು ಒಡಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯವನಾದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಿಗೆ ಇದು ಹೊಳೆಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

“ಏನು ಶಾಂತೇಶ, ಇಷ್ಟು ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುವುದಾಯಿತು ? ಸಂಗಡ ಹೊಸಬರಾರೋ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ?” ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಮೊನ್ನೆ ಸಂಜೆಗೇನೇ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ದಾರಿ ಕಾಯ್ದ ಕಾಯ್ದು ಸಾಕಾಗಿ ಹೋಯ್ತು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣುವ ಆತುರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈಗ ಬರಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಇದೇ ದಾರಿಗಿರುವ ಬಾವಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಕೈಂದು ಬಂದಿದ್ದೆವು.”.....ಎಂದು ಎಳೆದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಶಾಂತೇಶ ನುಡಿದ.

“ದೊಡ್ಡವರು ! ಇಂಥ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ತಣ್ಣೀರಿನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇನು ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು ? ಅಜ್ಜಿಗೆ ಹೀಳಿದ್ದರೆ ನೀರು ಕಾಯಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ ?”....

“ಅವರು ನೀರು ಕಾಯಿಸಿದ್ದರು, ನಾವು ಏಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣುವ ಆತುರ ಒಂದಿತ್ತಲ್ಲ;...ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆವಾಯಿತು....” ಶಾಂತೇಶ ನಡುವೆಯೇ ಹೇಳಿದ.

“ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ನೋಡಬಯಸದವರಿಗೆ ಈಗ ಇಷ್ಟು ಆತುರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆ ?”

“ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಸುಸೂತ್ರ ಸಾಗಿದಾಗ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಯಾಕೆ ಬರಬೇಕು ನಾವು?”

“ಅದೇಕೆ ಬರಬಾರದು?” ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು...“ಈಗ ಚರಕಾ ಸಂಘವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆದಿಲ್ಲವೇ? ಮೊನ್ನೆ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಹಿಡಿದ ದಿವಸ ತರುಣರು ಒಳ್ಳೆ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರಂತಲ್ಲ!” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಬೆರೆಯೇ ಆಯಿತು. ನಿಮಗೂ ಕೇಳಿ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕಲ್ಲ!”

“ಅಹುದು; ನಿನ್ನೆಯೇ ಮೋಟಾರ್ ಸ್ವಾಂಟಿನ ಮೇಲೆ ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.... ‘ಚಿಕ್ಕೇರಿ’ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದಿದೆ. ತರುಣರೆಲ್ಲ ಊರು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು....’ ಎಂದು.”

ಮುಂಜಾನೆಯ ಹೊಗೆಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮೊರಡಿಯ ಮೇಲೆ ಎದುರೆದು ರಾಗಿ ನಿಂತ ಮೂವರ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಆತುರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತಿತ್ತು. ಮಂಜಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ರವಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಲಿದ್ದ. ಮೂವರೂ ಕೂಡ ಹಿರಿಯೂರ ಕಡೆಗೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತೊಡಗಿದರು.

“ಹೀಗೇನು? ಮತ್ತೇನೇನು. ಆಗಿದೆಯಂತೆ....?” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಶಾಂತೇಶ ಕೇಳಿದ.

“ನನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳು! ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ನೀವು ಮಾಡಿದ್ದು?” ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದ.

“ಅವರಿಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಮೂರು ದಿವಸಗಳಾಯಿತು ಅವರು ಊರುಬಿಟ್ಟು....., ಎಂದು ರಾಮ—ಇನ್ನೊಬ್ಬತನ ಹೆಸರು—ನಡುವೆಯೇ ಮಾತು ಸೇರಿಸಿದ.

“ನೀವೆಂದು ಊರು ಬಿಟ್ಟಿರಿ?” ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತ, ರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೇಳಿದ.

“ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆಗೆ....” ಮುಖದಲ್ಲಿ ಭಯವು ಒಡಮೂಡುತ್ತಿರಲು ರಾಮ ಹೇಳಿದ.

“ಅಲ್ಲಿ ಏನು ವಿಶೇಷ?” ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೇಳಿದ.

“ವಿಶೇಷವೆಂದೇನು ಕೇಳುವಿರಿ? ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯದು! ನಿನ್ನೆಯ ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹತ್ತಿಂಟು ಮಿಲಿಟರಿ ಮೋಟಾರುಗಳು ಬಂದವು. ಕೂಡಲೆ ಊರೆಲ್ಲ ಗಡಿಬಡಿ ಎದ್ದಿತು. ಕೆಲವು ಜನ ಹಿರಿಯರು: ‘ತರುಣರೆಲ್ಲರು ಈಗಿಂದೀಗ ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯೊಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು....’ ಎಂದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು: ‘ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೇನು, ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವರೆ?’

ಎಂದೆನ್ನುತೊಡಗಿದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಹುಡುಗಾಟ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ತಂದಿಟ್ಟರು! ಮರೀ ಕೂಗಿ ನರೀಗಿ ಹಾವಳಿ ತಂದಿಟ್ಟಿತಂತ! ಆಗ ನಾ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ ಅವರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಾದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ. ಅಂತ....ಎ; ಆ ಬಿಳಿ ಪೊಪ್ಪಗೀ ತಗದು ಒಗೆದು ಪಟಕಾನಸರ ಸುತ್ತಾಕಿಲ್ಲಾ? ” ಎಂದು ತರುಣರಿಗೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಇದೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ತರುಣರೆಲ್ಲ ಅಡಗಲೆಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೂ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯ ಬದಲು ‘ ಬಾದಲಿ ’ ಕೋಶಾ ’ ಪಟಕೆಗಳೇ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಕೆಲವರು ಊರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿಂದೆತ್ತೋ ಮೋದರು. ಹೊಸಮನಿ ಭೀಮನೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಮತರ ಹಿತ್ತಲಿನಿಂದ ಬೇಲಿ ಹಾರುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿ ಕಾಣಿಸಿದನಂತೆ, ಅವನಿಗೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಊರಸುತ್ತಲೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿಗಳು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಗೌಡರ ಕಣ್ಣು ಬಹಳವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನೊನ್ನೆಯಿಂದ ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹರಡಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಂತೇಶನ ಸಂಗಡ ನಾನೂ ಹೋಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ತರ್ಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರಿಂದ ನಾನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರುವುದೂ ಉಚಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟಿನ ಬಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಮರೆಗೆ ಕಣಿಕೆಯ ಸಿವುಡುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಮ್ಮೂರ ಮುಖ್ಯ ದಾರಿಯು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು.... ಯಾರು ಊರೊಳಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೂ ಈ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಬರಬೇಕು. ಚಾವಡಿಯಿಂದ ಊರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೂ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗುವರು. ಎಲ್ಲವು ಕಾಣುವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಆದರೂ ಎದೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ ಸಪ್ಪಳವು ನನ್ನ ಎದೆಯನ್ನೇ ನಡುಗಿಸಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ‘ ಟಪ್—ಟಪ್ ’ ಎಂದು ಬೂಟಿನ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಬರಹತ್ತಿತು. ನಾನು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆ ಸಿವುಡುಗಳ ಸಂವಿಯೊಳಗಿಂದ ನಮ್ಮೂರ

ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಗೌಡರು ಯಾರೊಡನೆಯೋ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಓಡುತ್ತಿದ್ದರು! ತಲೆಯು ರುಮಾಲು ಬಿಚ್ಚಿತ್ತು....ಕೈ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು....ಕೋಟು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿತ್ತು....ಕಣ್ಣು ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. 'ಆ ಶಾಂತೇಶನನ್ನು ತಂದುಕೊಡಿ' ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಊರನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವೆವು ಮನೆ ಮನೆ ಹುಡುಕುವೆವು. ಸಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕುವೆವು' ಎನ್ನುವರು. ಎಂದು ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರು! ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ನಲುವತ್ತು ಐವತ್ತು ಜನ ಸೋಲ್ವರರು ಕನಾಂಡರನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ 'ರೈಟ್‌ಲೆಫ್ಟ್' ಎಂಬ ತಾಳದಗುಂಟೆ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ ಬಂದರು....! ಎಲ್ಲರ ಹೆಗಲುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕೋವಿಗಳಿದ್ದವು. ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ನಡೆದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತು ನಿಂತು ರೈಟ್‌ಲೆಫ್ಟ್' ಎಂದು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು!

“ಅರ್ಧ ಮರ್ಥ ಕಲಿತ ಕೆಲವು ಮಿಲಿಟರಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತಂದು, ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರನ್ನು ಬೆದರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು....” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ತನ್ನ ತರ್ಕವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ!

“ಅಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆನಾದರೂ ಕೇಳಿರಿ! ಆ ಮಿಲಿಟರಿ ಜನರು ಊರೋಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಯಾವ ಮನೆಯಿಂದಲೂ ಒಂದು ಕೂಸು ಕೂಡ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳವು ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಯನ್ನು ತಾವೇ ತುಳಿದೊತ್ತುವ ಪೆಟ್ಟುಗಳ ಸಪ್ಪಳದಂತೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿದರು. ಮನೆಮನೆ ಹೊಕ್ಕರು, ಹೆಂಗ ಸರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದರು, ಹುಡುಗರನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ತರುಣರನ್ನು ಹೊಡೆದರು. ಕೆಲವು ಮುದುಕರನ್ನಂತೂ ಮುಂಜಾನೆ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಕೂಡಿಸಿದವರು ಊಟಕ್ಕೂ ಮನೆಗೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಗೌಡರಿಗೆ ಶಾಂತೇಶ ನನ್ನು ತಂದು ಕೊಡಿರಿ, ಮುಖ್ಯ ಚಳವಳಿಯೋರನಾತ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಸ್ಪೆಂಡ್ ಇಡತೇವೆ.... ಎಂದು ಪೊಲೀಸಸಾಹೇಬನು ಗದರಿಸಿದನಂತೆ ಸಂಜೆಯ ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಉಳಿಯಿತು. ಊರೆಲ್ಲ ಸ್ತಬ್ಧ

ವಾಯಿತು, ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಮನ ಸ್ವರವು ಜಗ್ಗಿದ್ದಿತು. ತುಟೆಗಳು ಅದುರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಭೀತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡತೊಡಗಿದ.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮುಖವು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಯಾವುದೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಮುಂದಿಡುವಾಗ ರಾಮನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಬೆರೆತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ರಾಮ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ. ಅವನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೇ ನೇನೋ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಆತನ ಮುಖಚರ್ಯೆಯ ಮೇಲಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು ಇಬ್ಬರೂ ಕುತೂಹಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವನು.

“ ಹೊತ್ತು ಮುಳಗಿತು, ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದೆ ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇಳಿಸಿತು. (ಮಿಲಿಟರಿಯು ಹೊಳೆಯಾಚೆಯ ನರ ಸೀಪುರವನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಶಾಂತೇಶನನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವುದು, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರನಿದ್ದನಲ್ಲ.... ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ! ಅವನಿಗೂ ಶಾಂತೇಶನಿಗೂ ಬಹಳ ಗೆಳೆತನ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರ ತರ್ಕವಂತೆ!’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಇತ್ತ ಹೊರಟೆ. ಊರಲ್ಲಿ ಓಣಿಯೋಣಿಗೂ ಸೀಪಾಯಿಗಳು ಮನೆಗಳೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದೊಗೆದ ಸಾಮಾನುಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೆಂಗುಸರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಗೋಳಿಡುವ ಧ್ವನಿ. ಅಡನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುಡಿಸಿಲು ಗುಡಿಸಿಲುಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಹುಡುಕುತ್ತ, ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕ ರೈತರನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರು? ಎಂಥ ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ವರ್ತನೆಗಳವು! ಆ ಭಯಂಕಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಬೆಳತನಕ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಇಡಹತ್ತಿದರು.

ಊರು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮನದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಉದ್ದೇಗ, ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳ ತೆರೆಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎದ್ದು ಮುಳುಗುತ್ತಿ

ಮುಖ್ಯ ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಡಮೂಡುತ್ತಲಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ಮಂಜಿನ ಮುಬ್ಬು ಮುಸುಕಿತ್ತು. ಅದೇಕೋ ಇಂದಿನ ಮಂಜು ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನು ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಮಂಜಿನ ಹನಿಗಳನ್ನು ಒರಸಿ ಕೊಂಡು ಬಾಂತೇಶನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಡಲು ಕಾರಣವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ಕಾರಣವನ್ನೇನು ಕೇಳುವಿರಿ? ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ದಿನಸ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು.....ಅದು ನಮಗೆ ಮರುದಿನ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿ ಹರತಾಳ ಸಾಲಿಸಿದೆವು. ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರೆವಣಿಗೆ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದೆವು. ಭಾಷಣಗಳ ತಯಾರಿಗೆ ತೊಡಗಿದೆವು. ಸಂಕನಕೊಪ್ಪಕ್ಕೆ ಸಂತೆಗೆ ಹೋಗಿಬಂದವರು ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರು. ‘ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಭೆಯಾಯಿತು, ಮೆರೆವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿತ್ತು, ಪೋಲಿಸರು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲು ಬಂದರು. ಜನತೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಹೊಡೆದಾಡಿದರು, ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು....’ ಎಂದು ಕೇಳಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ತರುಣರೂ ಹುರುಪುಗೊಂಡರು; ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಬಿಡುವವರೆಗೆ ಹರತಾಳವನ್ನು ಸಾಲಿಸುವುದೆಂದು ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಸಂಜೆಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೆರೆವಣಿಗೆ ತೆಗೆಯಲಾಯಿತು. ಡಂಗುರ ಸಾರಿತು ಸಭೆಯಿದೆಯೆಂದು. ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಗೌಡರು “ಸಭೆ ಮಾಡಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ!” ಎಂದರು. ತರುಣರು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸಭೆ ಮಾಡಿದರು ಸಭೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾರೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೆಂದು ಕುರ್ಚಿಯಮೇಲಿಟ್ಟೆವು. ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ....ಎಲ್ಲರೂ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಮಾತಾಡಿದರು. ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರು ಮಾಸ್ತರರಿಗೆ ‘ಅರಸನ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದಿಡಿರಿ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಒಡೆಯುವೆವು’ ಎಂದರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದೊಳಗಾಗಿ ಒಡೆದೇ ಬಿಟ್ಟರು! ಮೊದಲೇ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ

ಅದೇ ದಿವಸ ಸಂಜೆಯ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗೊಂದರೆ ಪೊಲೀಸ ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ರನೂ ಪೊಲೀಸರೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಹಾಗೆಯೇ ಕಂಪಿಲೇಷನ್‌ನ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದೆವು. ಚರಕಾ ಸಂಘದಿಂದ ಮೊದಲು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿತು. ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬರಲು ಪೊಲೀಸರು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲು ಬಂದರು. ಕೆರಳಿದ ಜನರು ಚಾವಡಿಗೆನೇ ಕಲ್ಲೆಸೆದು ಕೂಗಿದರು. 'ಗಾಂಧಿ ಮಹಾರಾಜಕೇ ಜೈ! ಭಾರತ ಮಾತಾಕೇ ಜೈ!!' ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್‌ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ರನೂ ಗಾಬರಿಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಜನತೆ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತು. ಘೌಜದಾರನನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು ತಂದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಅವನಿಗೂ ಖಾದಿ ಟೊಪ್ಪಿಗಯನ್ನೂ ಹಾಕಿದರು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು, ಸದಕಾರಕ್ಕೆ ಬೈಯಲು ಹೇಳಿದರು. 'ವಂದೇ ಮಾತರಂ, ಹಾಡು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದರು, ಪೊಲೀಸರು ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ಘೌಜದಾರನಿಂದ -- ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸಿದೆವು. ಘೌಜದಾರನೂ ಮೆತ್ತಗಾಗಿದ್ದ. ಹೆಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿದ; ಹೋದ ನಾನು ದಿನಾಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟೆವು. ಒತ್ತು ಸುದ್ದಿಯೊಂದು ಬಂತು. 'ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮಿಲಿಟರಿಯು ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನೂ ಹಿಡಿದೊಯ್ಯುವುದು ಎಂದು. ಕೂಡಲೆ ತರುಣರೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ನಮಗೆ ಹೇಳಿದರು: ನೀನು ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಎಂದರೆ ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗುವುದು, ಎಂದು. ನನ್ನನ್ನು ಅದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನರಸೀಪೂರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತ್ತ ಬಂದೆ" ಎಂದು ಒಂದೇ ಉಸುರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದ ಶಾಂತೇಶ.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ನನು ಬೆದರಿದ, ಯೋಚಿಸಹತ್ತಿದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಎತ್ತಿಡಹತ್ತಿದ. ಕುಳಿಗಳಿಗಾಯೊಂದು ಸುಳಿಯಿತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳೆದ್ದವು. ಊರು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದಿತು. "ಹಿಗಿಲ್ಲ ಆಗಿದೆಯೋ?" ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವು ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆಯೇ ಹೊರಟಿತು. ಶಾಂತೇಶನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ 'ಇರಲಿ, ನೀವು ಈ ಬೀದಿಯಿಂದ ಹಾಯ್ದು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ನಡೆಯಿರಿ, ನಾನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆ. ಮನೆ ಸಿಕ್ಕಬಹುದಲ್ಲ?" ಎಂದು ಕೈಮಾಡಿ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲಿನ

ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ 'ಮನೆ ಸಿಗದೆ ಏನು ? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಸಾಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ನಡೆದ. ಅವನ ನಡಿಗೆ ಒತ್ತರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅವನ ತಲೆಯೊಳಗಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಓಡುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಇವರೇನೋ ಪುಂಡತನವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ! ನಿನ್ನ ಸಂಜೆಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆಯಂತೆ; ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವರೇನು ಇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡರವರೆಗೆ ಹುಡುಕಿ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಮಿಲಿಟರಿಯು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಬಂದಂತಿಲ್ಲ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯೊಂದನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಬರಬಹುದು...." ಎಂಬ ವಿಚಾರಮಾಲಿಕೆಯ ಮುಡಿಯೊಡನೆಯೇ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಹೃದಯ ಹಾರತೊಡಗಿತು. 'ನನಗೂ ಹೊಸದಾದ ಊರು.... ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯೇ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆ. ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದರೆ ಶಾಂತೇಶನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಡಬೇಕು? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಒಂದುವೇಳೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿಗಬೇಕಾಗುವುದು! ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿವೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಯಾರೋ ಕೆಮ್ಮಿದ ಸಪ್ಪಳಾಯಿತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ಎದುರಿಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿ! ಉದ್ದವಾದ ದೇಹಯಷ್ಟಿ. ಹೆಗಲಮೇಲೊಂದು ಕೋವಿ. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ಬೂಟು! ಕಂಡೊಡನೆ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಕೈ ಕಾಲೇ ತಣ್ಣಗಾದುವು. ಎದೆ ನಡುಗಿತು. ಮೈ ಜುಮ್ಮಂದಿತು. ಬೆವರಿತು. 'ಇದೇನಾಯಿತು? ಮಿಲಿಟರಿಯು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದೆ! ಎಲ್ಲರೂ ಸಿಗುವೆವು! ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ? ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದೊಡನೆಯೇ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವೆನೆನೋ ಎಂದು ಅಂಜಿದ. ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಆಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಊರಿದ. ಶಾಲೆಯವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ಹೋದೆನೆಂಬುದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಶಾಲೆಯ ಹೊತ್ತೂ ಆಗಿತ್ತು. ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ತರರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯ ಸೂಚನೆಯ ಗಂಟೆಗೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಏರತೊಡಗಿದ, ವಿಚಾರಮುದ್ರೆಯಿಂದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಸಿನ ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ತರರೇ ಅವಸರದಿಂದ ಹೊರಗೆ

ಬಂದು 'ಇತ್ತ ಬರಿ!' ಎಂದು ಸೂಚನೆಯಿಂದ ಶಾಲೆಯ ಒಂದುಬದಿಗೆ ಕರೆ ದೊಯ್ದು " ಶಾಂತೇಶ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ! " ಎಂದು ಕಳ್ಳದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು.

" ಯಾವ ಶಾಂತೇಶ? " ಏನೂ ಅರಿಯದವನಂತೆ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೇಳಿದ.

" ಬೆಕ್ಕೇರಿಯವ! ಏನು ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗವದು! ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದಿದೆ ಬೆಕ್ಕೇರಿಗೆ; ಅವರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಓಡಿಬಂದಿದ್ದಾನೆ; ಎರಡು ದಿನವಾಯಿತು. ಮಿಲಿಟರಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ಊರೂರ ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿತ್ತಂತೆ.... "

" ಹೀಗೋ? ಇಲ್ಲೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಷ್ಟ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿ.... ? " ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ತ್ರಾಸಿತ ಸ್ವರವನ್ನು ತಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ನುಡಿದ.

" ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ? "

" ಇಲ್ಲ, ನಾನು ನನ್ನ ಯೇ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲವೇನು? ಇದೀಗ ಬಂದೆನಲ್ಲ .. ಊರಿಂದ! "

" ಮೊನ್ನೆ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.... ಧ್ವನಿ ಕೇಳಬಂತು.... ಯಾರೆಂದು ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆ.... ಆಮೇಲೆ ಅವಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕರೆದು ಹೇಳಿದೆ: ಮಾಸ್ತರರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ—ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿ ಕೊಡು' ಎಂದರೆ, ಹುಚ್ಚು ಮುದುಕಿ ' ಬಹಳ ದಿನಕ ಬಂದಿದಾನ್ತು.... ನಾಲ್ಕು ದಿನಾ ಇದ್ದು ಹೋಗಲಿ, ಮಾಸ್ತರು ಬೆಕ್ಕೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆಗಾಗ ಮನಿಗೆ ಬರತಿದ್ದ.... ಬೆಕ್ಕಣ್ಣನ ' ಗೆಳೆಯನೀತ.... ' ಎಂದಿತು. ' ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾಳೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ, ಯಾರಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ಒಯ್ದು ಕೇಳಿದರೆ ಹೀಗೇ ನನ್ನ ಹೆಸರೂ ಹೇಳಿತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದೆ.... "

" ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದಿತ್ತು. ನೀವು—ನೀವೇ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು—" ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮಾತಿನ ಹೊಲ ಬನ್ನರಿತು ನುಡಿದ.

" ಇರಲಿ, ಈಗ ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡಿರಿ.... ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪದ್ರವವಾದೀತು.... ನೀವು ಹೊಸಬರು! ಇನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಈ ಊರ ಸ್ಥಿತಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಈ ಊರ ಜನ ಬೇರೆ; ಒಬ್ಬರ ಬೆನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಗೆ

ಕಾಣಿಸದು. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ನೌಕರಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ....ಹೋಗಿರಿ! ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬನ್ನಿರಿ. ಅವರು ನಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ಬೇಡ....” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ತಿರುಗಿ ಶಾಲೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಇಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ, ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲೆಂದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿಗಳು ಕುಳಿತ ಬಂಡಿಯೊಂದು ಶಾಲೆಯ ಮುಂದಿನಿಂದಲೇ ಹಾಯ್ದು ಹೋಯಿತು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ತುಂಬ ಹೆದರಿದ. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ತೋರಗೊಡದೆ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊದ. ತನ್ನ ವರ್ಗದ ಹುಡುಗರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ “ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಈಗ ಮೂರನೆಯ ಪಾಠ ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ....” ಎಂದು ಒಪರಿ ಕೇಳಿದ. ಆಗ ಅವನ ಧ್ವನಿಯು ನಡುಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಂಡಿಯು ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಶಾಲೆಯ ಮುಂದಿನಿಂದ ಹೋದುದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೂಡಲೆ ಹೊರಬಿದ್ದು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗಿ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಆ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೀಪಾಯಿ ಮುಂಜಾನೆ ಊರಹೊರಗೆ ಕಂಡವನು ತನ್ನ ಜಾಡನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತವನಿಗೆ. ಊರಹೊರಗೆ ಹೊನ್ನೂರ ಹಾವಿಯಿಂದ ನಾವು ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಬರುವುದನ್ನು ಈತ ಕಂಡನೇನೋ!—ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ, ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸದೆ ಹೊರಟ.

“ಶಾಂತೇಶ, ಸದ್ಯ ನಿನ್ನ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವುದು ಸುರಕ್ಷಿತ....” ಎಂದು ಮನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರುತ್ತ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹೇಳಿದ. ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಅತ್ತಿತ್ತ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ “ಊರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಮಿಲಿಟರಿ ಜನರ ಓಡಾಟ ಕಾಣುತ್ತದೆ....ಅದಷ್ಟು ಬೇಗ ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸೀಮೆಯ ಚಿಕ್ಕೂರಿಗೆ ನಡೆಯಿರಿ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಅದು ಒಂದೇ ಮೈಲಿನಮಿಲಿದೆ. ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲೇ ಬಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣುವೆ....ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೂ ಬಿಡುವು. ಮುಂದಿನದನ್ನು ಆ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸೋಣ!”

ಶಾಂತೇಶನ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದುದು ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ. ಸಿರಿವಂತರ ಮಗ. ಸುಖದಲ್ಲಿ

ತಿಂದುಂಡು ಬೆಳಿದವ. ಮನದೊಳಗೆ ' ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಹೀಗೆ ಬೆನ್ನುಟ್ಟರೆ ಅಡಗಿ ತಿರುಗುವುದು ಎಷ್ಟಾದಿನ್....? ಮನೆಯ ಜನರಾದರೂ ಅನುಕೂಲರಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವೆಂದು ಏನೋ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದವು.... ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.... ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇನು? ಅತ್ತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆಯೋ? ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಏರಿಳಿತಗಳು ಅವಲಂಬಿಸಿದಂತೆ ಇವೆ.' ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು:

“ ನೀವು ಯಾವಾಗ ಬರುವಿರಿ ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಸಾಶಂಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ ಶಾಂತೇಶ.

“ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಬರುವೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆ, ಊರಲ್ಲಿಯ ನಿಜವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀವು ಹೊರಡಿರಿ! ” ಎಂದು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಶಾಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉದ್ವೇಗ-ಭಯಗಳು ಒಡೆದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ, ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದಿನಿಂದ ಹಾಯ್ದು ನಡೆದಿದ್ದ. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪಂತರೊಬ್ಬರೇ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

“ಇಲ್ಲಿತನ ಬಂದು ಹೋಗರೀ ಮಾಸ್ತರ ” ಎಂದು ಪಂತರು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನನ್ನು ಕರೆದರು.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಚಿಂತ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಚಾವಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ “ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ವೇಳೆ ಆಗ್ತದೆ. ಹೋಗತೇನಿ!” ಎಂದ.

ಪಂತರು “ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸ ಆದ ಬರಿ!” ಎಂದು ಹಾಸುಗಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ತೀರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲು ಹೇಳಿದರು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ ಪಂತರು ಮೆಲ್ಲಗಿನ ದನಿಯಲ್ಲಿ “ಮನೆಯೊಳಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಸ್ತಕ....ಕಾಗದ ಇದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾ ದರೂ ಬೇರೆ

ಕಡೆಗೆ ತೆಗೆದಿಡಿರಿ....ಇಂದು ನಾಳೆ ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಬರೋದದ ಅಂತ....”ಎಂದರು.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೂ ಅಳುಕಿತು. ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಕಾಲು ಗಳು ತಣ್ಣಗಾದುವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತವನಿಗೆ. ಮನಸ್ಸು ಇವರು ನನಗೇ ಕರೆದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೇ ತಪಾಸಿಸಲು ಮಿಲಿಟರಿ ಬರುವುದಿದೆಯೋ? ಬಂದಿದೆಯೋ ಎನೋ! ನನ್ನ ಹೆಸರು—ನನಗೂ ಶಾಂತೇಶನಿಗೂ ಗೆಳೆತನವಿದ್ದುದು, ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ....ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ....ಮಳ್ಳಮುದುಕಿ....ಇಂತಹದೇನೂ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ....ಯಾರಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿಸಿ ಕೇಳಿದರೆ....ಶಾಂತೇಶ ಬಂದಿದ್ದ, ಎರಡು ದಿನ ಇದ್ದ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಡತಕ್ಕವಳು! ಆ ಮೇಲೆ ನನ್ನಗತಿಯೇನು?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲೇ.... “ಈ ಹೊತ್ತೇ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲ!” ಎಂದು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು—ತಾನು ಕಂಡದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ ನೋಡಲು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಯತ್ನಿಸಿದ ದಿನ. ನಡುಗಗೊಡಬಾರದೆಂದರೂ ಕೊಂಚ ನಡುಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

“ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು! ಗೊಡರು ನಮಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ!” ಎಂದರು ಸಂತರು. ಸಂತರ ಮಾತಿನಿಂದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೂ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೆವರೊಡೆಯಿತು. ಆದರೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಏಳುತ್ತ “ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಯಾವ ವುಸ್ತುಗಳೂ ಇಲ್ಲ....!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಡಲನುವಾದನು.

“ನಾ ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಯಾರ ಮುಂದೆಯೂ ಹೇಳಬೇಡಿ ಮತ್ತೆ!” ಎಂದರು ಸಂತರು. ತಮ್ಮ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಹೆದರಿದವನ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.

“ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಶಾಲೆಯತ್ತ ಸಾಗಿದ. ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಸಾಗಿಸುವಷ್ಟು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ವಿಚಾರಗಳು ಬರತೊಡಗಿದುವು. ನನ್ನ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ....ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ....ಸುತ್ತಲೂ ಭಾರತ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಕಾಯಿದೆಯಂತೆ ಸಂಶಯ ಬಂದ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ....! ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ? ಹಿಡಿದರೂ ಹೋಗಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ! ಹೋಗಲು ತಕ್ಕಂತೆ ದೇಶಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಮುಂಚಿತ ಮಾಡಿರಬೇಕಿಲ್ಲ...; ಅತ್ತು ಅಂತಹ ದೇಶಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಇತ್ತು ಮದುವೆಯೂ ಇಲ್ಲ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ. ಮನೆಯವರಿಗೆ ಸಂಕಟ! ನಾ ಮೊದಲೇ ಬಡವ! ಮದುವೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಂತಿತು. ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ ಬಡ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಆ ಮೇಲೆ ಇವರು ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಹೀಗಾದರೆ ಮುಸ್ಸಿನ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರು ಎಷ್ಟು ನೊಂದು ಕೊಂಡಾರು ? ಈಗ ಮದುವೆಯ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಬೇಕೋ.... ಮಾಡಬಾರದೋ....ಎನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕೋ....? ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಡಿರೆಂದು....ಮನೆಯವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು....ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವರೆಂಬುದಾದರೂ ನಿಶ್ಚಿತವೇ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದರೆ ಹಿರಿಯರು ಎಷ್ಟು ನೊಂದುಕೊಂಡಾರು ? ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನ ಮದುವೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ! ಬಡವನ ಮದುವೆಯ ಸನ್ನಾಹವೆಲ್ಲ ಆದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟರೆ....? ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಶಾಲೆ ಬಿಡುವ ಸೂಚನೆಯ ಗಂಟೆಯಾಯಿತು.

ಅದೊಂದು ಜೋಳದ ಹೊಲದೊಳಗಿನ ಬೇವಿನ ಮರ. ಅದರ ಸೂತ್ತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜೋಳದ ನಿಲುವು ಇದೆ. ಆ ಗಿಡದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ಕುಳಿತರೂ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಕಾಣುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ....ದಾರಿಯಿಂದ ಯಾರು ಹೋದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಯುವಂತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ, ಶಾಂತೇಶ, ರಾಮ, ಮೂವರೂ ಊಟ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು.

“ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇನು ?” ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ರೊಟ್ಟಿಯಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚುತ್ತ ಕೇಳಿದ. “ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಆಪ್ತರಿದ್ದಾರೆ....ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೆಲವು ದಿನ ನಿಲ್ಲುವುದು ಒಳಿತೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ನಾನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಇವರನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬರುವೆ...”ಎಂದು ರಾಮ ಶಾಂತೇಶನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

ಶಾಂತೇಶ ಏನೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮೂವರ ಮೂರು ರೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನತೊಡಗಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಯಾರ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಊಟದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಹಾದಿಯಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಹಾಯ್ದು ಹೋದಂತಾದರೂ ಸಾಕು, ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಂದು ಮೇಲಿನ ಹೆಂಟಿಯು ಬೀಳಲು, ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಚೆಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಬೆದರುಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದ....ಶಾಂತೇಶ ನಗುತ್ತ ಗಿಡದ ಮೇಲಿನ ಕಾಗೆಯ ಗೂಡಿನಿಂದ ಬಿತ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಳಿಬೀಸಿ ಜೋಳದ ದಂಟುಗಳ ಸಪ್ಪಳವಾಗಲು, ಮೂವರೂ ಯಾರೋ ಬಂದರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ಥಿರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಊಟದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮುಗಿಸಿದರು.

“ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದೂರ ಹೋಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅದರಂತೆ ಏನಾದರೂ ದೇಶ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಜೊತೆಯವರು ' ನೀವು ಹಿಂದೆ ಇರಬೇಕು.... ಎಂದರೆ ಕೆಲಸ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವುದು....” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನನ್ನನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಏನು....? ” ಎಂದು ಶಾಂತೇಶ ಕೈದೊಳೆಯುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

“ ನೀನೆನ್ನುವುದು ನಿಜವಾದುದೇ. ಆದರೆ ಕಾರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಜ್ಞಾನವಿರಬೇಕು.... ಮೇಲಾಗಿ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವೂ ಬೇಕು. ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಜನತೆ ಬೇಕು. ಸ್ವತಃ ರಾಜದಂಡನೆಗೂ ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.... ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಲೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಾಗದು. ಈಗ ನೀವು ಭಾವಿಸಿರುವಷ್ಟು ಈ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದು ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ಸಿಕ್ಕೇ ತೀರುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ, ಆ ಮೇಲೆ ನಿರಾಶೆಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡಿಸುವುದಿಷ್ಟೇ.... ಇಂದಿನ ನಿಮ್ಮ ಹೋಣೆ.... ಆ ರಿಂದ ಸೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವುದು ಒಳಿತು ” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ತನ್ನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ.

“ ಜನತೆಯ ನೆರವು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ಹಿಡಿದರೋ ಇನ್ನೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಊರ ಕಡೆಯ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಹೊತ್ತು ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ನೆರೆಯ ಊರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹುಡುಕುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ದಿಶೆಗೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಬೇಕು. ” ಎಂದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹುರುಪಿನಿಂದ.

“ ನೀವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬಯಸಿದರೂ ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರ ಬೆಂಬಲ ನಿಮಗೆ ಬೇಕು.... ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಯಾರನ್ನೂ ನಂಬುವಂತಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಉಪಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಹಿರಿಯ ಮುಖಂಡರಾದರೂ ಸಿಗುವರೇನೋ ನೋಡಿ, ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆ ತುಳಿಯಬೇಕು.... ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದ ಕೆಲಸವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.... ಕೂಡಲೆ ಜೇಲನ್ನೂ ಸೇರಬೇಕಾದೀತು....”

“ ಬಿಡಿರಿ; ಹೀಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಸರಕಾರದವರಿಗೆ ನಾವು ಸಿಕ್ಕಬಹುದೇ? ನಮ್ಮೂರ ನೆರೆಯ ಊರುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿದ್ದಾರೆ.... ಹಿಂದೆ ಚರಖಾ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲೆಂದೂ, ಖಾದಿಯ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆಂದೂ ಅಡ್ಡಾಡಿದಾಗಲೂ ಹಲವರನ್ನು ಕಂಡು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ....” ನಡುವೆಯೇ ನುಡಿದ ಶಾಂತೇಶ.

“ ಹಾಗಾದರೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಸಂಜೆಗೆ ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು.....” ಎಂದು ಏನೋ ಧೇನಿಸುತ್ತ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹೇಳಿದ.

“ ಅದೆಲ್ಲ ಆಯಿತು; ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ದಾರಿಯೊಂದು ಬೇಕಲ್ಲ....?” ಅತ್ತ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಇದ್ದುದೊಂದೇ ದಾರಿ, ಹಿರಿಯೂರಿನ ಮೇಲಿಂದ

ಹೋದುದು. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಿಲಿಟರಿ ಓಡಾಟವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಸುಳುಹಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದಾರಂತೀರಲ್ಲ....?”

“ ಅಹುದು; ಮಿಲಿಟರಿಯವರೇ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿರುವರು.... ನಾನು ಮುಂಜಾನೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹದ್ದಿಯ ಚಿಕ್ಕೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ರೆಂದು ಕಳುಹಿದೆ; ಅದು ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಅವರು ಹಿಡಿಯುವರಂತೆ.... ನೀವು ಊರಲ್ಲಿ ಹೋಗದೆ ಇಲ್ಲಿ ದಾರಿಗೇ ಬಂದು ನಿಂತುದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು.... ಈಗ ನೀವು ಬೆಳಿಗುಂಟ ನಮ್ಮೂರ ಪಶ್ಚಿಮ ಕೈರುವ ಕೆರೆಯ ಓರೆಗೆ ಬನ್ನಿ; ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುವೆ. ಮಿಲಿಟರಿಯು ಈಗಾಗಲೇ ಊರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಂತಿದೆ.” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹೇಳಿದ.

“ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರಿ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ತರಬೇಕು.... ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆ ಕ್ಲೇವಾರ್ಡ್ ಕಾಗದಗಳಿವೆ.... ಅಲ್ಲದೆ ‘ಕ್ರೈಟ್ ಇಂಡಿಯಾ’ದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯೂ ಉಂಟು....”

“ ಇರಲಿ ನಾನೀಗ ಹೋಗುವೆ. ಆದಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುವೆ. ಪೋಲೀಸಿನವರೂ ನನ್ನ ನಡೆನುಡಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟಂತಿದೆ. ಬರುವಾಗ ಎಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆಂದು ಓಲೆಕಾರನೊಬ್ಬ ಕೇಳಿದ.... ಚಿಕ್ಕೂರ ಪೋಷ್ಠ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವಿದೆಯೆಂದು. ಹೇಳಿ ಬಂದೆ.... ಬಹಳ ತಡವಾದರೆ.... ಮತ್ತೇನಾದರೂ ತರ್ಕ ಕಟ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಾರು ಎಲ್ಲವೂ ತಸ್ತೀತು- ಇನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.... ನೀವೂ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬನ್ನಿ ನಿಮಗೂ ಸಂಜೆ ಯಾಗುವುದು....” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದ.

“ ಆದಷ್ಟು ಮಿಲಿಟರಿಯ ಸುಳಿದಾಟವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ಬರ್ತೀ?” ಎಂದು ರಾಮ ಕಳ್ಳದನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ....

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನು ಶಾಂತೇಶನ ಅರಿವೆ-ಕಾಗದ ಗಂಟುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದು ದೋತರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಬಗಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂಬಿಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ. ಮೈಯಲ್ಲಿನೊಂದು ಹಾಪ್ ಶರ್ಟ್,

ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಟೂಪಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಜನಿವಾರವನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಈ ಸೋಗನ್ನು ಕಂಡು.... ಈತ ಧೋತರ ಒಗೆಯಲು ಕೆರೆಗೆ ನಡೆದಿದ್ದಾನೆಂದೇ ಯಾರೂ ಭಾವಿಸುವಂತಿತ್ತು.... ಆದರೂ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನೂ ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನಿಂದಲೇ ಹಾಯ್ದು ಹೋದ; ಮೇಲಾಗಿ ಅವರ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಹೋದ ಬೇರೆ.... ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ನಿಗೂ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಇವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಂಶಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿತ. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು “ಯಾಕರೀ ಬಿಸಲಾಗೂ ಹೊರಬಿದ್ದಿರಿ?” ಎಂದು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

ಕೂಡಲೆ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನು “ಮುಂಜಾನೆ ಊರಿಂದ ಬಂದೆ; ಸ್ನಾನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಧೋತರ ಒಕ್ಕೊಂಡು ಬರುವೆ....” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುನ್ನಡೆದ. ಪೋಲೀಸಿನವರಿಗೂ ಅದು ಕೇಳಿಸಿತೇನೋ! ಅವನೂ ಏನನ್ನೋ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಗೌಡರ ಮನೆಯತ್ತ ಅವಸರದಿಂದ ಸಾಗಿದ.

ಈಗಾಗಲೇ ಮಿಲಿಟರಿಯು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಗಟ್ಟಿ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಜನರೆಲ್ಲ ನರಸೀಪುರದಿಂದ ಬರಲು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಲಂಬವಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಮೋಟಾರುಗಳಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ದಾರಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ನಡುವೆ ಹೊಳೆಯೊಂದನ್ನು ದಾಟಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮುಂಚಿತ ಬಂದ ಜನರು ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನ ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟೇ ಇದ್ದರು.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಊರ ಹೊರಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗಿದ್ದ. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಯಾರೋ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

“ಚಿಕ್ಕಣ್ಣಾ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸಿನವರು ಹೊಕ್ಕಿರುವರು.... ಅಜ್ಜಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಳು, ನಿಮ್ಮನ್ನು!”

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೇಳದವನಂತೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮುನ್ನಡೆದ. ‘ಯಾರೇ ಬರಲೊಲ್ಲರೇಕೆ? ಅಜ್ಜಿಗಂತೂ ಹೆದರದಂತಿರಲು ಹೇಳಿ ಬಂದಿರುವೆ.... ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕ್ಸೆಪಾರ್ಡ್ ವಸ್ತುಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಈಗ

ಶಾಂತೇಶನೊಬ್ಬ ಪಾರಾದನಲ್ಲ....!” ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಲುಪಿದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಾಂತೇಶ, ರಾಮ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದ ಮೊರಡಿಯ ಓರೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕುಳ್ಳಿರ ಹೇಳಿ, ತಂಬಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ತಂದ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿದ ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲು ಕೊಟ್ಟ. ಇಬ್ಬರೂ ಹಾಲು ಕುಡಿದು ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ತಿಳುಹಿರಿ. ಆಗಾಗ ಕಾಗದ ಬರೆಯುತ್ತ ಇರಿ. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ನಾನೂ ನೆರವಾಗುವೆ. ಪತ್ರ ಬರೆಯುವಾಗ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ....ಕವಿಗಳಂತೆ....” ಎಂದು ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಹೇಳಿ, ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ಮೂವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಶ್ರೀಯು ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಈರ ಯಾಕೆ ಹೋದ?

ಅಂದು ಶನಿವಾರ. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗನೆ ಪಾಠ ಮುಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ. ಹೋಗುವಾಗ ಗೌಡರ ಹತ್ತಿರ ಸಾಲ್ಕು ಮಾತು ಅಡಿ ಹೋಗುವದು ದಿನದ ರೂಢಿ. ಆದರೆ ಇಂದು ಗೌಡರೇನೋ ತಮ್ಮೊಬ್ಬ ರೈತನಿಗೆ ಬಾಯಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈರ.... ಆ ರೈತನ ಹೆಸರು.... “ ಬಾಂವಿಗೆ ನೀರೂ ಇಲ್ಲ. ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಹೇಳ್ಕೊಂಡೆ. ನೀವ್ ಕೆವಿಗೇ ಹಾಕೊಳ್ಳಿಲ್ಲ. ನೋಡ್ಡಕ್ಕ ನಾನು ತಗಸಿದೆ. ” ಎಂದು ಏನೇನೋ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದ! ಅವನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾತಾಡಿದಷ್ಟೂ ಗೌಡರ ದನಿ ಬಿರುಸಾಗುತ್ತಲಿ ದ್ದಿತು: ‘ ಕೊಳಚೆಯನ್ನು ಕೇಳದೆ ಯಾಕೆ ತಗಸಿದೆ? ’ ಎಂದರು. ಮನೆಗೆ ಬೇಗನೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವ ನನಗೆ ಇದೊಂದು ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆದರೆ ತಲೆಯಲ್ಲೊಂದು ವಿಚಾರ ತರಂಗವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು ಆ ಪ್ರಸಂಗ: ‘ ಬಾಂವಿಯ ಕೊಳಚೆಯನ್ನು ಕೇಳದೆ ತೆಗೆಯಿಸಿದರೆ ರೈತನ ದೇನು ತಪ್ಪು? .. ಅದರಲ್ಲಿ ಗೌಡರದೇನು ಹಾನಿ ..? ’ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಮಾಲಿಕೆಯು ಮುಗಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದೆ ನಾನು.

ಲಲಿತೆ ಅದಾಗಲೇ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳಿಗೇನೂ ತೊಂದರೆಯೊದಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಮುಡಿಯುತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಮುಂದೆ ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಒಂದೆಡೆಗೆ ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಗಂಜಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ‘ ಅಯ್ಯೋ ಹೊಟ್ಟೆ! ಅಯ್ಯೋ ಹೊಟ್ಟೆ! ’ ಎನ್ನುವ ಎಷ್ಟೋ ಕಂಗಾಲರ ಕೂಗು; ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಹಣಗಾರರು ಕೊಬ್ಬಿದ ಗೊಳಿಯಂತೆ ಮನಬಂದಂತೆ ತಿಂದುಂಡು ಅಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುವ ಕಮರುದೇಗು! ಒಂದೆಡೆಗೆ-ಲಂಗೋಟಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಳಹೊಕ್ಕ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅವಚಿಕೊಂಡು ‘ ಚಳಿ! ಚಳಿ! ’ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವ ಬಡವರ ನಡುಗು! ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ-ಕೋಟುಜಾಕೀಟುಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಡವರ ಬಗ್ಗರಮೇಲೆ ಅನ್ಯಾಯ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ‘ ಹುರ್ ಹುರ್ ’ ಎಂದು ಮೆರೆದಾಡುವ

ಸಾವುಕಾರರ ಸಿಡುಕು! ದುಡ್ಡುಳ್ಳವರು ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಬಡವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಅನ್ನ ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟೆಯಾದರೂ ಆಗಬಹುದಲ್ಲ!

ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಇರುಳು ನಿದ್ರೆ ಬೇಗ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಬೇಗನೆ ಎಚ್ಚರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರು ಆಗುವುದೊಂದೇ ತಡ, ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು ಆ ಈರನ ಚಿತ್ರ. ಅದೇಕೋ, ಈರನನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಕಂಡಾಗ—ನಡತೆಯೊಳಗಿನ ನಯವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ—ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ನಿನ್ನೆಯ ಅವನ ದೈನ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಮನಸ್ಸು ಮರುಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ ನೆರವಾಗಬೇಕು!” ಎಂದು ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು ತೋಟದ ದಾರಿಯೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು; ಕೂಡಲೆ ತಂಬಿಗೆಯೊಂದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟೇಬಿಟ್ಟ.

‘ಕಲ್ಲಹಳ್ಳ’ ಎಂಬುದು ಕಟ್ಟಡವಿಯೊಳಗಿನ ಹಳ್ಳ; ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳೂ ನೀರು. ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಆಗದ ಬಾವಿಗಳಿಗಂತೂ ತುಂಬ ನೀರು. ಸುತ್ತಲಿನ ಭೂಮಿಯೂ ಕಸುವಿನದು. ಆದರೆ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡದ ನೆಲ. ಅಲ್ಲಿರುವುನೆಲ್ಲ ವತನದಾರರ ಜಮೀನುಗಳು, ಅವಕ್ಕೆ ಇರುವ ತೆರಿಗೆ ತುಸು, ಉಳಿದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಭೂಮಿ ಬಹಳ—ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಭೂಮಿಯ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದು ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಬೀಳುಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಉಪಯೋಗವೆಂದರೆ ಊರ ಜನರ ದನಗಳಷ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಮೇಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದಿಷ್ಟೇ.

ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಈರನ ಅಲ್ಲ ಗೌಡರ-ತೋಟ. ಊರುಬಿಟ್ಟು ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ. ಎಂದೋ ಹಿರಿಯರು ತೋಡಿಸಿದ ಭಾವಿ; ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ಹಾಳು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಈರ ಗಟ್ಟಿಗ. ಸರಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂದು ಗುಳೇಕಟ್ಟಿ ಬಂದವ. ಹೀಗೆ ಬಂದಾಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಯಾರು ಕೊಡಬೇಕು? ಗೌಡರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಬೀಳುನೆಲವೆಂದು. ಅವನೂ ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನದೆ ಲಾವಣಿಗೆ ಹಿಡಿದ; ಮೈಮುರಿದು ದುಡಿದು ಈಗ ಆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾ ನಾಲ್ಕೈದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಬರು

ವಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಗೌಡರಾದರೂ ಅವನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸ್ವನ್ನು—ಬಡ್ಧತನ ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು—ಬಿಟ್ಟು, ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮನೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮರುಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟರೆಂದೋ? ಅಲ್ಲ. 'ಜೀತವಾಳಿನಂತೆ ದುಡಿಸರಾಯಿತು. ಎಲ್ಲವೂ ಅವರದೇ ಆದೆ. ನಮ್ಮದೇನು? ಹತ್ತುವಷ್ಟು ಕೊಡುತ್ತಾರಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು ನಮಗೇಕೆ ಬೇಕು?' ಎಂದು. ಈ ಸಲವೂ ಕಬ್ಬುಹಚ್ಚಿದ್ದಾನಂತೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದರೆ, ಬರುವ ಬೇಸಿಗೆಗೆ ಹಿರಿಯ ಮಗ ನಿಂಗನ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬಾ ಶೆಯಂತೆ. ಆನನಿಗೆ. ಗೌಡರ ಮುಂದೆಯೂ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದನಂತೆ ಕೇಳಿ ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾದರಂತೆ! ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವನೇ ಮೊನ್ನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಗೌಡರೂ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅವನ ಎದುರಿಗೇ ಅವನ ದುಡಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಗಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ ಹಾಗೇಕೆ ಬಾಯಿನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ? ಮನಸ್ಸು ಈರನ ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಾಲುಗಳೂ ಅತ್ತಕಡೆಗೇ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ತಾಸೆರಡುತಾಸು ಹೊತ್ತೇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದೆ. ಕಬ್ಬು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ; ಆದರೆ ಈಗ ಬಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಬಾಡದೆ ಏನುಮಾಡೀತು? ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ನೀರೇ ಹಾಯಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಯಿಸುವುದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ? ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಇದ್ದರಷ್ಟೆ? ಬಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿನಂತೆ; ಒಳಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹುಡುಗರು ಕೊಳಚೆಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು, ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಹಿರಿಯ ಹುಡುಗ. ಆತ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದವನಿರಬಹುದು. ಅವನೇ ಹೆಡಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಮೇಲೆ ತರುವವ. ಇದೀಗ ಹೆಡಿಗೆತುಂಬುವುದಾಯಿತೇನೋ! ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಹೇಳಿದ: 'ಸಾಕೆನ್ನ, ಅಣ್ಣಗ ಒಚ್ಚೆ ಆಗ್ಲೈತಿ' ಎಂದು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಿರಿಯಹುಡುಗ 'ಮರತು ಹಾಂಗ್ ತುಂಬಿದ್ದಲ್ಲೋ' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಳಚೆಯನ್ನು ಹಡಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಹತ್ತಿದ. ಹಿರಿಯ ಹುಡುಗ 'ಇರಲಿ ಬಿಡೋ' ಎಂದು ಹೆಡಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಲು ಹೋದ; ಆದರೆ ಎತ್ತಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೈಹಚ್ಚಿದರು; ಹೆಡಿಗೆ ಎತ್ತಹತ್ತಿ

ದರು. ಮೈಮೇಲೆ ಕೊಳಚೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಹಿರಿಯ ಹುಡುಗ ಹೆಡೆಗೆ ಹೊತ್ತು ಮೇಲೆ ಬರಹತ್ತಿದ. ಕಾರಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತಹ ಕಾಯ; ಲಂಗೋಟೀಯನ್ನಳಿದು ಮೈಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದ. ನನ್ನನ್ನು ಬೆರಗುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದನಿಷ್ಟೆ; ಮಾತಾಡಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲಲಿಲ್ಲವೇನೋ! ಹೆಡೆಗೆಯೊಳಗಿನ ಕೊಳಚೆಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯತೊಡಗಿದ. ಆಗ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ: “ ಈರ ಇಲ್ಲೇನು ? ”

“ ಅವ ನೆನ್ನಿ ಊರೊಳಗ ಹೋದಾಂವ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ! ” ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕುಲತೆ ಇಡುಗಿತ್ತು. ಅಣ್ಣ ಯಾರೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿದನೆಂದು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರು ಆ ಹುಡುಗರು. ಅಪರಿಚಿತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಮೇಲೆಯೇ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರು, ಮೈ—ಕೈ ಕೆಸರು, ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪು! ಅದರೂ ಎಷ್ಟು ಮುದ್ದು ಸುರಿಯುವ ಮಕ್ಕಳವರು! ನಿಸರ್ಗದೇವತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ನಗ್ನ ಸುತ್ತಳಿಗಳವು! ಹುಡುಗರು ನನ್ನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ, ಅಣ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ಕುತೂಹಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ‘ ಕುಂಡ್ರಿ, ಅಪ್ಪಾ ಈಗ ಬಂದಾನ ನೋಡೋನು ’ ಎಂದು ಹಿರಿಯ ಹುಡುಗ ಹೇಳಿದ. ಅಲ್ಲೇ ಕಲ್ಲಿನಮೇಲೆ ಕುಳಿತೆ. ನಸುವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಈರ ಕಾಣಿಸಿದ. ಮುಖ ಬಾಡಿತು; ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತ ಕೆಳಗೆ ಮೋರೆಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಅವನನ್ನು ಕೂಗಿದೆ.

“ ಈರವ್ವಾ ! ”

“ ಆಂ.... ಇತ್ತೆಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವ್ವಾ ? ”

“ ನಿನ್ನ ಕಡೇನೇ ! ”

“ ನೆನ್ನಿ ಸಂಜೀನಾಗ ಭೇಟಿ ಆಗತ್ತಲ್ಲಾ ರಾಯರ ! ”

“ ಹೌದು, ಈ ಹೊತ್ತೂ ಭೇಟಿ ಆಗಬೇಕೂ ಅಂತ ಅನಿಸಿ.... ”

“ ಅದ್ಯಾಕ ಬುದ್ಧಿ... ”

ಈರ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಕೆಲವು ನಿಮಿಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕುತೂಹಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ. ಕಾಲೊಳಗಿನ ಕೆರವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆಬಂದು ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ. ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಹೇಳಿದ:

“ ನಿಂಗಾ ಆಕಳ್ಳಷ್ಟು ಹಿಂಡಕೊ ಲಗೂನು ಹಾಲೊಂದ್‌ಟ ತಗೊಳ್ಳಿ ಮಾಸ್ತರಸಾಬರು! ”

“ ಈರಪ್ಪಾ, ಹಾಲ್ಗಿಲೇನೂ ಈಗ ಬೇಡ-ನಾ ಲಗೂನ ಹೋಗ್ಬೇಕು. ”
 “ ಹೋಗರೆಂತೇಳ್ತೀ!....! ನೀವ್ಯಾ ನಮ್ಯಾಲಿಂದಮ್ಯಾಲ ದೊರಕ್ತೀರೆ ಇನ?
 ಜಗ್ಗಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಈರ ನುಡಿದ ಹೋಗುವ ಹುಡುಗನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ—
 ‘ ನಿಂಗಾ, ಚರಗೀ ತೊಳ್ಳು ಬಿಸಲ್ಗಿಟ್ಟು ಆ ಮ್ಯಾಗ ಕಾಗರ ಬಿಡು
 ಆಂ!’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ತಿರುವಿದಾಗ, ಅವನ ಕಣ್ಣು
 ಗಳು ನಸುಗೆಂಪಾಗಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರೂ ಬಂದಂತೆ
 ತೋರಿತು. ನನ್ನ ಎದೆ ದಡದಡಿಸಿತು “ ಏನು ವಿಶೇಷ ? ” ಎಂದು

“ ಯಾನ ಇಲ್ಲ ರಾಯರ! ” ಎಂದು ನಗೆಯೊಂದನ್ನು ಬೀರಿ
 ಹೃದಯದ ನೋವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಈರ ಯತ್ನಿಸಿದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು
 ನೀರವ, ನಿಶ್ಯಬ್ದ— “ ನೆನ್ನಿ ಗೌಡ್ರ ಹತ್ರ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾತಾ
 ಡ್ಸೋದಂತ ಬಿಟ್ಟಿ ರಾಯರ!—” ಎಂದು ಮಾತನ್ನು ಪೂರ್ಣ
 ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸಿದ.

“ ಹೌದು; ನಾನೂ ಹಾಗೇ ತಿಳಕೊಂಡೆ; ಅದಕ್ಕೂ ಈಗ ಬಂದೆ!”

“ ತಾವು ದೇವ್ರಂಗ ಇದ್ದೀರಿ ನೋಡ ನನ್ನೊಡ್ಡಾ! ”

“ ಅಂದರೆ ಏನೋ ? ”

“ ಸುಮ್ಮ ಯಾನ್ರೀ ಇತ್ತಂಕಾ ಬರಬೇಕಂದ್ರ..... ಮನಿಮುಟ್ಟಿ
 ಹ್ವಾದ್ರೂ ಮಾತಾಡುದಿಲ್ಲ ದ್ಯಾವ್ರಾ!”

ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ನಿಂಗ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ: “ ಅಪ್ಪಾ ಅಲ್ಲೇ ತಗೊರಡು
 ಬರಲೇನು? ” ಎಂದು. “ ನನಗೆ ಹಾಲು ಬೇಡ ” ಎಂದು. ಅವನು
 ನೊಂದುಕೊಂಡ; ಬಿಸಿಯುಸಿರೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟ. ಆ ಉಸುರಿಗೆ ನನ್ನ
 ಹೃದಯ ಕರಗಿತೇನೋ! ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲೂ ಕಲಕುಮಲಕಾಯಿತು.
 ಕೂಡಲೆ ನಾಸಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ— ‘ ಇಲ್ಲ; ಇಲ್ಲೇನೂ ಬೇಡ ಅಂದೆ
 ನಿಷ್ಟೇ! ಅಲ್ಲೇ ಹೋಗೋಣ! ” ಎಂದು ಎದ್ದೆ. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಜ
 ರದ. ಆದರೂ ಕೆರವನ್ನು ಕಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮುಂದೆ
 ನಡೆದ. ಒಂದು ಸಲ ಹಿಂದೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದೆ. ಹಳ್ಳಮೊಳಗೆ ನೀರು

ಜುಳುಜುಳು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮೆಲುಗಾಳಿ ಸುಯ್ಯೆಂದು ಗಿಡಗಳ ಸಂದಿಯೊಳಗಿಂದ ಸುಳಿಯಿತು. ಸೂರ್ಯ ಸಾವಕಾಶ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಲಿದ್ದ. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬೆದರಿ ಗಿಡಗಳು ತಮ್ಮ ನೆರಳನ್ನು ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿವೆಯೋ ಎನ್ನುವಂತೆ, ನೆರಳುಗಳು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲದೊಳಗಿನ ಕಾಲುದಾರಿ.

“ ಈರಪ್ಪಾ,” ಎಂದೆ.

“ ಎನ್ನಾವ್ರೋ ? ”

“ ನಿನ್ನ ಮನೆ ಎಲ್ಲಿ ? ”

“ ಅಲ್ಲಿ; ದೂರದಲ್ಲಿ ಆ ಮೊರಡೀ ತುದೀಲಿ ! ”

“ ಅಷ್ಟು ದೂರ ? ”

“ ಹೌದು ರಾಯರಸ, ಇಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳದ ನೆರೀಲಿ, ರಾತ್ರಿ ಕಾಡಹಂದಿಗಳ ಕಾಟ ! ”

“ ರಾತ್ರಿ ಬಾಗಿಲಾ ಹಾಕಿಕೊಂಡ್ರಾತು ! ”

“ ಅದ್ಯಾನ ಮನೀಸನ ನನ್ನೊಡ್ಯಾ ? ಗುಡ್ಡು. ಬೇಕಾದ ಕಡಿಂದನೂ ಒಳಗೆ ಸೇರತಾವ.... ”

“ ಮನೆಯಲ್ಲಪೋ ? ”

“ ಅಲ್ಲ; ರಾಯರಸ ಗುಡ್ಡು ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ತಬ್ಧನಿದ್ದ ಮತ್ತೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದ.

“ ಹಿಂದ್ರು, ಮನೀನೂ ಇತ್ತು ಅಲ್ಲೇ ಭಾವೀ ಹತ್ರಾನನ. ಮನೀ ಅಂದ್ರ ಕೆಸ್ತು ಕಲ್ಪಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮ ಸವಡು ಸಿಕ್ಕಾಗ ನಾಕು ಕಲ್ಲೀರಿಸಿ, ಮ್ಹಾಲೆ ದಂಟು-ಗಳಾ ಹಾಕಿದ್ದಿವಿ; ನಾಕು ದಿನಾ ಹಂದೀ ಕಾಟ ತಪ್ಪಿತ್ತೂ ಅನ್ನಿ. ಆದರ....” ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದ.

“ ಆದರೇನು ? ”

“ ಕೇಳಬ್ಯಾಡ್ರಿ ದ್ಯಾವ್ರೆ . . ” ಈರನ ದನಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖ ತುಂಬಿತ್ತು. ನಾನು ಯಾಕೆ ಕೇಳಿದೆನೋ ಎಂದೆನ್ನಿಸಿತಾದರೂ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿ “ ಯಾಕೆ ? ” ಎಂದು ಮೈಮರೆತವನಾಗಿಯೆ ಮತ್ತೆ ಅಂದೆ.

ಈರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಉಗುಳಿದ, ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಒರಿಸಿ ಕೊಂಡನೇನೋ! ಕಳವಳ ಬೆರೆತ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಹತ್ತಿದ:

“ ಅದೊಂದು ಕಾಳರಾತ್ರಿ—ಆಗ.... ನರಿಯ ಕಾಟ . . ಭಾಳ. ಕಬ್ಬಿನ ಸುತ್ತ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕಂತ ಹೋದ್ದಿರಿ! ನಾಲ್ಕು ಮಾರು... ಹೋಗಿದ್ದಿ ಇನ್ನೂ! ಕಲ್ಲುರುಳಿದ ಸಪ್ಪಳಾತು. ಓಡಿ ಬಂದು ಪಾಗಿಲ ಈಡು ತೆಗೆತ್ತಿದ್ದಿ...! ಒಳಗಿಂದ ಕಾಡಹಂದಿ.... ಬಂದು ಹಾಯ್ದು. ಅಯ್ಯೋ... ಅಂತ ಅಲ್ಲೇ ನೆಲಕ್ಕು ಒರಗಿದ್ದೆ....! ಸೊಲ್ವ ತಡ್ತು ಒಳ್ಳೆ ಹೋಗಿ, ದೀಪಾ ಹೊತ್ತಿದೆ.... ಹೋಗಿದ್ದು ದ್ಯಾವೈ!”

“ ಏನೋ ಹಾಗಂದ್ರೆ?”

“ ಹೋಗಿದ್ದು . . ದ್ಯಾವೈ . . ನೀಲಿ.... ತೀರೊಂದು ಹೋಗಿದ್ದು.....!

“ ಏನು ಹಂದಿ ಕೊಂದಿತ್ತೋ? ”

“ ಇಲ್ಲ ದ್ಯಾವೈ, ಮೈಮ್ಯಾಲ ಕಲ್ಲುರುಳಿ . . ”

“ ಈರ ಮೌನದಿಂದ ನಡೆಯಹತ್ತಿದ. ಅವನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಅಂದಿನ ಚಿತ್ರ ಕಟ್ಟಿರಬೇಕು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ಬರಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಮಾತಾಡುವುದಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಚಾರವೊಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಿತು: ‘ ಮನುಷ್ಯ ಬಡವನಾಗಿರಬಹುದು. ಉಪವಾಸವೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆಯಿಸುವಂತಹ ಮಡದಿಯ ಮುಖವೊಂದೆದುರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ . . ಎಲ್ಲ ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನೂ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಎದುರಿಸಬಹುದಲ್ಲ!....

“ ಈರಪ್ಪಾ ನನಗೆ ಇದಾವದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲಲ್ಲಾ !

“ ನೀವು ಇನ್ನೂ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ ದ್ಯಾವೈ....! ಮಾತ ನಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಕಂಡೆ. ಹಳೆಯ ಗುಡಿಸಲದು. ಬಿರಿಬಿರಿ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ. ‘ ನೀರು ನೆಳಲುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಡವಿಯ ಪಶುಗಳ ಕಾಟ: ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನಿರ್ಗಮನವೂ ಮುನಿಯಬೇಕೇ? ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಮರುಗಿದೆ.

ಈರ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಂಗಳ ಕಸಗುಡಿಸಿದ. ನಾನೂ ಹೋದೆ. “ ಕೂಡ್ರಿ ರಾಯರಸ ಹೊಲ್ದಾಗ ಭೂಮಿತಾಯೇ ಹಾಸ್ತಿ”

ಎಂದ ಸಂಕೋಚದಿಂದ. ಮರುಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಕುಡಿಯಲೆಂದು . ಹಾಗೇ ಕೇಳಿದೆ: ' ಕಬ್ಬು ಒಣಗತಾ ಇದೆಯಲ್ಲಾ ? '

“ಆದರಾಯರ ! ಬಾಂವಿಗೆ ನೀರ ಇಲ್ಲ ಕೊಳಚೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡೈತಿ ಎಂದೋ ಹಿರೇರ ಕಾಲ್ಕು ತಗ್ಗಾರು ತೆನ್ನಿ ಕೊಡ್ತೀ ಅಂದ್ರ ಮುಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕ್ತ ಬಂದು. ನಾನು ನೋಡಲಾರದಕ್ಕೆ ದನಾ ಕಾಯ ವರ್ನು ಕರ್ನು— ಗಾಡ್ನ ಹತ್ರ ಕೇಳಿ ನಾಕು ಕಾಸ ತರ್ತೇನಿ, ಚುನ ಮರೀ ತಿನೋಣ ಅಂತ ಹೇಳಿ, ಕೊಳಚೆ ತಗೀಲಿಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನಾ ತೆಗದ್ರ ತೀರ್ತು. ನಿನ್ನಿ ಸಂತಿ; ಉರಾಗ ಹ್ವಾದೆ. ಹಾಂಗ್ಸ ಗಾಡನ ಕಡೆ ' ಹಾದು, ನಾಲ್ಕು ಹುಡುಗರ್ನು ಕರ ಕೊಂಡ ಕೊಳಚೆ ತಗೆದ್ನು; ಅವರಿಗೆ ಚುನಮರಿ ತರ್ತೇನಂತ ಹೇಳಿನಿ. 'ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಕೊಡ್ತೀರಿ?' ಅಂತಾ ಕೇಳಿನಿ. 'ಕೇಳದ ಯಾಕ ತಗ್ಗಿ ? ನಡಿ ತ್ವಾಟಾ ಬಿಟ್ಟು, ಅಂತಾ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟರು. ಯಾಕೋ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದರು:— ಅಂದ್ಕೊಂಡು ಸಂಜೀತಂಕಾ ಕೂತೆ; ಸಂಜೀನಾಗೂ ಹಾಂಗ್ಸ ಅಂದ್ರ. ಆಗ ನೀವೂ ಬಂದಿದ್ದೀಲಾ!”

ಈರನ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಬೇಸರು. ಕಾಲಕಳೆಯುವುದೇ ಕಷ್ಟವೆನಿಸಿತು. ಹೇಗೋ ಹೊತ್ತು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇಂದೇನೋ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡ್ಡಾಡಿ ದೀಪ ಹೊತ್ತಿಸುವ ಕೊತ್ತಿಗೆನೇ ಗಾಡರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. ಅವರ ತಯ್ಯಾತಿ ಹಳಬ— ‘ಆ ದಿವ್ಯ ಮುಂಜೇಲಿ ಕರಿಬಸ್ತು, ತೋಟಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಇರತೇನಂತ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ರ ಹೇಳಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಅಂದ ಸಂಜೀನಾಗ್ಸ ಈರಗ ಹೇಳಿ ಕಳ್ಳಿದೆ ನೀವು ಹೇಳ್ತಾಂಗ. ಇಂದ ಸಂಜೀನಾಗಂದ್ರ ಅತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದಿ. ಕಬ್ಬು ಒಣಗಿದ್ದು ನೋಡಿ ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕೇ ಆದ್ನಿ ಅನ್ನಿ. ಎತ್ತು-ಕೋಣ, ಹಗ್ಗ-ಹಂಗದ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲಾರೂ ಗುಡ್ಡ ಕಡೇನ ಇದಾ ರೇನೋ ಸೂ. . ಮಕ್ಕಳಂತ ಕೂಗಿದೆ. ಯಾರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಗುಡ್ಡಿನ ಕಡೇನ ಹ್ವಾದೆ; ಮನ್ಯಾರ ಸುಳುವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುಡ್ಡ ಹೊಕ್ಕು ನೋಡ್ತೆ. ಗಡಿಗಿ ಮಡಕೆ ಹಾಂಗ್ಸ ಇದ್ದೂ! ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತಾಡಿ ನೋಡಿದೆ. ಒಂದು ಪಿಳ್ಳಿನೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಏನೇನೋ ಹೇಳಿದ್ದ.

ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಳವಳವಾಯಿತು ನನಗೆ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿ ಸೇದಿ ಹೋದಂತಾಯ್ತು. ಅಲ್ಲೇ ಇರುವ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಅತುಕೊಂಡು ನಿಂತೆ- ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚವು ಶೂನ್ಯವಾದಂತಿದ್ದ. ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ 'ಈರ ತೊಟ ಬಿಟ್ಟು ಯಾಕೆ ಹೋದ?' ಎಂಬುದೆಲ್ಲಾ ಗಾಢತರವಾಗಿ ಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಬಡತನದ ಬವಣಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸಿದೆ. ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಹಾಯ ನೀಡಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದೆ. ಅವನು ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೋದಾನೆಂದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ನಾನು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬರುವೆನೆಂದಿದ್ದನಲ್ಲ! ಯಾತಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದೆಣಿಸಿತೇನೋ; ಎನಿಸಿರಲೂ ಬಹುದು! ಗೌಡರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರ ಉಪಕಾರವೂ ಬೇಡವೆಂದೆನಿಸಿತೇನೋ! ಹೌದು; ದುಡ್ಡುಳ್ಳವರ ಉಪಕಾರವೇ ಅಂತಹದು! ಅವನದು ನಂಬುಗೆಯ ಸ್ವಭಾವ, ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಗೌಡರು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ.... ಅದೆಲ್ಲಿ?

ಈ ಸಂಗತಿಯು ಮನವನ್ನು ನೆನೆಯಿಸಲು ನೀರನ್ನು ಹನಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಾದ ನೀರು ಬಸಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವುದೇನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಯನಗಳಿಂದ ನೀರು ಒಸರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದೆ. ಅದಾವಾಗಲೋ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಅಲಿತೆ ನಗುಮೊಗದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅವಳಾ ನಗೆ ನನ್ನ ಮನದ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಗೆ ತೆರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಈರನ ಬದುಕಿನ ದುರಂತ ನೆನಪಾದಾಗ, ನನ್ನ ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ನಾನೇ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟೆ.

ಕಲಿತ ಕಳ್ಳ

“ ಕಿಟ್ಟು.....! ಚಳಿಯೋ.....! ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಡುಕ.....! ಅಯ್ಯೋ ಸಾಯ್ತಿನೋ ಕಿಟ್ಟು ಅಯ್ಯೋ.... ಅಯ್ಯೋ.... ಹ.... ಯ್ಯೋ.... ಎಂಥಾ... ವೇಳೆ ತಂದೆಪ್ಪಾ ಭಗವಂತಾ!.... ಅಯ್ಯೋ.... ಚಳಿ! ಚಳಿ!... ಏನಾದರೂ ಹೊಚ್ಚೋ...ಕಿಟ್ಟು! ಕಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮರೀ....ಎಲ್ಲಾ ನೋಡಿದೆ..... ಅದರೆ ಇದು ನೋಡೋದು ಬ್ಯಾಡಪ್ಪಾ!.... ದೇವರು ಲಗೂನೇ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಲಿನ್ನು !..... ಎಲ್ಲಿ ಹೋದೋ ಕಿಟ್ಟು.....? ”

‘ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಮ್ಮಾ. . ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದೀನಿ! ಹೊಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾದ್ರೂ ಅದ. . ಏನು ನೋಡಿದೆ. . ನೀನು ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಡವಮ್ಮಾ. . . . ದಿನಮಾನ ಬಂದ್ತಾಂಗ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ! ಈಗಾದರೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿನಾ ಹೋಗಲಿ! ’

‘ ಎಂಥಾ ಸಮಾಧಾನ ! ಸುಡಗಾಡಿನಾಗಿನ ಸಮಾಧಾನ ! ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಲಪ್ಪಾ ಇಂಥಾ ಸಮಾಧಾನ !.....ಅಯ್ಯೋ.... ಬಾಳಾ....ಕಿಟ್ಟು ! ಸಾಯ್ತಿನೋ..... ಇನ್ನು !... ..ನಿನಗ ಕಲಿಸಿ.... ಏನು ದಂಡೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾಂಗಾತು.....ನಡು ಹೊಳ್ಳಾಗ....ಹರಿಗೋಲಿನ ಹುಟ್ಟು.....ಮುರಿದ್ತಾಂಗ ಅತಲ್ಲ.....ನಿನ್ನ ಜನ್ಮಾ!... .. ’

ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಏಷಣ್ಣವಾದ ಮೊಗದಿಂದ ಹೊರಟ ಬಿಸಿಯುಸಿರೊಂದು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಹವೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಾಡಿತು. ಅದರಿಂದ ಮುದು- ಕಿಯ ಚಳಿಯೂ ಕೊಂಚ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೇನೋ ! ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತ ಳಾಗಿ, ‘ ಶಾಂತೀದು ಇನ್ನೂ ಒಳಗಿನ ಕೆಲಸ.....ಅಗಲಿಲ್ಲ ? ನಿನಗ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತಾಯ್ತು.... ’ ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು.

೨

ಸ್ಥಾವರ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೆ ಕೇವಲ ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳದಮೇಲೆ ಸಾಗುವ ಸಂಸಾರವು, ಸದ್ಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಅದು ತಳ ಹದಿ ಹಾಕದೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಡದಂತೆಯೇ. ಈ ಮಾತಿನ ಅರಿವು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ, ಇತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಚೇರಿಯೊಳಗಿನ ಸಣ್ಣ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಮೂರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಜೀವವಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು—ಮುಸ್ಸಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೆರವಾದೀತೆಂದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಮನೆತನ ಸಾಗಿಸಿ ಹಿರಿಯಮಗನನ್ನು-ಕಿಟ್ಟಾ ಆತನ ಹೆಸರು—ಬಿ. ಎ. ವರಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು; ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಮದುವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನು, 'ಐದಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಸೆ ಮನೆಗೆ ಬರುವಳು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯೂ ಆಗುವುದು, ಮತ್ತೇನು? ಪ್ರಾಂತಸಾಹೇಬರ ಗುರುತೂ ಇದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು. ಅವರ ಭಾರವಂತೂ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು. ನನ್ನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗನ ಶಿಕ್ಷಣ—ಮನೆಯ ವೆಚ್ಚಗಳು ಸಾಗುವವು....' ಇನೇ ಮೊದಲಾದ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಸುಖದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಿಧವೆಯಾದ ಮಗಳು ಮುಂದೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋದಾಗ, ಅವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಜೀಳು ಕಡಿದಷ್ಟು ನೋವಾಗುವುದು. ಆದರೂ 'ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕೊರತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದಲ್ಲ!' ಎಂದುಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿಗೆ—ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ—ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಸಂಸಾರ ಕಟ್ಟಡವು, ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಳಗಿಳಿದದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುರಿದೇ ಬಿತ್ತು; ರಾಯರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ತೀರಿಕೊಂಡುದರಿಂದ, ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಓದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆಯೇ ನಿಂತಿತು, ಮನೆಗೆ ಬಂದ. 'ಮಾವ ಸತ್ತ, ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕು'

ಎಂದು ಶಾಂತೆಯ ತಂದೆ ಅವಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ನಾಲ್ಕು ದಿನ ನಿಂತು, ಅವಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ. ಅಂತೂ ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕ, ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಈಗ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೆಂಡತಿ ಇಷ್ಟ ಜನರ ಭಾರ ಹೊರಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಆಸ್ತಿಯೆಂದರೆ ದೂರದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೊಂದು ಮನೆ, ಬರಬೇಕಾದ ವಿಮೆಯ ಹಣ. ಇಷ್ಟೇ ! ವಿಮೆಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪರದೇಶದ ಕಂಪನಿ. ಯುದ್ಧದ ವಿಷಮವಾತಾವರಣದ ಮೂಲಕ ಅದರ ಆಫೀಸು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತಂತೆ. ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲೆ; ಅದರಿಂದ ಅತ್ತ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿಸಿ, ವಾರಸ್‌ದಾರರ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಹಣ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದರಿಂದ ಆದೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಯೂಳಗಿನ ಗಂಟೆ.

ಹೀಗಿತ್ತು, ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಆಸ್ತಿಯ ಆಧಾರ. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ಸಾಗಬೇಕು ? ಅದರಿಂದ ಆತನು ಕಲಿಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನೆತನ ಸಾಗಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬಂಗಾರದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಮಾರಿ, ತಂದೆಯ ಉತ್ತರಕರ್ಮ ತೀರಿಸಿ ತಿಲಾಂಜಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಲು ಬಂದೀತು, ಆದರೆ ಈ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮೀರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿ—ವಿಧಾನಗಳನ್ನಷ್ಟು ತೀರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಕಾಸುಗಳಿಂದ ಅಂತೂ ಇಂತೂ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಷ್ಟು ಹಿಟ್ಟು ನೀರೂ ಆಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಮನೆತನ ಸಾಗಿಸಲು ಕಿಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಹುಡುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದ. ಇಂದಿನ ಈ ನಿರುದ್ಯೋಗ—ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅರ್ಜಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲಸ ಬೇಗನೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕು ? ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆದು, ಬಂದದ್ದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು, ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿಯಲು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದ. ಅಂಗಡಿಕಾರನು ' ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕಾಳು—ಕಡಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವಂತಿದ್ದರೆ ನಾಳೆಯಿಂದ ಬರೆ

ಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೇಡ! ಈಗೇನು ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಕಣಿವೆ? ದಿನಾ ಕೊಳವಿ ಅಕ್ಕಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಬಂದು ಬರೆದು ಹೋಗ್ತಾನ, ಆ ಪೇನ್‌ನು ಮಾಸ್ತರು!’ ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು ‘ಇರಲಿ, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಎಲ್ಲಿ ಸಿಗತದೆ? ಒಂದುವೇಳೆ ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕರೂ ಇದನ್ನೇನು ನಾನು ಕಾಯಂ ಮಾಡಬೇಕಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕುದಿನ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕುವ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವುದು!’ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಕಿಟ್ಟುವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದ. ಅಂದಿನಿಂದ ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ನಾಲ್ಕರು ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯಲು ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿತು; ಅದರಿಂದ ಆರೆಹೊಟ್ಟೆಯ ಜೀವನ ಸಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕುವವರೆಗೆ ಅಂಗಡಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಹಿಡಿದ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂಬಳ—ಅಲ್ಲ ಕಾಳು—ಕಡಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಂಬಳ ಹೆಚ್ಚಾಗದಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರ ದಿನ—ದಿನಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬಡತನಕ್ಕೆ ಸಂತತಿ ಬೇಡ—ಬೇಡವೆಂದರೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಶಾಂತೆ ಈಗ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ; ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಸಿರು ಬೇರೆ. ತಾಯಿ ಈಗೊಂದು ವರ್ಷದಿಂದಲೂ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವಳು. ಅಕ್ಕ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶಾಲ ಮನಸ್ಸಿನವಳು; ಅದರಲ್ಲೂ ಸುಧಾರಕ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಸಹವಾಸ ಬೇರೆ. ತಾಯಿ ಕಟ್ಟಾ ಸನಾತನಿಯಾದರೂ, ಮಗಳು ನರ್ಸ್ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವೆನೆನ್ನುಲು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಅಕ್ಕನ ಹೊರೆಯೊಂದು ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ಕಡಿ ಸೇರಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವಳೇ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ-ಬಟ್ಟೆ ಸಾಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ತಿಂಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರೂ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಸಂಸಾರವು ಸುಖಮಯವಾಗಿ-ಬೇಡ-ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುವಂತೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

೩

ಕಿಟ್ಟು ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆದು ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೊಗಲೆಂದು ಹೊರಟ. ಹೊರಗೆ ಜಿಟಿಜಿಟಿ ಮಳೆ. ಆಕಾಶವು ತಿಳಿಯಾದ

ಕಷ್ಟವೋಡಗಲಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ್ದಿತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಕೂಡ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಮಳೆ ಬೇಗ ನಿಲ್ಲುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಿಟ್ಟು ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೆಗೆದು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗ ನಡೆದ. ಈಗ ಅವನು ಹೋಗಬೇಕಾದದ್ದು ಜವಳಿಯ ಅಂಗಡಿಗೆ. ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೊಯ್ಯುವುದು; ತಲೆ ತೊಯ್ದರೂ ಒರಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೆಂದು ಕಿಟ್ಟುವಿನ ವಿಚಾರ. ಕೂಡ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟ ದಾರಿಕಾರನಿಗೆ ಇದೊಂದು ಮೋಜಿನ ಸಿತೇನೋ; ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಿರುನಗೆಯೊಂದು ಮಿಂಚಿತು.

ಹೋಗು-ಹೋಗುತ್ತ ಕಿಟ್ಟುವಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನಗಳೆಲ್ಲ ನೆನಪಾಗ ತೊಡಗಿದುವು. ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತಾನು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದುದು; 'ಆಗ ತನ್ನ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಿತ್ತು. ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್‌ರೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡವೂ ಆದರಂತೆಯೇ. ನಾನು ಇಂಟರ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ವಿಷಯ ಕನ್ನಡವಲ್ಲವಾದರೂ ಕಾಲೇಜ್ ಮಿಸೆಲೆನಿಗೆ ಒಂದು ಕವನವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿತ್ತು! ಒಂದೆರಡು ಅಭಿನಂದನಪರವಾದ ಪತ್ರಗಳು ಕೂಡ ಬಂದಿದ್ದುವು. ಆದರೆ...ಆ ವಿದ್ಯೆ, ಆ ಕನ್ನಡ, ಇಂದು ಬಾಳುವೆಗೆ ಏನೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳದಾದುವಲ್ಲ! ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದ ತಾಯಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಹೊಚ್ಚಲು ಒಂದು ಶಾಲನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲೂ ಸಹಾಯವಾಗಲಾರವಲ್ಲ!... ಹೀಗೆ ಏನೇನನೋ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ, ಮನಸ್ಸು ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಯಿಂದ ರಾವುವದೊ ಒಂದು ನಿರ್ಜಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಂತಾಯಿತು. ಮುಖವೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಯಿತು. ತಲೆಗೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟನು.

'ಕಿಟ್ಟುವಾ, ಬರಲಿಕ್ಕೆ ತಡವಾಯಿತೆಂದು?' ಶೇಡಜಿಯವರು ಕೇಳಿದರು. 'ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಿರುಗಿ ಶೇಡಜಿಯವರು 'ಏನಾಗಿದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಾನು ಬರೆಯುವ ಕೃತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟ. 'ಬೇಗನೆ ಕೆಲಸ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿ

ದ್ದಾನೇನೋ! ' ಎಂದುಕೊಂಡು ಶೇಷಜಯವರೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಾದರು.

ಕಿಟ್ಟು ಬರೆಯಲು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳವು ಶಾಂತವಾದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಗಿರಾಕಿಗಳ ಗಲಾಟೆಯಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಜವಳಿಯ ನಗಗಳಿದ್ದರೂ, ಅದಾವಾಗಲೋ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಆಳು ಬಂದು ಬೇಕಾದುದನ್ನಷ್ಟು ಎತ್ತಿ ಒಯ್ಯುವನಿಷ್ಟೆ!

ಕಿಟ್ಟು ಬರೆಯಲು ಕುಳಿತ; ಕೀರ್ದಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡ ಮಸಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಅದ್ದಿದ. ಬರೆಯಲು ಕೈಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಕುಳಿತ. ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಮುಡಿಯುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗತೊಡಗಿತು; ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಮಸಿ ಆರಿತು. ಮತ್ತೆ ಅದ್ದಿದ, ಬರೆಯಲೆಂದು. ಮತ್ತೂ ಬರೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೀರ್ದಿಯನ್ನು ಬದಿಗೆ ಇಟ್ಟು, ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನು ಒಗೆದ, ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಚೆಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತ. ' ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ; ಈಗಲೇ ನೋಡಿ ಇಡಬೇಕು' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಅಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಗುಣುಗುಟ್ಟಿದ. ಜವಳಿಯ ಕಸಾಟುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತು ಹಾಕತೊಡಗಿದ. ರಗ್ಗುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಇಳುಹಲಾರಂಭಿಸಿದ. ' ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ! ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊದೆಯಲಿಕ್ಕೆ; ಆದರೆ ಇದರ ' ಕಲರ್ ' ಒಳ್ಳೆಯದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹದೆ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು !' ಎಂದು ಕಸಾಟಿನತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿದ. ಕೂಡಲೆ ' ನಾನೇನು ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ ? ಇಷ್ಟೇಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ?' ಎಂದುಕೊಂಡನೇನೋ! ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚುನಗೆಯೊಂದು ಅರಳಿತು. 'ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಕೈಗೆ ಬಂದದ್ದು ಕೈಲಾಸ!' ಎಂದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದು ಇಟ್ಟು, ಬರೆಯುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತ.

ಬುದ್ಧಿಬಲವಿದ್ದವನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದರೂ, ಬಾರಿ ತಪ್ಪಲು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಿಟ್ಟು ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದ: 'ಇದೇನು ನನ್ನ ವಿಚಾರ? ನಾನಿಷ್ಟು ಕಲಿತವನು, ತಿಳಿದವನು....! ತುಡುಗು ಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸಿದನೇ ? ಈ ಮರ್ಕಟಮನಸ್ಸು, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದುದನ್ನು

ಮಾಡಲೂ ಮುಂದೂಡುವುದಲ್ಲ....! ನಾನು ಕಳ್ಳನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ?...
 ಕಳವು! ಕಳವು!...ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ! ಮಹಾ ಪಾಪ! ಇಂತಹ ಕೇಳು ಕೆಲಸ
 ನನ್ನಿಂದಾಗದು! ಸುಧಾರಿಸಿದವನಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ಹೀಗೆಂದ ಮೇಲೆ,
 ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಂತವೆಲ್ಲಿ? ಅಂತೆಯೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು
 ಕಳವು! ಕೊಲೆಗಳು! ನಾನೂ ಅಂತಹ ಕಳ್ಳರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಲೇ?... ಆಗಲಾರೆ!
 ಎಂದೂ ಆಗಲಾರೆ....ಮಾಲಕನನ್ನು ಕೇಳಲೇ? ಕೇಳಿದರೆ ಕೊಟ್ಟರೆ?.. ಇಲ್ಲ
 ಇಲ್ಲ; ಕೇಳಿದರೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ! ಖಂಡಿತ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ!....ಕೇಳಿದರೆ
 ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ಕೊಳ್ಳಲು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲ! ಕದಿಯುವುದು ಕಡುಕು!
 ಆದರೆ....ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ 'ಚಳಿ! ಚಳಿ!' ಎಂದು ನಡುಗುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲ!
 ಏನು ಆರ್ತಸ್ವರವದು!....ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗು
 ವುಲ್ಲ! ಕೇಳಲಾರೆ!' ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಮೈನಡುಗಿತು. ಕಣ್ಣುಕುಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ
 ನೀರೊಸರಿತು. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿದ
 ಅಮ್ಮನ ಮಾತುಗಳು ಒಂದೆಸವನೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತತೊಡಗಿದುವು.
 'ಬೇಕು; ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಹೊದ್ದಿಸಲು ಬೇಕು! ಅದನ್ನು ತಂದುಕೊಡು
 ವುದು ಆಕೆಯ ಮಗನಾದ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ, ಆದರೆ....ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿ
 ಸಿಕೊಡುವಷ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅನುಕೂಲತೆಯಿಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೆ
 ಉಳಿದುದೊಂದೇ ಉಪಾಯ....!'

ಅದೇ ದಿವಸ ಸಂಜೆಗೆ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಮಾತೃಪ್ರೇಮವು ಆತನ ವಿವೇಕ
 ವನ್ನು ಗೆದ್ದಿತು.

೪

ಈಗ ಕಿಟ್ಟು ಮೋಲೀಸ ಸ್ವೇಶನ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ, ಮೋರಿಬಣ
 ಗಿದೆ. ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿದು ಹರಿದು ಗಲ್ಲಗಳು ಹಸಿಯಾ
 ಗಿವೆ; ಧೂಳುಕೂತು ಹೊಲಸಾಗಿದೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿಯ ಶರಟೆಗಿಲ್ಲ ಕೆಸರುಹತ್ತಿದೆ.
 ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಮನವಲ್ಲಿ 'ನಾನೇಕೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ?
 ಯಾವ ಕೆಟ್ಟ ಕಾಲವು ಆ ಕಳವಿಗೆ ಚೈತನ್ಯಕೊಟ್ಟಿತೋ! ನಿನ್ನೆಯ ಸಂಜೆ-
 ಬೇಡ, ಮರಳಿ ನೆನೆಯುವುದೇ ಬೇಡ-ಎಂತಹ ಭೀಕರ ಒಡೆತಗಳವು! ಅದೂ
 ದಾರಿಯಲ್ಲ! ಅಂಗಡಿಯವರೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಹುಡುಗರು ನಗು

ತ್ತಿದ್ದರು ; ಕಳ್ಳ ! ಕಳ್ಳ ! ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ; ಜನರೇ ನೇನೋ ಅಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ! ನೆಲಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಗುರಿಸಿಬಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಎಳೆದರಲ್ಲ ! ಒದೆದರಲ್ಲ ! ಏನು ನಿಷ್ಕರುಣೆಗಳು ! ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಮಾತಿನ ಪೆಟ್ಟಿನ ನೋವಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದ ನೂರು ನೂರು ಹೊಡೆತಗಳ ನೋವೂ ಸರಿಯೆನಿಸದು. ಎಂತಹ ಅಪಮಾನಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯದು ! ಜನರಲ್ಲಿ ನಾಳೆ ಹೇಗೆ ಮೋರೆತೋರಿಸಲಿ ?.... ಮೋರೆ ತೋರಿಸುವುದು.... ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲವೇ ? ನಿನ್ನೆಯ ಸಂಜೆ ಶಾಂತೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ದಾರಿಕಾಯ್ದಳೋ ! ತಾಯಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದವಳು ; ಶಾಂತೆಗಂತೂ ಕೂಸು ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ—ಎಂದಮೇಲೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ನಾನೆಲ್ಲಿ—ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳುವವರಾದರೂ ಯಾರು ? ಯಾರನ್ನು ? ಒಂದುವೇಳೆ ಕಂಡವರು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ನೊಂದು ಕೊಂಡರೋ ! ಮೊದಲೇ ನಾನು ಬರುವಾಗ, ನನ್ನ ಅಸಹಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು ತಾಯಿ ! ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರಂತೂ.....’ ಎಂದು ಏನೇನನೋ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ—‘ಹರಾ ಮುಖೋರ್ ! ಮತ್ತೇನು ಕದ್ದಾನೋ ! ಒಂದೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಲಾಕಪ್ಪಿಗೆ ಒಯ್ಯಬಿಡಿರಿ ! ಹೋಗಲಿ, ಹಾಳಾಗಿ !’ ಎಂದು ಪತ್ತರನಂತ ಪೋಲೀಸನಿಗೆ ಹವಾಲದಾರನು ಹೇಳಿದನು.

ಕಿಟ್ಟು ತಡವರಿಸುತ್ತ ‘ ಇಲ್ಲ ! ನಾನೆಂದೂ ಕಳವು ಮಾಡಿಲ್ಲ ! ನುನೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಬೇಸೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ. ‘ ಚಳಿ ! ಚಳಿ !’ ಎಂದಳು. ಬೇರೆಯೇನೂ ಉಪಾಯಗಾಣದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಾನೆಂದೂ ಇಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೇ ತುಂಬಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹುಂಬನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಕಲಿತವನಿದ್ದೇನೆ ! ನನಗೂ ಬುದ್ಧಿ ಇದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕಾಲು ಜಾರಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅಗುತ್ತದೆಯೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ !’ ಎಂದ.

‘ ಮುಚ್ಚು ಬಾಯಿ ಸೂ... ..ಮಗನೆ ! ಕಲಿತವನಂತೆ ! ತಿಳಿದವ ! ತಿಳಿದವರು ಹಿಂಗ ಮಾಡತಾರಾ ? ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹಾಂಗ

ಹೀಂಗು ಅಂತ.ಹೇಳತಾನೆ! ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು ಹೇಳವನಿಗೆ ಕಳವು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇನಾಗಿತ್ತು? ’

‘ ರಾವಸಾಹೇಬರೆ, ನಾ ಹೇಳುವುದನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ! ಆ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ! ಏನೆಂದರೂ ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ! ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ನೀವೂ ಇದೇ ಕಳವು... ..

‘ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು ! ಏನು ಬೊಗಳತಿದ್ದಿಯಾ ? ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀದಿ ನೆನಪದನು ನಿನಗೆ ? ’ ಎಂದು ಎದ್ದೇಬಂದ, ಹವಾಲದಾರ.

ಧಪ್.....ಧಪ್.....ಧಪ್.....ಧಪ್.....

“ ಆಯ್ಯೋ...ಸತ್ತೆ....ಸತ್ತೆ !....ಸತ್ತೆ.... ”

೫

ಕಿಟ್ಟುವಿನ ವಿದ್ಯೆ, ಅಭ್ಯಾಸ, ಕಾರ್ಯಕುಶಲತೆಗಳಲ್ಲಾವುದೂ ಆತನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಲಿಲ್ಲ !

ಕಿಟ್ಟು ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ನಗಳುವಾಗ— ತಾಯಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ‘ ಚಳಿ ! ಚಳಿ ! ’ ಎಂದು ನಡುಗಿ ಜೀವಬಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ— ಶಾಂತೆ ‘ ನಿನ್ನೆಯಿಂದಲೂ ಗಂಡ ಮನೆಗೆ ಯಾಕ ಬರಲಿಲ್ಲ ’ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ‘ ಒಳ್ಳೆದಾಯ್ತವನಿಗೆ ! ಎಷ್ಟುಸಾರೆ ಹೀಗು ಕಳವು ಮಾಡಿದ್ದನೋ ! ಕಲಿತವನಂತ ! ಕಲಿತ ಕಳ್ಳನಲ್ಲವೆ ? ’ ಎಂದು ಜನರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಂಧನದಲ್ಲಿ

“ಭೀಮಾ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಇಷ್ಟ ಮೋಟರ ಸ್ವಾಂಧಿನ ತನಕ ಕಳಿಸಿ ಬಾರಪ್ಪಾ.”

ಬಾಯಕ್ಕ ನೆರೆಮನೆಯವರ ಆಳಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ಅಂದಳು:

“ಬಿಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಬ್ಯಾಗ ತಗೊಂಡ ಬರತಾನ ಭೀಮಾ”

“ಯಾತಕ್ಕ ? ನಾ ಕೈಯೊಳಗ ಸಹಜ ಒಯ್ಯತೇನೆ”

ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನಾದರೂ ಭೀಮಪ್ಪ ಬರುವ ದಾರೀ ಕಾಯುತ ನಿಂತೆ ತುಸು ಕಾಲ ಓಡಿತ್ತು. ಮಗ್ಗುಲಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಆತ ಇನ್ನೂ ಬರ ಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಭೀಮಪ್ಪನ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಚಿತ್ರ ಬಂದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಸುಳಿಯಿತು. ಮುಪ್ಪಿನ ಮುದುಕ, ಸೊರಗಿದ ಮೈಯು, ಹರಕು ಶರಟು, ಗಿಡ್ಡ ಧೋತರ, ಹೊಲಸು ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಗು ಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಕೈಬೀಸುತ್ತ ಸಡೆಯುತ್ತ ಹೊಗುವದೆಂದರೆ! ಬೇಡವೆಂದಿತು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಬ್ಯಾಗಿಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದೆ.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಯಕ್ಕ ಮತ್ತೆ ಕರೆದಳು.

“ಭೀಮಾ, ಲಗೂನ ಬಾರಪ್ಪ, ಅವರಿಗೆ ಹೊತ್ತಾತು”

“ಹೂನಿ!” ಎಂದು ಭೀಮಪ್ಪ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಉಟ್ಟ ಧೋತರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹಸಿಯಾದ ಕೈಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಬಂದ. ಇನ್ನೂ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ತರುಣನಾತ. ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಆಳು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಖಾದಿಯ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ, ಮೈಯಲ್ಲಿ ಖಾದಿಯ ಶರ್ಟು, ಖಾದಿ ಅಂದರೆ ಗಿರಣಿಯ ಖಾದಿ, ಬಂದು ಅವಸರದಿಂದ ಬ್ಯಾಗಿಗೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತ ಕೇಳಿದ.

“ಇದೇ ಅಲ್ಲೇನರಿ ಒಯ್ಯೋದು? ”

“ಹೌದು; ಅದ ತಗೋ” ಎಂದಳು ಬಾಯಕ್ಕ.

“ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ ಅಕ್ಕಾ ನಾ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುನ್ನಡೆದಿ ನಾನು ಹಾಗೆಯೇ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಬಾಯಕ್ಕ ನೊಡುತ್ತ

ನಿಂತು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭೀಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು.

“ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಯೇ ಬಾ”

“ಹೂನ್ರಿ! ಹಾಗೇ ಯಾತಕ್ಕ ಬರಲಿ? ಅದಕ್ಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸ ತೀರಿಸೇ ಬಂದೆ ”

ಅರ್ಧ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಹೊರಗೆ ನುಡಿದ ಭೀಮ.

“ಎನ ಕೆಲಸ ತೀರಿಸಿದಿಯೋ?”

ಭಾಂಡಿ ತಿಕ್ಕೋದ ಇತ್ತ ಎಳಿರಿ

“ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎನ ಕೊಡತಾರೋ ನಿನಗೆ?”

ಸಹಜ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದೆ.

“ಎನ್ನಿರೋ. ನಾನು ಅವರ ರೈತ.” ಎಂದ ಭೀಮಪ್ಪ. ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆ ತಲೆ ಕೆಳಗಾಯಿತು. ಈತ ಅವರ ರೈತ. ರೈತನಾಗಿಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ ತಿಕ್ಕಲು ಬಂದಿರುವ, ಈ ಟೆನನ್ನಿಬಿಲ್ಲನ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ರೈತನ ಈ ಅವತಾರ. ನನಗೆ ಮೊದಲು ಅವನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ನಂಬುಗೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೇಳಿದೆ.

“ಎಷ್ಟು ಎಕರೆ ಹೊಲಾ ಅದನೋ ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ?”

“ಹತ್ತಹನ್ನೆರಡು ಎಕರೆ ಅದ ಅಲ್ಲರಿ!”

“ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಆಯ್ತು ಮಾಡ್ತು ಬಂದಿರುವಿ?”

“ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷ ಆಯ್ತಲ್ಲ.”

“ಆಮೇಲೇನು ನೆನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೊಲ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ನಾನು ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆತ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದ. ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಏರಿತ್ತು ಎಳೆಬಿಸಿಲು ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ತುದಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟದಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮಂಜು ಬರುತ್ತಲಿತ್ತು ತಂಗಾಳಿಯಿಂದ ಅದು ಚಲಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದೆ.

“ನಿನ್ನ ಮನೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ?”

“ಅಲ್ಲೇ ಸಾವಕಾಶರ ಹಿತ್ತಲೊಳಗೇ ಇದ್ದೇವಿ. ಪಾಯಖಾನೆ ಹತ್ತರ

ಸ್ವಲ್ಪ ಚಪ್ಪರ ಹಾಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕೆ ಜಾಗಾ ಕೊಟ್ಟಾರಾ?”

“ಮಳೆಗಾಲದೊಳಗೆ ಏನ ಮಾಡ್ತೀರಿ?”

“ಚಪ್ಪರ ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ತಗಡೂ ಅವರಿ!”

“ಅದಕ್ಕೇ ಚಪ್ಪರ ಅಂದಿ ಹೌದ?”

“ಏನಾದರೂ ಅನ್ನೋದ ಅಲ್ಲರಿ?” ಭೀಮಪ್ಪನ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆ ತುಂಬಿತ್ತು.

“ಹಾಂಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಊರ ಇದು ಅಲ್ಲ ಅನ್ನು”

“ಎಲ್ಲಿದರೀಯಪ್ಪ ಹತ್ತವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲೆ ಬಂದೀನಿ, ಆಗ ನಮ್ಮ ಅವ್ವ ಇದ್ದಳು.”

“ಈಗ ಎಷ್ಟು ಜನರು ನೀವು ಮನಿಯೊಳಗೆ?” ಎಂದು ನಡುವೆಯೇ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ.

“ನಾನು, ನಮ್ಮಾಕಿ ಇಬ್ಬರೇ.”

“ಮದುವೆ ಆಗಿ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಆಯ್ತು?”

“ಏನು ಸುಡತೀರಿ ಬ್ರೂ!” ಬೇಸರದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದು ಭೀಮಪ್ಪ ಮುನ್ನಡೆದ. ನಾನೂ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕೇಳಿದೆ.

“ಯಾಕೋ?”

“ಅದೇ ಮದುವೆಸಾಲದೊಳಗೆ ವದ್ದಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೇನಿ.”

“ಯಾರ ಕೊಟ್ಟರೋ ಸಾಲಾ?”

“ಮತ್ತಾರ ಕೊಡತಾರರೀ ನಮಗೆ? ಸಾವಕಾರರೆ? ಅಲ್ಲೇ ದುಡಿಯೋದು, ಅಲ್ಲೇ ತಿನ್ನೋದು.”

“ಎಷ್ಟು ಅವನೋ ಇನ್ನೂ ಕೊಡೋದು?”

“ಮುನ್ನೂರು ಅದ ಅಲ್ಲರಿ”

“ಈ ಸಾರೆ ಸುಗ್ಗಿ ಅದರ ತೀರತದಲ್ಲ?” ಎಂದೆ ನಾನು.

“ಸುಗ್ಗಿಗೆ ನಮಗೂ ಏನ ಸಂಬಂಧರಿ?”

ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ರೈತನೀತ. ಅವರ ಹೊಲ ಮಾಡಿರುವ. ಆದರೆ ಸುಗ್ಗಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಅನ್ನನ ಇದೆಂಥ ಮಾತು? ಎಂದು ಬೇಕಂತಲೇ ಮೂಲ ಸಂಗತಿಕೆ ಕೈಹಾಕಿದೆ.

“ಹೊಲದೊಳಗಿನ ಬೆಳೆ ನಿಮಗ ಕೊಡೂದಿಲ್ಲೇನೋ?”

“ಇಲ್ಲರಿ ಎರಡ ಎತ್ತು ಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟಾರರೇ, ಹೊಲಾ ಹರಗ ತೇನಿ. ಬಿತ್ತತೇನಿ, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನಾನೂ ದುಡಿತೇವಿ, ರಾಶಿಯೊಳಗ ಬಂದು ಕೂತು ಬೆಳೆ ತರತಾರು, ನಮಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಳಕಡಿ ಕೊಡತಾರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಲಾನೂ ಕಡಕೊಳ್ಳತಾರು.”

“ಕಬುಲಾಯತಿ ಇಲ್ಲೇನೋ?” ಮುರಕದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ ನಾನು.

“ಇತ್ತರಿ, ಎರಡ ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ, ಈಗ ಮನೆಯಿಂದ ಕಮತ ಇಟ್ಟೇನಿ ಅಂತ ಕೇಳಿದವರ ಮುಂದ ಹೇಳತಾರ.”

“ನೀನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು”

“ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ ನಾವು ಹೊಟ್ಟೆಗೇನ ತಿನ್ನೋದ ಅಣ್ಣಾ?”

ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನೋತ್ಸವದ ಸಿಂಗರ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಮುನಸಿಪಾಲ್ಟಿಯ ಆಳುಹೋಳು ಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೊರಣ, ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಸಿಂಗರಿ ಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ

ಬಸ್ಸು ಈಗಾಗಲೇ ಹೊರಟು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಹೋದವನೇ ಹತ್ತಿದೆ. ಭೀಮಪ್ಪ ಬ್ಯಾಗನ್ನು ತಂದು ಒಳಗೆ ಇಟ್ಟ. ಅವನ ಮುಖ ಅರಳಿತ್ತು. ಬೇಗನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಇರಬೇಕು. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎಂಟಾಣಿ ಇಟ್ಟ.

“ಬ್ಯಾಡಿರಿ. ಬಾಯಕ್ಕೇನು ಹೊರಗಿನವರೇನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳರಿ!” ಎಂದ ಭೀಮಪ್ಪ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಟನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

“ಆದರೇನಾಯಿತು ತಗೋ.” ಎಂದು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದೆ. ಆತ ತಕ್ಕೊಂಡು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಹೊರಳಿ ನಡೆದ.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂತು! ಆದರೆ ಭೀಮಪ್ಪನಿಗೆನು? ಉಣಲಿಲ್ಲ, ತೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ರೈತರ್ದೊ ಹಿತ ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವುದು ಈ ರೀತಿ ಯಾರ ಕಾಯಿದೆ ಬಂದರೇನು? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕರೇನು? ಭೀಮಪ್ಪ ಇನ್ನೂ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಎಂದೇನೇನೋ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಭೀಮಪ್ಪನ ತಲೆಯ ಹೊಲಸು ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಪೇಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ತೋರಣ ಹಾರಾಡುತ್ತಿತ್ತು !

ಮಾತು-ಕತೆ

ನಾಡಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸ್ವೈರಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಿದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದರೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಾಡಿನ ಜನ ವರ್ತಿ ಸುತ್ತಿದೆ; ಬಹುದಿನದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂ ಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿ-ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮ ಸಂರಕ್ಷಕ ದಳಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ದಳದ ಸೈನಿಕ ನಾಗಿ ನಮ್ಮರನ್ನು ಕಾಯುವಾಗ ಕೇಳಿದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಕತೆ ಎನಿಸಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೧

“ ನೋಡು ! ನಾಲ್ಕೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಮರ್ಯಾದಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿ ಹೋಗೋದಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಬೇಕಾಗ್ತದೆ. ಮನೆಗೆ ಹಿರಿಯಳಾದ ನೀನೂ ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರೆ ಜಗಳಾಡತ ಕೂತರೆ, ನಾ ಯಾವ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಜೋತಾಡಲಿ ? ”

“ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದ ಮಾತನಾಡುವ ಮಾತು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ಬರುವ ತೊಡಕು-ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ನೀವು ಹೆಗ್ಗಾ ತಕ್ಕೊಂಡು ಗಿಡಕ್ಕೆ ಹೋಗತೇನು ಅಂತೀರಿ. ನಾ ಏನೂ ಹೇಳದ ಬಾರದೂ ಅಂತಿರೋ ಹ್ಯಾಂಗ ? ”

“ ಹೇಳ್ಲಿ; ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರ ಬ್ಯಾಡ ಅಂತಾರ ? ಮನಿಯೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ತಿನ್ನವರಿದ್ದಾರೆ, ಹೆಂಗಸರು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಮಾಡವರಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟು ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರೆ ಜಗಳ. ನಗ-ನಗತ ಹೇಳಿ, ಸೊಸೆಯಂದಿರಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದ ಅದೆ. ಹೌದ ಅನ್ನಿಸಿ ಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ದಿನಾ ಸಂಸಾರಮಾಡಿ ಹೋಗೋದ ಅದೆ. ಹತ್ತ ಸಲ ಹೇಳಿದರೂ ಇಷ್ಟು ತಿಳಿವೊಲ್ಲ ನಿನಗೆ. ಹ್ಯಾಂಗ ಮೂರಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಮುದಿಕಿಯಾದಿಯೋ ಏನೋ ! ”

“ ನಿಮ್ಮ ಕೂಡ ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರ ನಾನೂ ಹೊಲಕ್ಕರ ಬರ-
ತೇನಿ ನಡೆಯಿರಿ! ಅವರನ ಏನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ.
ಹ್ಯಾಂಗೂ ಹಿರಿಯರು ತೋಡಿದ ಭಾವಿ ಅದ. ಅಲ್ಲೇ ನಂದೂ ಒಂದು
ಸೀರೇ ಒರಸಿ, ಒಣಗಿಸಿಕೊಳ್ಳತೇನಿ. ಏನ ಮನಿಯಿಂದ ಪಲ್ಲೇ ರೊಟ್ಟಿ
ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು, ಅದನ್ನು ತಿಂದು ಕೂಡತೇನಿ. ಕುಸುಮಾನ ಕೂಡ
ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ದಿನಾನೂ ಕೂಡಿ ಇರೋದಕ್ಕ ನನಗ ಆಗದು. ಮನಿಗೆ
ಬಂದು ಇನ್ನೂ ಆರು ತಿಂಗಳು ಆಗಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಮನಿಯವರೊಳಗ
ಎರಡ ಎಣಿಸಿದರ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡೆಯಬೇಕು ಸಂಸಾರ? ಈಕಿಯ ಗಂಡ
ಒಬ್ಬನ ಮನಿಯೊಳಗ ಉಣ್ಣುವವ ಇರತಾನೆ? ಬೆಳಗಿದ್ದು, ನಿನ್ನ
ಗಂಡನಿಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡೂ ಅಂತ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದರ, ಗಡಗಿಯೊ
ಳಗಿನ ಕೆನೆಮೊಸರನ್ನಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಹಾಕಿ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡುವುದಾ?
ಉಳಿದ ಮೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೂ ಏನ ಬುತ್ತಿ ತುಂಬಿ ಕೊಡ
ಬೇಕು? ನೀವ ಹೇಳಿರಿ! ಉಳಿದ ಸೊಸೆಯಂದಿರೂ ಹಾಲಿಗೆ ಹೆಪ್ಪು
ಹಾಕಿದ್ದಂಗ ಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರತಾರ ಅವರು. ನರಿಮನೀ ಹೆಂಗಸರ
ಮಾತ ಕೇಳಿ, ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲತಾರ. ಹಿಂಗ ಎನಾದರೂ ಕಾರಣ
ಆಗಿ, ದಿನಾ ಮನಿಯೊಳಗ ಜಗಳ ಜಗಳ! ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಸಣ್ಣ
ಸೊಸೆ ಕುಸುಮಾನ ಕಾರಣ. ಮೊನ್ನೆ ಬಚ್ಚಲದೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಸೀರಿನ
ಒಂದು ಮರತು ಹ್ಯಾಂಗ ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಕತಾಳ ಆಕಿ? ಅಲ್ಲೇ
ಗೂಟದ ಮ್ಯಾಗ ಇದ್ದ ತನ್ನ ಗಂಡನ ದೋತರಾ ಮರಿಯಲಿಲ್ಲಾ?
ಎಲ್ಲಾ ಇದ್ದದ್ದು ಆಕಿಯ ಕಡೆ ಕಾಣಿ ನೋಡು! ”

“ಹೀಂಗಿದ್ದರ ಪೇಟಿಯೊಳಗಿನ ಮನಿ ಹ್ಯಾಂಗೂ ತೆರವನ ಅದ.
ಅಲ್ಲಿ ಆ ಗಂಡ-ಹೆಂಡರನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬಿಡೋಣ. ಏನು ಎರಡು ಚೀಲ
ಜೋಳಾ ಕಾಳೂ ಒಯ್ದ ಒಗದರ ಆಯ್ತು. ಕುದಿಸಿ ತಿನ್ನತಾರ...
ತೊಟ್ಟಕ್ಕ ದುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರತಾರ ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರ ಈ ಕಟಕಟೇ
ಬೇಡ. ”

“ಉಳಿದವರೂ ಹಾಂಗೇ ಬೇಡವರಲ್ಲ? ”

“ಅವರೇನ ಬೇಡತಾರ? ಇವನ ಮದವಿ ಮೊನ್ನೆ ಆಗೇದ.

ಈಗಿನ ಹುಡುಗರು ! ಕೂಡಿ ನಗಬೇಕೂ ಕೆಲಿಬೇಕೂ ಅಂತಾವ. ಮನಿಯೊಳಗ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯೊಳಗ ಸಾಧಿಸಾದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೂ ಇದೆಲಾ ತಂಟೆ. ಆ ಮನಿಯೊಳಗ ನಾಲ್ಕುದಿನಾ ಇರಲಿ. ನಮ್ಮ ಬಾಬಾಗೂ ಬೇಕೆಂದಂಗ ಕಾಣ್ತದ. ಮೊನ್ನೆ ಮನಿಗೆ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದರ ಸಲುವಾಗಿ, ತೋಟದೊಳಗ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಕೂಡಾ ನ್ಯಾಯ ಹೂಡಿದ್ದ. ”

“ಅದೆಲ್ಲಾ ಎಷ್ಟು; ಈಗಿನ ಹುಡುಗರು ! ಮನೀ ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರ ತೀರೇ ಹೊಯ್ತು. ನಾಳೆ ತೋಟದ ಕಡೆಗೆ ಹಾಯ್ದರ ನನ್ನ ಕೇಳು ! ”

“ಮನಿಯೊಳಗ ಕೂತು ಹೊಟ್ಟೆಗೇನ ಮಾಡತಾರ ? ”

“ಬಂದಾನಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಮಗಾ ಒಬ್ಬ ! ಸೋಸೀ ಏನೂ ಬರಾದಿಲ್ಲ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ. ”

“ಮನಿಯೊಳಗ ಇರಲಿ. ಒಂದು ಎಮ್ಮಾಸಂಬಾಳಿಸಿದರ ಸಾಕು. ಅವರ ಬಾಗಿಲೊಳಗ ಒಯ್ದು ಕಟ್ಟಿ ಬಿಡತೇನ ಎಮ್ಮಾನ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದುಡದ ತಿನ್ನೋದ ಅಲ್ಲ ? ”

“ ನೋಡರಿ; ನಿಮಗ ತಿಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಬೇರೆ ಇಟ್ಟರ, ಅವರೇನೂ ನಮ್ಮ ಹಿಡಿತದೊಳಗ ಉಳಿಯದಿಲ್ಲ...”

“ಎರಡೂ ಮನಿಯು ಕಡೆ ನಿನ್ನ ಲಕ್ಷ ಇರಬೇಕಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ! ನಾನೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಲ್ಲೇ ಹೋಗಿ ಕೂಡಬೇಕು. ಹೀಗೂ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ, ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ತೊಡಕು ಬಿಡಿಸಿದರ ಆಯ್ತು....”

“ಆ ಮನಿಯೊಳಗ ಇಡುವದಕ್ಕಿಂತ ತೋಟದೊಳಗ ಒಯ್ದು ಇಟ್ಟರ ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ ?

ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಇಡತೇನಿ. ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಾರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದೇವು ಅಂದರ ನಡೆಯೋದಿಲ್ಲ ಮನಿತನ. ಹತ್ತು ಮನಿತನ ಕೂಡಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದರ, ವೇಳೆ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗ ಉಪಯೋಗ ಆಗ್ತದಂತ, ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಹಳ್ಳಿ, ಊರೂ ಅಂತ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಅದರ ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗ, ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಒಂದು ಸಂಸಾರಾನ ಒಂದಾಗಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲಾ ಈ ಜನ. ಇಂಥವರೊಳಗ ತಿಳಿಯದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ

ಕೊಂಡು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಜಗದೊಳಗೆ ಬಾಳಬೇಕಾಗೇದ. 'ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು' ಅಂತ ದಾಸರ ಹಾಡು ಇಲ್ಲ ? ನಮ್ಮಂಥವರ ಪಾಡೆ ನೋಡೇ ಹಾಡಿದ್ದರು !

ಮಾತಿನ ಮುಡಿಯೊಡನೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದು ಕೇಳಬಂದಿತು. ಏನೋ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರು—ಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಸಾತವ್ವ, -ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆ ತನ ಹೊಳಾಗಿರಬಾರದು, ಹೊಳಾದಂತೆ ಜನರಿಗೂ ಕಂಡಿರಬಾರದು, ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿಂತು, ಜಗಳವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಳಿರಬೇಕು—ಎನ್ನುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವಾಗ, ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇರುಳು ಎರಡು ಹೊಡೆದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು ? 'ಒಂದು ಮನೆತನದ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ಹೆತ್ತವರಿಗೇ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯಾದರೆ, ದೇಶದ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿರುವ ಹಿರಿಯರ ಗತಿ ಏನು ?' ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದಿನ ಓಣಿಗೆ ಸಾಗಿದೆ. ನಾಯಿಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿ 'ಒವ್' ಎಂದು ಬೊಗಳುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

೨

ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಊರಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿಗೆ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಾರ ಪೇಟೆಯ ಓಣಿಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಹೊಣೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೊತವಾಲನ ಆಜ್ಞೆಯಾದತ್ತ ನಾವು ಹೊಗಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗಾಗಲೇ ಹನ್ನೆರೆಡು ಹೊಡೆದು ಹೊಗಿದ್ದಿತು. ಅದರೂ ಒಂದು ಕಿರುಮನೆಯ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಬೆಳಕು ಹರಿದು ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. 'ಇಂಥ ಕಂಟ್ರೋಲಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಯಾರು ದೀಪ ಉರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಪ್ಪ !' ಎಂದುಕೊಂಡು, ಆ ಮನೆಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆ ಹೊಸ ದಂಪತಿಗಳ ಸರಸ-ವಿರಸ ಸಾಗಿದೆ.

“ನಾಳೆ ಒಂದು ದಿನ ನೀವು ತೊಟಕ್ಕೆ ಹೊಗದಿದ್ದರ ನಡಿಯೂ ದಿಲ್ಲಾ ?”

“ಮನಿಯೊಳಗೆ ಏನು ಕೆಲಸ ?”

“ಕೆಲಸ ಇದ್ದರನ್ನ ಇರಬೇಕೇನು ? ” ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು “ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರ ನೀವು ತೊಟದೊಳಗ, ನಾ ಮನಿಯೊಳಗ ! ನನಗ ಹೊತ್ತರೆ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋಗಬೇಕ ? ಎಮ್ಮಿ-ನಾನು, ನಾನು—ಎಮ್ಮಿ ಜೋಡೀ ಆಗಿದೇವಿ....”

“ನೀನೂ ತೊಟಕ್ಕೆ ಬರತು ಇರಲ್ಲ ! ”

“ನಾ ಮತ್ತು ಅವರೊಳಗ ಬರಲಿ ಏನ ಮೂಗ ತಿಕ್ಕತ ? ”

“ನೀ ಹೀಂಗ ತಿಳಕೊಂಡರ ನಾ ಏನ ಮಾಡಲಿ ? ”

“ಒಂದು ದಿನಾ ತೊಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಎರಡು ದಿನಾ ಮನಿಯೊಳಗ ಇರಬೇಕು; ಇಸೂದಿಲ್ಲೇನ ಮಂದೀ ಗಂಡಸರೆಲ್ಲಾ....?”

“ತೋಟದ ಕೆಲಸ ಹೆನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳೂ ಇರತದ, ಅಣ್ಣಂದಿರೆಲ್ಲಾ ದುಡಿಯುವಾಗ, ನಾ ಮನಿಯೊಳಗ ಹ್ಯಾಂಗ ಕೂಡಲಿ?”

“ಅವರಿಗೆನ ಮನಿಯೊಳಗ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಡಾ ಅಂತೀರೇನು ನೀವು?”

“ಹಾಂಗ ಹ್ಯಾಂಗ ಆದೀತು?”

“ನನಗೇನ ಜೀವ ರಮಿಸೂದಿಲ್ಲ ಹೋಗರಿ!”

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನೀರವ, ನಿಶ್ಯಬ್ದ

“ಯಾಕ ಮಾತನಾಡವೊಲ್ಲಿರಿ?”

ಸಣ್ಣ ಗೊರಿಕೆಯ ಸದ್ದು,

“ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೀರೇನು?”

ಅಂತ್ಯ?”

“ಹಗಲೇ ತೋಟ, ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದಿ....”

“ಇಂದ ಕೆಲಸ ಬಹಳ ಇತ್ತು ತೊಟದೊಳಗ....”

“ಎಂದ ಇರೂದಿಲ್ಲ? ನನ್ನ ನಾಳೆ ತವರು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿ, ನೀವು ತೊಟದೊಳಗ ಇರು ಹೋಗರಿ!”

“ಯಾಕ?”

“ಎಷ್ಟು ಸಾರೆ ಹೇಳಲಿ, ‘ನನಗ ಹೊತ್ತೂ ಹೊಗದು’ ಅಂತ...”

“ಮುಢ್ಯಾನ್ನ ಅಷ್ಟನ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಕೂಡಬೇಕು....”

“ನೀವು ನೀವು ತೊಟದೊಳಗಡೆ....”

ಈ ದಂಪತಿಗಳ ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ನನ್ನಂಥವನಿಗಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿತು. ಬಾಬುರಾಜನೊಡನೆ ಬೇರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಬಯಸಿದ ಕುಸುಮಳ ಮುಗ್ಧಜೀವ, ಈಗ ಮತ್ತೆ ಪತಿಯ ಸತತ ಸಹವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಜನ ರೊಡನೆ ಇದ್ದಾಗ ಸಿಕ್ಕದ ಸುಖ, ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದರೂ ದೊರಕದಾಗಿದೆ. ಪತಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದಾಗಿದೆ. ತನ್ನೊಡನೆ ಪತಿಯೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಳೆಯಲಿ—ಎನ್ನುವ ಬದುಕೆಯೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಬಾಬುರಾಜನು ಅಣ್ಣಂದಿರೊಡನೆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯದೆ ಬದುಕಲಾರ. ಎಂದ ಮೇಲೆ, ಈ ತೊಡಕು ಬಿಡುವುದೆಂತು?

ದೇಶದ ಬಾಳಿನಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ತೊಡಕುಗಳುಂಟು. ನಾಡು ಹೋಳಾಯಿತು. ಹೋಳಾಗಿಯೂ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಬಾಳದಾಯಿತು. ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸುಖ ಪಡೆಯುವೆವೆನ್ನುವ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿಗಳು, ತಿರುಗಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ರಾಜಕೀಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುವರು. ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಾಳಬೇಕೆನ್ನುವ ದೇಶಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಒಡ್ಡುವರು. ದೇಶದ ಮುಂದಿರುವ ಇಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಮನ-ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತೇವಲ್ಲ!

ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ನಷ್ಟವಾಯಿತೆ? ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಉಳಿಯಿತು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದೆ. ನನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸದ್ದಿಗೆ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬಡಿಗೆಯ ಸಪ್ಪಳ ತಾಳ ಹಾಕುತ್ತಲಿತ್ತು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಡವಿ ಮುಗ್ಗರಿಸಿದಾಗ ಆ ತಾಳ ತಪ್ಪುವುದು ಎಳುತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ.

೩

“ಯಾಕ, ಸಿಟ್ಟಿನ ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲ ? ”

“ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನದೇನು ಅಧಿಕಾರ ನಡೀತದ ನಿಮ್ಮ ಮ್ಯಾಲ ? ”

“ನಿನ್ನಮ್ಯಾಲ ನಂದು, ನನ್ನಮ್ಯಾಲ ನಿಂದು ಅಧಿಕಾರ ನಡದ

ನಡೀತದ. ಎಂದ ಮದಿವಿ ಆಗಿದೇವೋ ಅಂದೇ ಆ ಅಧಿಕಾರ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬಂದದ. ”

“ನಿಮಗಷ್ಟು ಬಂದದ, ಸಿಕ್ಕಾಗಿಕ್ಕಾಗ ಮನಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ! ಸಣ್ಣವರಾಗಿ ನೋಡರಿ....ಅವರು ಪೇಟೆಯೊಳಗಿನ ಮನಿ ಹಿಡದಕೊಂಡು ಕೂತರು ! ಹತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ಜನ್ಮ ಮಾಡಿದೆವು; ಇನ್ನೂ ನಮಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಸಿಗ-ಹೊದಿಕಿನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮೂ ಒಬ್ಬರು ಗಂಡಸರ ! ”

“ಇಲ್ಲ; ತೋಟದೊಳಗ ಗುಡಿಸಲಾ ಕಟ್ಟಿ ಆಯಿತಂದರ ಹೋಗೋಣಲ್ಲ, ಅಲ್ಲೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ. ”

“ನಾವ್ಯಾಕ ಗುಡಿಸಲಿನೊಳಗ ಇರಬೇಕು ? ”

“ಉಳಿದವರು ಹೋಗಲಿ; ನಾವು ಮನಿಯೊಳಗ ಇರೋಣಬಾ. ”

“ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಕಿ ಇರುವಾಕೇ ಅಲ್ಲಾ, ನಮ್ಮ ಸುತ್ತ. ”

“ಊರೊಳಗ ಸಣ್ಣ ಮಗನ ಮನೀ ಅದ. ಅಲ್ಲೂ ಹೋಗ್ತಾ ಇಲ್ಲೂ ಇರತಾಳು. ಆಕೇದು ಏನ ಹೇಳತಿ ? ”

“ಆ ಕಟಕಟಿ ನನ್ನಿಂದ ತಾಳೋದ್ರ ಆಗದು. ”

“ಈಗೇಕ ಬ್ಯಾರೇನು ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿಂತೇವೇನ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ? ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಇರುವ ತನಕಾ ಇಂಥಾದ ಏನೂ ನಡೆಯೂದಿಲ್ಲ ನೋಡು ಎಲ್ಲಾದರೂ ನಾಲ್ಕು ರೊಟ್ಟಿಮುಟ್ಟು ತಿನ್ನೋದು ಅದ; ದುಡಿಯೋದು ಅದ. ಈಗ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಿತನಾ ಒಂದು ರಾವಕ್ಕೆ ಬಂದದ. ನಮ್ಮ ಮನಿತನದ ಸ್ಥಿತಿ ಗತಿ ನೋಡೋದು ಬಿಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಸುಖಾನರ ನೋಡಿದರ ಹ್ಯಾಂಗ ? ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲಿ ಇರೂ ಆಂತ ಹೇಳತಾನು ಅಲ್ಲಿ ಇರತೇನ ನಾ. ಅವ ಮನಿತನದ ಸಲುವಾಗಿ ಏನ ಮಾಡ ಅನ್ನತಾನು ಅದನ್ನ ಮಾಡ ತೇನು. ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಅಡ್ಡಾತಿಡ್ಡಾ ನಡದ ಮೂಲ, ಹಿರೇರ ಆಗಿ ಅವರೇನು ಮಾಡತಾರು ? ನಿನ್ನ ಮಾತ ಕೇಳಿ ನಾನೂ ಇನ್ನ ಜಗಳಾ ಹೂಡಲಿ? ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿತದ. ತಿಂಗಳೊಪ್ಪತ್ತಿನೊಳಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಾಡಿಕೊಡತಾನ. ”

“ನಿಮ್ಮ ಹಡಿದವರ ಹೇಳಿದ್ದಂಗೆ ಕೇಳಿ ಇರೋದು ಅದರ, ನನ್ನ ಯಾಕ ಮದಿವೀ ಮಾಡಿಕೋಬೇಕು ? ”

“ಯಾಕ ಮೈ ಗುದು ಗುದು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೇದ ಏನ ? ”

ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕುಸುಮಾ-
ಬಾಬುರಾಜರ ಚಿತ್ರ ಸುಳಿಯಿತು. ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವಾರಗಳ ಹಿಂದೆ
ಅವರ ಮಾತು-ಕತೆಗಳೂ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಇದು ಅಣ್ಣನ
ದಾಂಪತ್ಯಜೀವನ, ಅದು ತಮ್ಮನ ದಾಂಪತ್ಯಜೀವನ ! ಎರಡರಲ್ಲೂ ನೆಲ-
ಮುಗಿಲುಗಳಷ್ಟು ಅಂತರ. ಆದರೂ ಎರಡೂ ಜೋಡಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ
ಇರುವ ಸಮಸ್ಯೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಯಾರು ಯಾರ ವಲವಿನಂತೆ
ಬಾಳಬೇಕು ? ಪತಿಯು ಪತಿಯೇ ಪರದೈವವೆನ್ನಬೇಕೋ ! ಪತಿಯು
ಪತಿಯೇ ಪರದೈವವೆಂದು ಬಾಳಬೇಕೋ ? ಇಬ್ಬರೂ ನಡುವಿನ ದಾರಿ
ಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಸಂಸಾರ ಸುಖಕರವಾದೀತಲ್ಲ !

ಇದೇ ವಿಚಾರದ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು, ಅದಾವಾಗಲೋ ನಾನು
ಪೇಟಿಯ ಓಣಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಡೆದು
ನಿಲ್ಲುವಂತಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು
ಕೂತೂಹಲ ಕರಳಿತು. ಮತ್ತೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು
ಕೇಳತೊಡಗಿದೆ :

“ಎಷ್ಟು ಆದರೂ ಆ ಅಂಗಡೀ ರಾಮುನಕಿಂತ ಈ ದೀಪಚಂದ
ಸಾವುಕಾರ ಒಳ್ಳೆಯವ ನೋಡಿರಿ ! ”

“ರಾಮಪ್ಪಗ ಪ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಏನು ಗೊತ್ತು ? ದೀಪಚಂದ
ಸಾವುಕಾರ ಅದರೊಳಗ ನುರಿತವ....”

“ಮೊನ್ನೆ ರಾಮಾನಲ್ಲಿ ಎರಡು ದುಡ್ಡಿನ ಜೀರಿಗೀ ತಂದರ, ನಾಲ್ಕು
ಕಾಳ ಕೊಟ್ಟ. ಇಂದ ದೀಪಚಂದರ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದರ, ಒಂದು ದುಡ್ಡಿಗೆ
ಅದಕ್ಕಿಂತಾ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು ! ಎಲ್ಲಾ ಗಿರಾಕೀ ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ನೋಡಿದ
ಕೂಡಲೆ, ಮೊದಲ ‘ ಏನ ಬೇಕು ? ’ ಅಂತ ಕೇಳತಾರ. ಮನಿಯೊಳಗ
ನೀವು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗ್ತದ
ಅಂಬೂದೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ನೋಡಿರಿ ! ”

ಮುಂದೆ ಬಾಬುರಾಜನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೇನೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದುಡಿದ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಆವರಿಸಿರಬೇಕು. ಕುಸುಮಳೂ ಸುಮ್ಮನಾದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ' ಉಫ್ ' ಎಂದು ಊದಿದ ಸದ್ದೊಂದು ಕೇಳಬಂತು, ದೀಪ ಆರಿತು. ಆ ಕಿರುಮನೆಯ ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯು ಹರಿದು ಬಂದು, ಹೊರಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಒಂದಾಯಿತು !

೪

ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಈಗ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಕಳ್ಳರ ಕಾಟವಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಸಂರಕ್ಷಕ ದಳದ ಫಲವಿದು. ಊರ ಜನರೆಲ್ಲ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾವು ನಿಲ್ಲಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇ ಊರಲ್ಲಿ ಇರುಳು ತಿರುಗುವೆವು.

ಇಂದು ಹುಣ್ಣಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಹಿಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡಮಾಡಿ, ಒಂದು ಸುತ್ತು ಊರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದರಾಯಿ ತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಒಂದು ಗಂಟೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಚಾವಡಿಯಿಂದ ಹೊರಟೆವು.

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಓಣಿಯನ್ನು ಸೇರಿದೆವು.

ಆ ದಿನ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಿವು;

" ಮೂರೂ ಮಂದಿ ಸೊಸೊಂದಿರಕ್ಕಿಂತಾ ಕುಸುಮಾನ ಕೈಯ ಅಡಿಗೆಗೆ ಸ್ವಾದ ಹೆಚ್ಚು ನೋಡು ! "

ಸಿದ್ಧ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿದ.

" ಹೂಂ! ಅಂತಾ ಸಾಮಾನ ಹಾಕ್ತಾಳು, ಆಗದ ಏನಮಾತ್ತೆದ?"

" ಇಲ್ಲಾ; ಅಡಗಿ ಮಾಡುವ ಹದಾ ಸಿಕ್ಕದ ಏಳ ಪೋರಿಗೆ...."

" ಹೋದಾಗ ಸವಿ ಸವಿ ಇಷ್ಟ ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಹಾಕ್ತಾಳ ಕಾಣ್ತದ, ಹೊಗಳ್ತೀ ಆಯ್ತು ಸಣ್ಣ ಸೊಸನ್ನ. ಅದೂ ತಿಳಿಯೂ ದಿಲ್ಲ, ಇದೂ ತಿಳಿಯೂದಿಲ್ಲ...."

“ ತಿಳಿದಾಕೆ ಬಹಳ ನೀ! ನೋಡು ಹೋಗಿ ಆಕೆಯ ಮನಿ ಎಷ್ಟು ಶಿಸ್ತು ಅದ. ಈ ತಿಂಗಳದೊಳಗ ಅತ್ತ ಹೋಗೀದಿ ಏನ ನೀ?” ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ.

“ ನಾ ಯಾತಕ್ಕ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ? ನಮ್ಮಂಥ ಮುದಿ ಕೇರು ಅವರಿಗೆ ಕಾಲ್ತೊಡಕ ಆಗ್ತೀವಿ ” ತುಸು ತಡೆದು “ ಕಸಬಿಣೇರ ಮನೀ ಹಾಂಗ ಎದುರಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಏನ ಹಚ್ಚಿದಾಳ, ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ಕೂದಲಾ ಏನ ಹಿಕ್ಕತಾಳ! ಹಣೇ ಮ್ಯಾಲಿನ ಕುಂಕುಮ ಅಂತ, ನನ್ನ ಮುಂದ ದಿಟ್ಟಿಗಿ ಕಾಣೂದಂತ ಇಲ್ಲಂತ. ನಾ ಯಾತಕ್ಕ ಇದನ್ನೆಲಾ ನೋಡ್ಲಾಕ ಹೋಗ್ಲಿ? ನೆರಿಮನಿಯವರು ಬಂದು ಹೇಳೋದ್ದು ಕೇಳಿ ತೇನು... ಈಗ ನಿನ್ನ ಮನೀ ಕಾರಬಾರ ಎಲ್ಲಾ ದೀಪಚಂದ ಸಾವುಕಾರ ಮಾಡುವವ ಆಗಿದಾನ. ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಬಾಬೂನ ಕರಕೊಂಡ, ಯಾವ ಊರಿಗೋ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಂತ. ಸಾವಕಾರ್ರ ಮೈತ ರಕಿ ಆದ ಮ್ಯಾಲ, ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಕೊರತಿ? ಅವರ ಮನಿಗೆ ಇವರು ಹೋಗತಾರ, ಇವರ ಮನಿಗೆ ಅವರು ಬರತಾರ..... ನಿನ್ನ ಸೊಸೀ ಜೊಜ್ಜಿಲ ಬಸಿರು ಇದ್ದಾಳಂತ; ಸಾವಕಾರ ಮನ್ಯಾವರು ಊಟಕ್ಕೆ ಮಾಡುವರು ಇದ್ದಾರಂತ!”

“ ನಿನ್ನ ಸೊಸೇದ ನೆಟ್ಟಗ ಆದರ ನಿನಗೇನ ಕೆಟ್ಟೀನು ? ”

“ ನೆಟ್ಟಗ ಆಗೋದಿದ್ದರ ಚಲೋನಂತ ಆಯ್ತಲ್ಲ! ಹಾದಿ ಬೀದಿಯೊಳಗೆ ಗಂಡಸು ಆಗಿ:ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಏನ ಮಾತಾಡಿಸೋದ ಆದು?”

“ ಯಾರು?”

“ ನಿನ್ನ ಸೊಸೀನ ಮಾತಾಡಸತಾನ ದೀಪಚಂದ ಸಾವಕಾರ.... ತಿಳಿತಾ ? ಮೈತರಕಿ ಇದ್ದರ ಗಂಡಸರ ಪೂರ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಅದೂ ಹೊರಗಿನ ಹೊರಗಡ.... ಮನಿಯೊಳಗ ಉಸಯೋಗ ಇಲ್ಲ.... ನಿನ್ನ ಮಗಾ ಅದರೂ ಏನ ? ಸಾವಕಾರನ್ನು ಕರದು ಮನ್ಯಾಗ ಚಹಾ ಕುಡಿ ಸೋದೇನ, ನಗೋದೇನ ಕೆಲಿಯೋದೇನ. ಎಲ್ಲಾ ನಿಮಗ ಚಂದ ಕಾಣ್ತದ. ಮತ್ತ ಅನ್ನುವವರ ನಾವನ ಕೆಟ್ಟ....

“ ಕೂಡಿ ಸಾಲೀ ಕಲಿತವರು, ಈಗಿನ ಹುಡುಗರು.... ಅರವದು

ಬ್ಯಾರೇನ್ಸ್ ಆಗ್ತದೆ. ನಮ್ಮದು ಬ್ಯಾರೇ ಇತ್ತು. ನಮ್ಮಂತನ ಇರೂ ಅಂದರ ಇರೂದಿಲ್ಲ ಅವರು....ಅದೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತೋಟದೊಳಗೆ ಬಂದ ಕೆಲಸಾನೂ ಮಾಡತಾನೋ ಇಲ್ಲೋ? ಸಾಕು ! ಹ್ಯಾಂಗ ಯಾಕ ಇರವೊಲ್ಲರವರು!”

“ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗ ಮಕ್ಕ; ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಕೂಡಿ ನಮ್ಮ ತಲಿಗೆ ಏನಾದರೂ ತಂದಾರೂ ಅನ್ನತೇನೂ. ಅಬರೂ ಅನ್ನೋದು ಎಷ್ಟ ಇರತದೆ ?”

“ ಹಾಗೇನ ಅಗ್ತದೆ ಬಿಡು !”

“ ಆದಮ್ಯಾಲ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಜೀವಾ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಓಡಾಡುವವರು. ಮೊದಲ ಎಚ್ಚರಕೆಯಿಂದ ಇದ್ದರ ಹ್ಯಾಂಗ?”

“ ಈಗ ಏನ ಆಗಿದೆ? ಅವರವರು ಶಿಸ್ತು ಇದ್ದಾರೆ. ಹಿಂಗ ಇರುವಾಗ ದೇವರು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರ ಆಯ್ತು. ಬರುವಾಗ ಸಂಗಡ ಏನ ತಂದಿಲ್ಲ, ಹೋಗುವಾಗ ಏನ ಒಯ್ಯೊದಿಲ್ಲ. ನೀನ ಒಯ್ಯುವಾಕೆ ಇದ್ದರ ಏನೋ ಮತ್ತೆ !”

“ ನಾನು ನಾಡಹೊರತ ಆಗೇನಿ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ!”

“ ಸಾಕು, ಮಲಗಿನ್ನ; ಮೂಡಲ ಹರೀತ ಬಂತು.”

ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಸಾತವ್ವನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿವೆ. ತಾನೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ.

ಊರು ಕಾಯುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ನನಗೆಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ? ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು— ಅಂದಿನ ಕುಸುಮಳ ಮಾತು, ಇಂದಿನ ಸಾತವ್ವನ ಮಾತಿನ ಹಿಂದಿರುವ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಟ್ಟು, ಏನೇನೋ ಕಲ್ಪಿಸಹತ್ತಿತು.

ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು ! ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲೊಂದು ಕಪ್ಪು ಮೋಡ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು!

೨೫

ನಾಲ್ಕೈಂಟು ತಿಂಗಳುಗಳು ಜಾರಿದುವು. ಸುಗ್ಗಿಯ ಸಮಯ ಬಂತು. ಈಗ ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಊರಲ್ಲಿ ಜನ ಇರದು. ಅದರಿಂದ

ಹಗಲಿರುಳೂ ಊರ ಕಡೆಗೆ ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯ ಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು ಈಗೀಗ ಹೊರಗಿನ ಕಳ್ಳರಿಗಿಂತ ಊರೊಳಗಿನ ಕಳ್ಳರ ಕಾಟವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ನೆರೆಮನೆಯ ಕಳ್ಳನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು— ತಡೆಯುವುದು— ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರ. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕಳ್ಳವುಗಳಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಸಂರಕ್ಷಕ ದಳದವರು, ಇಳಿಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಊರಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕಳ್ಳವುಗಳಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು.

ಇಂಥ ಸುಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ಊರೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಪೇಟೆಯ ಓಣಿಗೆ ಬಂದೆ. ಬಾಬುರಾಜನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮನೆಯ ಜನರು ಕೂಡಿದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ದೀಪಚಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದ. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ 'ರಾಣೀ ಭಾಪಿ'ನ ಚಹದ ಪುಡಿಯೊಂದಿತ್ತು. ನನಗೂ ಚಹದ ಆಶೆಯಾಯಿತು. ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದೆ.

ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಬಳಿ ಹಾಸಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ನೆರೆಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರೂ ಇದ್ದರು. ಒಳಗೆ ಕುಸುಮಳ ತವರು ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರರಬೇಕು. ಅವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಸುಮಾ ತನ್ನವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ವೇಳೆ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗ ಆಗುವವರೆಂದರೆ ಇವನೊಬ್ಬರು ತಾಯಿ ಊರಾಗ. ಇಷ್ಟು ಸಾವಕಾಶಕ್ಕೆ ಇದ್ದರೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಗರ್ವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ ನೋಡು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸಾಮಾನೂ ಮನಿಗೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸತಾರ.”

“ಸಿದ್ಧಪ್ಪನ ಸ್ವಾರಿ, ಯಾಕೋ ಊರ ಕಡೆ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ನಾನು ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ.

“ಮೊಮ್ಮಗನ್ನು ನೋಡಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂತ ಬಂದಾನ. ಇಲ್ಲಾದರ ಅವನಿಗೆಲ್ಲಿ ಸವಡು ? ”

“ ಅದ್ ಅಂತೇನಿ.”

“ ಎಲ್ಲಾ ಅಡವಿ ಜನಾ ಇದು. ಉರಂದರ ಇವರಿಗೆ ಬೇಸರು ನೋಡು. ಬಾಬುನಾ ಹಿಂಗ್! ತನ್ನ ತೋಟ ಆಯ್ತು, ತಾ ಆಯ್ತು. ಮನಿಯ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ನೋಡೋದ್ ಇಲ್ಲಂದರ ಎನದು ? ಇಷ್ಟು ಗಳಿಸಿ ಎಲ್ಲಿ ಇಡತಾರ ಅಂತೇನಿ ನಾ. ” ಅಧ್ಯತೆಯಿಂದ ದೀಪ ಚಂದ ಹೇಳತೊಡಗಿದ.

“ ಹಗಲೀ ರಾತ್ರಿ ದುಡದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬವೊಲ್ಲ. ಗಳಿಸೋದ ಹೇಳತಾನ ಸಾವುಕಾರ! ” ಸಿವ್ವಪ್ಪ ಕೆಮ್ಮುತ್ತ ನುಡಿದ.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಚಹ ತಂದು ಬಾಬುರಾಜ ಕೊಟ್ಟ. ಎಲ್ಲರೂ ಕುಡಿದೆವು. ಜೊತೆಗೆ ಕುಸುಮಾ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ತಂದು ಮಾವನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಹೋದಳು.

“ ಹಿಂದ ತೊಟ್ಟಲೊಳಗ ಹಾಕುವ ದಿನ ನೋಡಿದ್ದೆ; ಕತ್ತಲಿಯೊಳಗ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ”

ಸಿದ್ದ ಮೊಮ್ಮಗನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿಡ್.

“ ಇಂದ್ರರ ಬೆಳಕಿನೊಳಗ ನೋಡಲ್ಲ! ”

ನೆರೆಮನೆಯವಳೊಬ್ಬಳು ಅಂದಳು.

“ ಸಣ್ಣ ಮಗಾ ಸಣ್ಣ ಮಗಾ ಅಂತಿದ್ದಿ. ಅವನ ಜನ್ಮಾನೂ ದಂಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದಿಲ್ಲೋ ? ಇನ್ನ ನೀ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೇನೂ ಹರಕತ್ತ ಇಲ್ಲ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ! ”

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರವಿದು.

“ ಮೊಮ್ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೇ ನಿಂತೆಲ್ಲ ನೀ ? ” ದೀಪಚಂದ ನಡುವೇ ಮಾತು ಸೇರಿಸಿದ.

“ ಕೂಸನ್ನ ಮೊದಲ ನೋಡತೀರೋ, ಏನ ಮಾತಾಡತೀರೋ? ಯಾವುದರೇ ಒಂದು ಮಾಡಿರಿ ಮೊದಲ ! ”

ಕುಸುಮಳ ತಾಯಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿರುಸಾಗಿ ನುಡಿದಳು
“ ನೋಡಿ ಆಯ್ತಲ್ಲ!”

ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಎರಡೇ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ದೀಪಚಂದನ ಮುಖದ ಕಡಿ
ಗೊಮ್ಮೆ, ಕೂಸಿನ ಮುಖದ ಕಡಿಗೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ.

“ ಅವ್ವಾ-ಅಪ್ಪನನ್ನೇನ ಹೊತ್ತಿಲ್ಲಪ್ಪಾ ಹುಡುಗ!” ಒಬ್ಬಳ
ಅಂದಳು.

“ ಇವರ ಮನಿತನದೊಳಗ ಯಾರ ಮುಖವನ್ನೂ ತರಲಿಲ್ಲ
ಹುಡುಗ.”

“ ಎಲ್ಲೆದೋ ಹೊಸ ಮುಖಾನ್ಸ ಹೊತ್ತಾನ.”

“ ಯಾರ ಮೊಕಾ ಯಾಕ ತರವಲ್ಲ, ಚೆಲುವ ಆದ ಇಲ್ಲೋ
ಹುಡುಗ ? ಸಾಕು. ಎಂಥಾದರ ಮಂಗಳ್ಯಾನ ಮೋತೀದು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರ ಏನು
ಮಾಡೋದು ತಾಯಿ ! ”

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂಬೊಂದು ತೆರನಾಡಿದರು. ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ತುಟಿ ಎರಡು
ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವನ ಮುಖ ಅರಳುವ
ಬದಲು ಬಾಡಿ ಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತನಗೇ ಚುಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ ಮಾತಾ
ಡಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತವನಿಗೆ. ಮುಖ ಕೆಳಗೆ ಹಕಿದ

೬

ಅಂದಿನ ಇರುಳು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಊರನ್ನೆಲ್ಲ
ಮುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ಓಣಿ-ಓಣಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ, ಒಳ್ಳೇ ಎಚ್ಚರದಿಂದ
ಊರನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು
ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಡೆದಂತೆ ತೋರಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಸರದಿಂದ ಸಾಗಿ ಅವರ
ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು:

“ ಹುಡುಗ ಹುಟ್ಟಿದ ವೇಳೆಯೇ ಕೆಟ್ಟ! ”

“ ಅದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು; ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಅಬರುದಾರ ಮನುಷ್ಯ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೊನ್ನೆಗನ ಮುಖ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನಿಗೇ ಅನಿಸಿರಬೇಕು....

“ ದೀಪಚಂದನೂ ಈಗ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದಂತಲ್ಲ....”

“ ಯಾವಾಗ ಇರೂವಿಲ್ಲ ಅವನ ? ”

“ ಅದಕ್ಕೂ ನೋಡೋ, ಮಂದಿಗೆ ಮುಖ ತೋರಿಸಬಾರದಂತ ಮುದುಕ ತೊಟ್ಟದೊಳಗ ಹೋದವನು ಗಿಡಕ್ಕೆ ಉರಲು ಹಾಡಿ ಕೊಂಡಿದಾನ....”

“ ಮರ್ಯಾದಿವಂತರ ಮಾತ್ರ ಹೀಗ ! ”

“ ಎಂಥಾ ಕತೆ ಆಗಿ ಹೋಯ್ತುಪ್ಪ ಉರೂಳಗ ? ”

ಇವರ ಮಾತು ಆಯ್ತು. ಅವರ ಕತೆಯಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮ ಸಂರಕ್ಷಕ ದಳದವರಿಗೆ ಇದೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ! ಮುಂದೇನು ?

ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಯೇ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ ! ಮುದುಕ ಸತ್ತು ಹೊದರೂ ಮೊನ್ನೆಗ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿಯೇ, ಅವನ ವಂಶವೃದ್ಧಿ ಗಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದೆ.

ಬೀರನ ಬಾವಿ

ಬೀರ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀವೈಯಿಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಸಾಯಂಕಾಲ ಊರಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ “ಹೆಚ್ಚು ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯಿರಿ!” ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವ್ಯಖ್ಯಾನ ಕೇಳಿದ್ದನಂತೆ. ಆಗಿನಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ತಾನೊಂದು ಬಾವಿಯನ್ನೇಕೆ ತೋಡಬಾರದು ಎನ್ನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರವನರು ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡುವರು. ಅದನ್ನು ಇಸಿದುಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ತಾನು ನೆರವಾಗುವೆ ಎಂದು ಮನೋದರಪಂತರು ಹೇಳಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಬೀರಪ್ಪನ ಎರಿಸಿಕೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಅದೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಇರುಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ನೀವೈಯಿಲ್ಲ. ದಣಿದ ದೇಹ, ಮೈಮರೆತ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನಡುವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಾಗಲೂ ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡುವ ಕನಸೇ ಕನಸು. ಹಿರಿಯ ಮಗ ಯಾತ ಹೊಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕಿರಿಯ ಹುಡುಗ ನೀರುಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಸರು ಸೈರಿಸಿದ ತೋಟ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬೀರ ಹರ್ಷಗೊಂಡ; ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತೊಟದ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದೇನಾಯಿತೋ ಯಾತಕ್ಕೆ ಹೊಡಿದ ಎತ್ತುಗಳು ಧಡ ಧಡ ಮುಂದೆ ಓಡಿದವು. ಹುಡುಗ ಜಾರು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ. ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ “ಧಂ” ಎಂದು ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡಿ ಯಾತ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಎದ್ದು ಮುಂಡ ಧಾವಿಸಿದ ಬೀರ. ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಕದ್ದೆರೆದ. ಇನ್ನೂ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೊರವರ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗಳುತ್ತಿವೆ. ಕತ್ತಿಯೊಂದು ಅಸಹ್ಯ ದನಿವೆಗೆದು ಒದರುತ್ತಿದೆ. ಕಣ್ಣು ಒರಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಿದ ಬೀರ.

“ಇಂದು ನಿದ್ದೀನಡ ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುವಿಲ್ಲ”, ಬೀರನ ಹೆಂಡತಿ ಚಿನ್ನವ್ವ ಕೇಳಿದಳು. ಧ್ವನಿಯು ಜಡವಾಗಿತ್ತು.

“ಯಾವದಾದರೊಂದೆ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀವೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬರಬೇಕು?” ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಬೀರ ಕೇಳಿದ.

“ಲೆಕ್ಕದೊಳಗಡೆ ಹೋಯಿತು ಪ್ರಪಂಚ ನಿಮ್ಮದು”.

“ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೂಲಿ ಮಾಡುವ ನಾವು ಹತ್ತ
ಎಕರೆ ಹೊಲ ಗಳಿಸಿದೆವು; ಹೊಸಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದೆವು...”

ಚಿನ್ನವ್ವ ನಡುವೆಯೇ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿ ಮುಂದೆ ಅಂದಳು: “ಇನ್ನು
ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯೊಮ್ಮೆ ಮಾಡೋಣಂದರಾಯಿತು, ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು
ಮುಂದೆ”

“ಮದುವೆ ಮೊದಲ ಮಾಡಬೇಕೋ ಬಾವಿ ಮೊದಲ ತೆಗೆಯಬೇಕೋ
ಅನ್ನೋದನ್ನ ವಿಚಾರ ಮಾಡತಾ ಇದ್ದೇನೆ...”

“ಎಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಗೀವಿ, ಇದ್ದಷ್ಟು ಮಾಡಿ ತಿನ್ನೋಣ. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ
ಹಂಬಲ ಬೇಡ. ಇಲ್ಲದ್ದೊಂದು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಕಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತಿ ಬೆಲ್ಲಾ
ಹೋಯಿತಂತೆ”. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು “ಬಾವಿ ತೋಡುವಂಥ ಹೊಲ ಎಲ್ಲಿ
ಅದ ನಮ್ಮದು? ಒಂದು ಮೊರಡಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಳೆಯ ನೀರು ಬರುವಂತಹದು...”

“ಅದಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗೇದ.”

“ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಏನಾಗೋದರೆ? ಹಾಲಿಲ್ಲ, ಬಟ್ಟಲಿಲ್ಲ, ಗುಟುಕು
ಅಂದ ಹಾಗೇನೂ ಅಲ್ಲ.”

“ಅಷ್ಟು ಲೆಕ್ಕ ಇಲ್ಲದ ಇಲ್ಲ ನಾ.”

“ಇನ್ನೇನ ಲೆಕ್ಕ ನಿಮ್ಮದು.”

ತುಸು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಚಿನ್ನವ್ವ ಗಂಡನ ಮುಂದಿನ ಮಾತನ್ನು
ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಳು. ಬೀರ ಹೇಳತೊಡಗಿದ. —

“ಸಂಜೆ ದಾವಲ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ಹೊಲ ಐದು ಎಕರೆ ಇದೆ.
ತರೀ ಅಡವಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಹೊರಡುವಂತೆಯೂ ಇದೆ. ಅದರೆ ಅವನ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವವರಿಲ್ಲ. ಅವನೇ ಮನೋಹರಪಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಬಾವಿ ತೋಡಿ, ತೋಟ ಮಾಡುವ
ಮಾತು ಎಲ್ಲಿ? ಆ ಹೊಲ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮಳೆ ಆದರೆ ಬೆಳೆತದೆ.
ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಮಳೆ ಹೋದರೆ ತರೀದ ಬೀಳತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು
ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹೊಳೆ ಮುಳುಗುವ ಮೂರ ಎಕರೆ ಹೊಲ ತಗೋಲಿಕ್ಕೆ

ಒಪ್ಪಿದಾನ ಆತ. ಅದನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡತೇನೆಂತ ಪಂತರು ಹೇಳಿದಾರ. ಅವನಿಗೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆ ಬರುವ ಹೊಲ ಆಯ್ತು. ನಮಗೂ ತೋಟ ಆಯ್ತು, ಎರಡು ಎಕರೆ ಹೊಲ ಮೊಂದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಂತು.”

“ಬಂಗಾರ ತುಂಡಿನಂಥ ನಮ್ಮ ಡೋಣಿ ಹೊಲ ಹೋಗತದಲ್ಲ!”

“ಮೂರು ಎಕರೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಎಕರೆ ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿತದಲ್ಲ. ಸಾಕು.”

“ಏನ ಮಾಡತೀರಿ ನೋಡಿ! ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗಿ, ನಾವು ತೋಟದ ಕುಳಿ ಉಣ್ಣೋದ ಬಹಳ ದೂರ ಅವ. ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಮಕ್ಕಳೂ ಮನೆಯೊಳಗ ಇದ್ದಾರ,” ಎಂದು ಅನುಮಾನದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವ್ವ ನುಡಿದು ಸುಮ್ಮನಾದಳು.

“ಮದುವೀನೂ ಮಾಡತೀನಿ, ಬಾವೀನೂ ತೆಗೆಯಿಸತೇನಿ. ನೋಡಂತ,” ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧ್ಯತೆಯಿಂದಲೇ ಬೀರ ನುಡಿದ.

ಹಾಗೆ ನುಡಿಯುವಂತೆ ಬೀರ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಯೇ ಇದ್ದ. ಪಂತರು ಹೊಲವನ್ನು ಅದಲು-ಬದಲು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡುವರು; ಸರಕಾರದಿಂದ ಸಹಾಯಧನವನ್ನು ಮಾಮಲೇದಾರರಿಗೆ ಹೇಳಿಸಿ ಕೊಡಿ ಸುವರು. ಏನಿಲ್ಲಿಂದರೂ ಮೂರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲ ಸರ್ಕಾರ ದಿಂದ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಮಕ್ಕಳೂ ನಾನೂ ಕೂಡಿ ಚನ್ನಾಗಿ ದುಡಿದರೆ ಎರಡೇ ಸಾವಿರದಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಬಿಡುವುದು. ಉಳಿದ ಸಾವಿರದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೂ ಕಡಲೆ-ಗೋದಿಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿರುವೆ. ಇನ್ನೇನು ಮದುವೆಗಷ್ಟು ಅರಿವೆ ಅಂಚಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡರಾಯಿತು. ಹೀಗೇನೇನೂ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಬೀರ ನಿದ್ದೆ ಹೋದ.

ಮನೋಹರಪಂತರಿಂದರೆ ಆ ಊರಿಗೊಂದು ಕಣ್ಣಿದ್ದಂತೆ. ಊರ ಜನರ ಹಿತಾಹಿತಗಳೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನೇ ಕೂಡುವೆ. ಅಜ್ಜ ಜನರಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು, ಸರಕಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಊರಲಿ ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪ ಕೊಡುವುದೂ ಮೊದಲಾದ ಕಲಸಗಳೆಲ್ಲ ಪಂತರನ್ನೇ ಸೇರಿವೆ. ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಜನತೆಗೂ ಒಂದು ಸೇತುವೆಯಂತೆ ಮನೋಹರ

ಪಂತರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಒಂಗವಿಲ್ಲದೆ ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಆಗವು. ಆದರಲ್ಲಿ ಪಂತರು ಈಗೀಗ ದೇಶಭಕ್ತ ಬೇರೆ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುವ ಕಾಲಕ್ಕೇನೋ ತನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ಅವರ ಹಸ್ತಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಬಿರುದು ಬಾವುಲಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಈಗ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು. ಕೂದಲೇ ಪಂತರು ಖದ್ದರ ಧರಿಸಿದರು, ದೇಶಭಕ್ತರಾದರು. ರಾಪ್ತೆದ್ದಾರದ ರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಸಾರಥಿಗಳಾದರು.

ಪಂತರಿಗೆ ಒಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ದನಗಳಿಗೊಂದು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಒಂದು ಅವರ ದುಡ್ಡು ವೆಚ್ಚವಾಗದೆ ಆಗಬೇಕು. ಊರೊಳಗಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಂದು ಹಾಕಬೇಕು. ಊರ ಉಸ್ತಾರರು ಕೂಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ತೋಟ ಪಟ್ಟಿಗಳೊಳಗಿನ ಗಿಡ-ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಹಕರಿಸಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಪಂತರ ಭವ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಪಂತ ದೇಶಭಕ್ತನಲ್ಲವೇ? ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ತೆಯ್ದು ಸಣ್ಣದ ಮುಖಂಡನಾದ. ಖಾದಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದೇಶಭಕ್ತನೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಜನತೆಯಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇದೆಲ್ಲ ಆಗಬೇಕು.

ಮೊನ್ನೆ ಪಂತರು ತನ್ನ ಹೊಲದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೀರನ ಡೋಣಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸುಂದರ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಆಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಈ ಗಿಡಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಒಂದೊಂದು ಗಿಡದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕಾರು ತೊಲೆಗಳೂ, ಕಂಬಗಳೂ ಹೊರಡುವಂತಿವೆ. ಈಗಲೇ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಸಿ ಒಗೆದರೆ ಬೇಸಿಗೆಗೆ ಮನೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಾಗುವವು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಗಡಿತವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿತು.

ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೀರ—ದಾವಲರಲ್ಲಿ ಹೊಲಗಳ ಅದಲು— ಬದಲುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಮನೋಹರಪಂತರನ್ನೇ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಎಡತಾಗಹತ್ತಿದರು. ದಾವಲನಂತೂ ಅವರ ಮನೆಯ ಆಳು ಮನುಷ್ಯ. ಅವನ ಹಿತ ಮಾಡುವುದು ಪಂತರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆ ದಾವಲನ ಮುಂದೆ ಆಡಿಯೂ ತೋರಿಸಿದ್ದರು. ಬೀರನ ದೋಣಿಯ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವು ನದಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ಬೇಗ ತೊಯ್ಯುವದೋ ಅದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಇಸಿದುಕೊಡುವುದಾಗಿ ಪಂತರು ದಾವಲನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯನವತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ದಾವಲ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಪಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುಕ್ಕಟೆ ದುಡಿಯಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ. ನಗಿಯ ನೀರು ಸ್ವಲ್ಪ ಏರಿದ ಕೂಡಲೇ ನೀರುಣ್ಣುವಂತಹ ಹೊಲವನ್ನು ತನಗೆ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೆಂದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಆಳು ಒಂದು ವರ್ಷ ದುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ !

ಇತ್ತ ಬೀರನನ್ನು ಕರೆದು, ಮನೋಹರಪಂತರು ತನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಾಗಿ ಅವನ ದೋಣಿಯ ಹೊಲದೊಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಹೊಲದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವವನಿರುವದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಯಶ ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಗುವುದೆಂದು ಪಂತರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬೀರನೂ ಆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು ಯಾತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲ ಆ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಡುವವು. ಇನ್ನು ಮೇಲಿನ ಬರಲುಗಳು ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಉರುವಲ ಆಗುವವು. ಹೀಗೆ ಅವನ ಪ್ರಪಂಚದ ಲೆಕ್ಕವಿದ್ದಿತು. ಅದ್ದರಿಂದ ಪಂತರ ಮಾತಿಗೆ ಅವನು ಒಪ್ಪುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತೆಂದು ಮಾತ್ರ ಯೋಚಿಸಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆ ಪಂತರ ಮುಂದೆ ಆಡಿಯೂ ಬಿಟ್ಟನು.

ಇದು ಪಂತರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಬೀರ ಕೊಡುವ ಕಾಣಿಕೆಯ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಆ ಗಿಡಗಳ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಒಕ್ಕಲಿಗ ಲೆಕ್ಕ

ವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಚೆನ್ನು. ಅಳತೆಯ ದ್ರವ್ಯ ಪಾಪ? ಅವನೆಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು ಆ ಆಯವ ಲೆಕ್ಕ ಎನ್ನಿದ್ದರೂ ಬೀರ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದನಲ್ಲಾ, ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ಪಂತರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳ ಕೆರಳಿಸಿತು ಅದರಿಂದ ಅವರೂ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಹೊಲಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮುರಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಆಳು ದಾವಲನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಇಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ತಾನು ನೆರವಾಗದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಆ ಕೆಲಸ ಆಗಿಯೇ ತೀರುವುದು. ಅಂದಮೇಲೆ ಮಾಡುವುದೇನು ? ಪಂತರು ಬಹಳ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ವಿಚಾರಿಸಿ, ವಿಚಾರಿಸಿ ಒಂದು ನೆಲೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಗಿಡಗಳನ್ನಂತೂ ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಬಡ ಬುದ್ಧಿಯ ಬೀರನ ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದು ಹೊದರೆ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಊರನ್ನಾಳಿ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವೇನು ? ಎಂದು ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಹೆಮ್ಮೆಯ ನಗೆಯೊಂದನ್ನು ಬೀರಿ ದಾವಲನನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಿದ:—

ನಾಳೆ ಬೀರನ ಡೋಣಿ ಹೊಲ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕು. ಹೇಗೆ ಹಂಚಿ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ನಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನೆಲ ಬರುವುದು ನೋಡಬೇಕು..”

ದಾವಲ ತನ್ನೊಡೆಯನು ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಿ ಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದ. ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ.

ಪಂತರ ಮಾತಿನಂತೆ ಮರುದಿನ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಹೊಲವನ್ನು ನೋಡಿಬಂದರು. ಪಂತ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿ ನೋಡಿದ. ಹೊಲವನ್ನು ಹೇಗೆ ತುಂಡುಗಡಿದರೆ ಆ ಗಿಡಗಳು ದಾವಲನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುವುವು, ಎಂಬುದೇ ಅವನ ಗಣಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಹೊಳೆಯಿಂದ ಬೇಗ ಮುಳುಗುವ ಭೂಮಿಯೂ ದಾವಲನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು. ಈ ಎರಡೂ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಾಧಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯ ಜಮೀನು ಬಂದರೆ ಗಿಡಗಳಿಲ್ಲ; ಗಿಡಗಳು ಬಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನೆಲವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಸ್ತ ತ್ರೈರಾಶಿಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಪಂತ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ. ತನ್ನ ಮರಗಳ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಅಡವಿಯನ್ನು ದಾವಲನ ಪಾಲಿಗೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದು. ಒಪ್ಪಿದರೂ ಈಗ ದಾವಲನಿಗೆ

ಹೇಳಿದರೆ ಅಂಥ ಹೊಲವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅವನೂ ಹುಚ್ಚನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಡವಿ ತನಗೆ ಪಂತನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಸಿಗತಕ್ಕದೆಂದು ಅವನು ಒಂದು ವರ್ಷ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ.

ಅದರಿಂದ ದಾವಲನ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿರಿಗಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಪಂತನಿಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಬೀರ-ದಾವಲ ರಿಬ್ಬರೂ ಬೇಗನೆ ಸಬ್-ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರರ ಕಛೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಹೊಲಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕಾಗದವನ್ನು ರಜಿಸ್ಟ್ರರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಆತುರತೋರಿಸ ಹತ್ತಿದರು. ಬೀರನಿಗೆ ಬಾವಿ ತೆಗೆಯಿಸುವ ಆತುರ. ದಾವಲನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೊಲವು ಸಿಗುವ ಸಂಧಿ ಹೋದೀತಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆ. ಬೀರನ ಡೋಣೀ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಊರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು. ಅವೂ ಬಾವಿ ಹೊರಡುವಂಥ ಹೊಲಗಳು. ಅದರಿಂದಲೇ ಬೀರ ಪಂತನಿಗೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಹೊಲದ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹೊಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ದೊರಕಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೇಗನೆ ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾದಷ್ಟು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಹಂಬಲವಿದ್ದಿತು: ಈ ಹಂಬಲವು ಬಲಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನೆತನದ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅದೂಸಹಜವಾದುದೇ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆತನವನ್ನೇ ಪೂರೈಸಬೇಕೆಂದು ಇರುವಂಥ ಜೀತನ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗಿರುವುದು? ತನ್ನ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದರಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೀರನದು. ಅದು ಯಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಬಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಬೇಸಾಯಗಾರನು ಪಡೆದುಬಂದ ಭಾಗ್ಯವದು ! ದುಡಿದುಣ್ಣುವರ ಧೀರ ದಾರಿಯದು !

ಪಂತನ ತಂತ್ರ ವಾಶ್ವಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮವು. ಅವನು ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ ಹೇಳಿದ—“ಹೀಗೆ ಅವಸರ ಮಾಡಿದರೆ

ಕೆಲಸ ಆಗದು. ಅದು ಸರಕಾರೀ ಕೆಲಸ. ಒಮ್ಮೆ ಆದಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಶರದ ತೊಂದರೆಯೂ ಉಂಟಾಗಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದಾವಲ ನನ್ನ ಮನೆಯ ಆಳಿದ್ದರೇನಾಯಿತು. ಬೀರ ನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ನನಗೆ ಸಮಾನರು, ಬೇಕಾದವರು ಅದಕ್ಕೆ ಊರೊಳಗಿನ ಪಂಚರ ಸಮಕ್ಷಮವೂ ಮಾತು-ಕತೆಗಳಾಗಲಿ ! ”

ನೀವಿದ್ದೀರಿ ಆಯಿತಲ್ಲ ! ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದ್ದಮೇಲೆ ನಡುವೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿದೆ ? ನಿಮಗೆ ಸವಡು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ದಿನ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು.

ದಾವಲನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಬೀರ ನುಡಿದ. ದಾವಲ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, ಬೀರನ ಮಾತಿಗೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸುಚಿಸಿದ.

ಬೀರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆರಳಿ ನುಡಿದ. “ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹುಂಬ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ನೀವು ! ಕೆಲಸದ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ. ಕಚೇರಿಯ ಕಟ್ಟೆ ಹತ್ತುವದೆಂದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲದ ‘ಪಟ್ಟೀವಾಲಾ’ ನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಕೈಯನ್ನೂ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಗದ, ರಜಿಸ್ಪರದ ಖರ್ಚು ಎಲ್ಲ ಕೂಡಿ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ಬೇಡವೆ ? ಇದನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಡವೆ ? ಇದೀಗ ಆಶ್ಚರ್ಯ ತಿಂಗಳು, ನಾಳೆಯೇ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಅದಲು ಬದಲು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ನೀವು, ಈ ವರ್ಷದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಯಾರು ಯಾವ ಹೊಲದಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದೋಣೀ ಹೊಲದ ಯಾವ ಭಾಗ ದಾವಲನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು, ಇವೆಲ್ಲ ವಿಚಾರ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಎದುರಿಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಡವೆ ? ನಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಮ್ಮಂಥ ಹುಂಬರ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಎಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡಲಿ ? ಈ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಆಗತಕ್ಕವೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೋಗಲಿ, ಒಂದು ದಿನ ಸವಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಂದಿಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆದು ಮಾತಾಡಿ ಮುಗಿಸೋಣ. ಆಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಹೊಸ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ

ಹೋಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಬಹುದು. ರಜಿಸ್ತರ ಮಾಡುವುದೇನು ಮಹಾ ಕೆಲಸ ! ಮುಂದೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಹೋಗಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿರಾಯಿತು ”

ಪಂತರ ಈ ಉದ್ದ ಉಪನ್ಯಾಸದ ವಿಷಯವು ಶ್ರೋತೃಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಚಾರಣೆಯವೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಹೊಸದೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರ ದಾವಲರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೂ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಬೇರ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿದ್ದ : ಹೊಲ ತಕ್ಕೊಂಡ ಮರುದಿನ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಸರಕಾರದಿಂದ ಹಣ ಬರುವವರೆಗೆ ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಐದಾರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದರಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಾವಲನ ಹೊಲವು ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ಪೋಣೀ ಹೊಲವನ್ನು ಈಗಲೇ ಬೆಳೆಯ ಸಹಿತ-ದಾವಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವ ದರಿಂದ ತನಗೇ ಹಾನಿ. ಪೋಣೀ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಚನ್ನಾಗಿದ್ದಿತು. ದಾವಲನ ಹೊಲದ ಬೆಳೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುವಂತಿದ್ದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅಂತರವಾಗುವಂತಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನರಿತು ದಾವಲ ಕಚೇರಿಯ ವೆಚ್ಚ ನೋಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರೆ ಸರಿಹೋಯಿತು.

ಈ ವಿಚಾರಸರಣಿಗೆ ದಾವಲನೂ ವಿರೋಧ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತ ಬಡವ, ಕಚೇರಿಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ರೋಷ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ಥಿತಿ ಅವನದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಈಗ ಪಂತರೇ ಹಾಕಿ, ಮುಂದೆ ಸುಗ್ಗಿಯಾದಮೇಲೆ ಬಡ್ತಿ ಸಹಿತ ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿತ್ತು. ಇದಾಗುವಂತಿರದಿದ್ದರೆ ಬೇರ ಖರ್ಚುಹಾಕಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಹಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಪೋಣೀ ಹೊಲದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಇದೊಂದು ವರ್ಷ ಅವನೇ ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಕಡಿಮೆ ಕಾಳು ಬರುವ ತನ್ನ ಹೊಲದ ಬೆಳೆ ತನಗಿದ್ದರಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಬೇರ ತಾನು ತಕ್ಕೊಂಡ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ

ತೋಡಲು ಆರಂಭಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಆಗುವ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳೆಸು ಹಾನಿಯನ್ನು ತಾನು ತಾಳಿಕೊಂಡರಾಯಿತು. ಇದೇ ಬೀರನು ಮಾಡುವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವೆಂದು ತನ್ನಿಂದ ಸಂದಂತಾಯಿತು. ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯು ದಾವಲನದಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಬೀರನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪಂತನು ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ದಾವಲನ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟ. ತನ್ನ ಮಾತು ದಾವಲನ ಮಾತುಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ. ಅವನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿಯೇ ತಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಟಿಸಿದ. ಪಂತನ ಮಾತಿನ ಭಾವ ಹೀಗಿದ್ದಿತು....“ಬೀರನು ಇಬ್ಬರ ಕಾಗದಗಳ ರಜಿಸ್ತರದ ಖರ್ಚು, ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ವೆಚ್ಚ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯುಗಾದಿ ಆದ ತರುವಾಯ ಬೀರ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಅವರವರ ಹೊಲದ ಉತ್ಪನ್ನ ಅವರಿಗೆ ಈ ವರ್ಷ ಸೇರುವುದು. ಬೀರನಿಗೆ ಈಗಲೇ ಹೊಲವು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಜಿಸ್ತರ ಆದ ಮರು ದಿನದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಹೋಗಬಹುದು. ಆಯಾ ಹೊಲಗಳ ಬೆಳೆಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು. ” ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬೀರ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಂತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ದಾವಲನಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬೀರ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಹಾರವೇ ನಿಲ್ಲುವುದೇನೋ ಎಂದು ದಾವಲ ಹೆದರಿದ್ದ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಒಡೆಯನ ಎದುರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟ.

ಬೀರನಿಗೆ ಪಂತರು ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತನಾಡುವರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆತ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದ.

“ನಿನ್ನ ಹೊಲದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಅವನಿಗೆ. ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ. ಮೂರು ಎಕರೆ ಕೊಟ್ಟು ಐದು ಎಕರೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವನದೇನು ಹೋಗತದೆ ? ನೀ ಸುಮ್ಮನಿರು. ನಾನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವೆ” ಎಂದು ಪಂತ ದಾವಲನಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ.

ಬೀರ ಮತ್ತೆ ಚಿಂತೆಗೆ ಒಳಗಾದ. ತಾನು ಪಂತನಿಗೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದುದರಿಂದ ಅವನು ದಾವಲನ ಕಡೆಗಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ ನೆಂಬದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆ ಮರಗಳನ್ನು ಪಂತನಿಗೆ ಲಂಚವೆಂದು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಪಂತನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಹೊಲವನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕೋ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದೊಂದೇ ಉಳಿದಿದ್ದಿತು. ಊರಲ್ಲಂತೂ ಈಗಾಗಲೇ ಬೀರ ಬಾವಿ ತೋಡುವನೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಹರಡಿದ್ದಿತು. ಕಂಡನರೆಲ್ಲ ಬಾವಿಯ ವಿಷಯ ಕೇಳುವವರೇ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಬೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಫೈತೆಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಬಾವಿ ತೋಡುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದ. ತನ್ನ ಆದರ್ಶವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದ. ಅದರಿಂದ ಈಗ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅವನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಧಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಡಿ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾನಿಯಾದರೂ ಮುಂದೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗುವ ತನ್ನ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಚಿನ್ನವ್ವ ಪತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದಳು: ಹೊಲ ಬದಲು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿವೆಚ್ಚ ಮುನ್ನೂರು ನಾನೂರು ರೂ. ಗಳು ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಾನಿ, ಇದು ನನಗೆ ಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಹೊಲ ನಮಗಿರಲಿ. ಅದೇ ಹಣದಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಸುಖದಿಂದ ಇರೋಣ. ಜನರ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಿರುವೆವೆಂದು ಹಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಕ್ಕದೆ ? ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಹಾಳು ಬಾವಿ ಬಿದ್ದರೆ ಕೈಕಾಲು ಮುರಿದುಕೊಳ್ಳುವವರು ನಾವೇ ಅಲ್ಲವೆ ?

ಬೀರನ ಹೆಂಡತಿ ಹೀಗೆ ವಿರೋಧಿಸಿದರೂ ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ತಂದೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಎದುರಾಡಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಕಾರ್ಯ ಈಗ ಹಾನಿಕರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತಾವು ದುಡಿದು ಬೆಳೆಸಲಿಕ್ಕೆ ತೊಟವೊಂದು ಸಿಗುವದೆಂಬ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡರಾತರುಣರು. ಅದರಂತೆ ತಾವು ತಂದೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ದುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಲ್ಲದಾದಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವರೆಂದು ತಂದೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದರು.

ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿದೆ. ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಫೈರ್ ಸಾಲದು. ಅವಳ ಮಾತನ್ನೇನು ಕೇಳುವುದು ? ಎಂದುಕೊಂಡು ಬೀರ ಮುಂದು ವರಿದ. ಆಗ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮಾತ್ರ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದಾವಲನು ತನ್ನ ಡೋಣೀ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಗ್ಗಲಿಗೂ ಮೂರು ಎಕರೆ ಹೊಲ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಳೆ ಏರಿದ ಕೂಡಲೇ ನೀರುಣ್ಣುವ ಹೊಲದ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಅಷ್ಟೆ; ಉಳಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಹಿಡಿದರೂ ಅಷ್ಟೆ. ನೀರು ನಿಲ್ಲದ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನಾಲ್ಕು ಮರಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ಈಗ ಅರೇಳು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಯಾಗುವುದು. ಆ ಗಿಡಗಳ ಆಶೆಗೆ ಬಿದ್ದು, ಆ ಭಾಗ ಹಿಡಿದರೆ ತನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನೆಲ ಉಳಿಯುವುದು. ಇಲ್ಲ, ಒಳ್ಳೆಯ ನೆಲ ಹೋದರೆ ಗಿಡಗಳು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಇರುವುವು. ದೈವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಉಳಿಯಲೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಪಂತರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಎದುರಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಬಂದ. ಅದನ್ನರಿತು ದಾವಲನಿಗೂ ಸಂತಸವಾಯಿತು. ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಂತರ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆದೂಗಿದ. ಆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಂತರ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡಾಳಿ ನಷ್ಟು ದಾವಲ ದುಡಿಯದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬೀರನ ಮನೆತನದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ನವಚೇತನ ಉಂಟಾದಂತಾಯಿತು. ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಮಗೆ ಬರುವ ಹೊಸ ಹೊಲವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಎಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ತೆಗೆ ಯಬೇಕು, ಯಾವ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಯಾತದ ಕಟ್ಟಿ, ಹಾಕಬೇಕು, ಎಲ್ಲಿಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಬೆಳೆ ಮಾಡಬೇಕು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿದರು. ಆಗಲ್ಲ ಬೀರನ ಉತ್ಸಾಹ ಹೇಳತೀರದು. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೆಂದು ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಬಂಡಿ ಗೊಬ್ಬರ ಒಯ್ದು, ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಹಾಕಿಸಿದನು. ಬಾವಿ ಯನ್ನು ತೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಾರಿ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹೆಡಿಗೆ ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸಂತೆಯಿಂದ ಕೊಂಡು ತರಿಸಿದನು. ನೆರಿಯೂರದ ಒಡ್ಡರನ್ನು ಕರೆದು ತಂದು, ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರ

ಕರಾರು ಪತ್ರವನ್ನು ಕೂಡ ಪಂತರಿಂದಲೇ ಬರೆಯಿಸಿ, ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮುಂಗಡಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ತನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನೂ ಇರತಕ್ಕವರೆಂದೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮಾಳಿನ ಹಣವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಕೊಡತಕ್ಕವರೆಂದೂ ಪಂತನ ಸಮಕ್ಷಮ ಮಾತುಮಾಡಿದನು. ಬೀರನ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಪಂತನು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ನಗುವ. ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಆನೆ ಹೋದರೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡುವ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಕೊಂಡು ನಕ್ಕ.

ಸದ್ಯ ಬೀರನ ಹತ್ತರಿದ್ದ ಹಣವೆಲ್ಲ ತೀರಿತು. ಇನ್ನು ಸರಕಾರದವರಿಂದ ಸಾಲದ ದುಡ್ಡು ಸಿಕ್ಕಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಂತನನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಕೇಳಿದ ಬೀರ. ಆಗ ಪಂತ ಬೀರಿನಿಗೆ ಹೇಳಿದ—

“ ಈಗಲೇ ಅವಸರ ಮಾಡಿ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಹೊಲದ ವಿನಿಮಯದ ಕಾಗದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರೋಣ. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಹೊಲದ ನಂಬರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅರ್ಜಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಸರಕಾರದವರು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಅವರು ಪಾಸುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಿಂಗಳೆರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಿಗುವುದು. ಸರಕಾರದ ಹಣವೇನು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆಯೇ ? ನಾಲ್ಕೈಂಟು ದಿನ ಹೋಗಲಿ. ಒಂದುವಿನ ಸವಡು ಮಾಡಿ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗಿಬರೋಣ. ”

ಬೀರ ಸುಮ್ಮನಾದ. ಉತ್ಸಾಹ ತಗ್ಗಿತು. ನಾಲ್ಕೈಂಟು ದಿನ ತನ್ನ ಹೊಲಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿಸಿದ. ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಗ ಮನೆತನದ ಒಕ್ಕಲತನ ನೋಡುವ. ತಾನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನೊಡನೆ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೇನೇ ಮೀಸಲೆಂದು ಆತ ಯೋಚಿಸಿದ್ದ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕಲತನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಹತ್ತೆಂಟು ದಿನಗಳು ಉಗುಳಿದವು. ಊರೊಳಗಿನ ಐದಾರು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಕೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಪಂತನು ಬೀರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ. ಇನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ವೆಚ್ಚದ ಹಣ ಸಿದ್ಧವಿರಲಿ ಎಂದು. ಅದರಂತೆ ಬೀರನೂ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನವನೆಗೆ ಹೇಳಿ, ಪಂತನಿಗಾಗಿ ಸಿಹಿಸಿಹಿ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಪಂತನೂ ಕೂಡ ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೊಲಗಳ ನಂಬರು, ತೆರಿಗೆಯ ಹಣ ಎಷ್ಟು? ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ದಾವಲನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಚೇರಿಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದ. ಎಲ್ಲರ ಹೋಗುಬರುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಬೀರನೇ ನೋಡಿಕೊಂಡ.

ಸಬ್‌ರಜಿಸ್ತಾರರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ರಜಿಸ್ತರ ಮಾಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರೈತರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ದಾವಲನ ಲಕ್ಷ್ಯ ಅತ್ತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಂತರ ಮನೆಯ ಆಳು ಆತ. ಪಂತರೇ ಎದುರಿಗೆ ಇರುವಾಗ ತಾನು ಕೇಳುವುದೇನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ಕಾಗದ ಓದುವಾಗ ಬೀರನಿಗೆ ಎನ್ನೋ ಸಂಶಯ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಯ್ಬಿರೆದ.

“ ಹಾಗೇ ಬರೆಯಬೇಕಾಗ್ತದೆ, ಮುಂದೆ ಕೇಳು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪಂತರು ಸುಮ್ಮನಾಗಿಸಿದರು. ಪಂತರೇ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಬರೆಯಿಸಿ ದ್ದಾರೆಂದ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕು, ತನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಬೀರನು ಸುಮ್ಮನಾದ. ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರದ ಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೆಲಸ ತೀರಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಿಂದ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು.

ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಡೋಣೀ ಹೊಲದೊಳಗಿನ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪಂತ ಆಳುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ. ಬೀರನ ಮಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಓಡಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿದ. ಅವನು ಗಿಡಗಳು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಇನೆಯೆಂದು ಈ ಮೊದಲು ತಂದೆ

ಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಮಗನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬೀರನಿಗೂ ದಿಗಿಲುಂಟಾಯಿತು. ಪಂತ ಮನೆಗೆ ಓಡಿಹೋದ. ಪಂತ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ.

“ ಅವು ದಾವಲನ ಪಾಲಿಗವೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಆಳುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆ, ನಿನ್ನ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ. ಮುಂಜಯೇ ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿ. ನೋಡಿದ್ದೆನಲ್ಲ ನಿನ್ನ ? ”

ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿ ಪಂತ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದ. ಬಾಯೊಳಗಿನ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜಗಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಚೀರಂಭಿಸಿದ.

ಬೀರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮಗನಿಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ. ಅದರೊಡನೆ ನೀರುಣ್ಣುವ ಜಮೀನು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿಯಿತು, ನೆಟ್ಟ ಗಾಯಿತೆಂದೂ, ಉಪ್ಪು ಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ಇದು ತೋಟ, ಅದು ಹೊಳೆಯ ನೀರುಣ್ಣುವ ಜಮೀನು. ಬರಗಾಲೆಂಬುದೇ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಮಕ್ಕಳು ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಚಿನ್ನವ್ವಮಾತ್ರ ಸಂಶಯ ಎತ್ತಿದಳು.

“ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಬಂದ ದಿನ ಗಿಡಗಳಿದ್ದ ಪಾಲು ನಮ್ಮದು ಎಂದಿರಿ. ಈಗ ಹೊಳೆ ಮುಳುಗುವ ಹೊಲ ನಮ್ಮದು ಎನ್ನುವಿರಿ ! ಯಾವುದು ನಿಜವೋ ಏನೋ ! ಈಗ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಒಯ್ಯುವರು. ನಾಳೆ ಅದೇ ಪಾಲು ನಿನ್ನದು ಅಂದರೆ ? ”

“ ಅದೇನು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಇದೆ ಏನು ? ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಗದಪತ್ರ ಆಗೇದ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಚಕಬಂದಿ ಹಚ್ಚಿ. ”

ಬೀರ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೇ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಾಗದ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಡುವೆ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರು ಬಂದು ಎಡತಾಕ ಹತ್ತಿದರು. ಸರಕಾರದ ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಪಂತನ ಕಡೆಗೆ ಬೀರ ಹೋದ. ಆಗ ಪಂತ ಹೇಳಿದ—“ ನಿಮ್ಮ ಕಾಗದ ಬರಲಿ ! ಚಾವಡಿಯೊಳಗಿನ ನಿಮ್ಮ

ನಿಮ್ಮ ಖಾತೆಗಳಿಗೆ ದಾಖಲ ಮಾಡೋಣ. ಅನಂತರ ನಿನ್ನ ಖಾತೆಯ ನಕ್ಕಲು ತೆಗೆದುಗೊಡುವೆ. ಅದನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಇಟ್ಟು ಅರ್ಜಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಸಾಲ ಮಂಜೂರು ಆಗುವುದು.” ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಬೀರ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಧೀರನಾಗಿ ಕಾಗದ ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ದಿನಾಲು ಅಂಚೆಯ ಆಳಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕಾಗದ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ತಂದು ಕೊಡು ನಿನಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಆಣೆ ಮೆಚ್ಚು ಕೊಡುವೆನೆಂದೂ ಆಶೆ ಹಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟ.

ಬಾವಿಯನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದವರು ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರೆ ಬೀರನ ಮನೆಗೆ ಎಡತಾಕಹತ್ತಿದರು. ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸ ತೋರಿಸು, ಇಲ್ಲ ನಾವು ಎರಡನೆಯವರ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿಯುವೆವು ಎಂದು ದುಂಬಾಲಬಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬೀರ ಪಂತನ ಹತ್ತರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ಆಗ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಪಂತ ಹೇಳಿದ—“ ಸದ್ಯ ನಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಿರಿ! ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೂ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿವೆ. ಬೀರನ ಬಾವಿಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭ ಆದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದೀರಂತ. ಈಗ ಅವನು ಕೊಟ್ಟ ಎರಡುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕಳೆಯುವ ತನಕ ಇಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಿರಿ ! ”

ಪಂತರ ಮಾತಿಗೆ ಬೀರ ನಡುವೆ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಬೇಕೆಂದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರೇ ಮುಂದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು. ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಮರು ದಿನದಿಂದ ಪಂತರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ದಾವ ಲನಿಗೂ ಬೀರನಿಗೂ ಎರಡು ಲಕ್ಕೋಟಿಗಳು ರಜಿಸ್ತರ ಆಗಿ ಬಂದುವು. ಅನಂದದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಹೆಬ್ಬರಳಿನ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟು, ಅಂಚೆ ಯಾಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಆಣೆಗಳನ್ನು ಚಹಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ತಕ್ಕೊಂಡರು. ದಾವಲ ಕಾಗದ ಒಯ್ದು ಪಂತರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ. ಬೀರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಕನ್ನಡ ನಾಲ್ಕು ತರಗತಿ ಓದಿದ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಕೈಯಿಂದ ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿದ. ಹೊಲದ ಪಾಲುಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಆದವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅವನಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನವ್ವನು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಅವಳಿಗೂ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರಂತೆ ಹುಡುಗನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

“ ಹೇಗೆಕೆ ಹೊಲ ಒಡೆದಿರಿ ? ”

ಮದುನೆಗೆ ಬಂದ ಮಗ ತಂದೆಗೆ ಕೇಳಿದ.

“ ಹೇಗೆ ಬರೆದಿದೆ ? ” ತಂದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದು !

ಮಗ ಇದ್ದಲಿಯ ಚೂರೊಂದನ್ನು ತಂದು, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ತಮಗೆ ಉಳಿದ ಡೋಣಿಯ ಹೊಲದ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬರೆದು ತೋರಿಸಿದ. ಮೂರ, ಎಕರೆ ಹೊಲ ಮೂರು ತುಂಡಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಿತು. ದಾವಲನಿಗೆ ಅಖಂಡ ವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ಹೆಚ್ಚು ನೀರುಣ್ಣುವದೂ ಆಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ನಾಲ್ಕು ಹೆಮ್ಮರಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದವು !

ಬೀರನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದುವು. ತುಟಿಗಳು ಅದುರಿದವು. ಕೆರಳಿದ ಕಾದ ರಕ್ತ ನೆತ್ತಿಗೆರಿದು. ನೆಟ್ಟಗೆ ಪಂತನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿದ—

“ ಇದೇನ ಹೊಲಸ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಿರಿ ? ಬಡವನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ಯುವ ಕೆಲಸ ನಿಮ್ಮದು ? ”

ಶಾಂತನಾಗಿಯೇ ಪಂತರು ನುಡಿದರು—

“ ನಿನಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಹೊಲ ನೀ ತಿರುಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು ಹೋಗು ! ದಾವಲನಿಗೆ ಕರೆದು ಹೇಳತೀನಿ. ”

ಬೀರನನ್ನು ಹಾಳು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಒಗೆದಂತಾಯಿತು.

“ ಆಯ್ಯೋ ಹಾಳು ಬಾವಿ ! ”

ಎಂದು ಕಿರುಚಿದ ಬೀರ.

ಇಂದು ಬೀರ ಊರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚ. “ ಬಾವೀ ತೋಡುವೆ, ಕಬ್ಬಾ ಹೆಚ್ಚುವೆ, ಗಾಣ ಹೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಊರ ಜನರಿಗೆ ರಸ ಕುಡಿಸುವೆ. ದೊಡ್ಡ ಹೋರೀ ಹೂಡಿದ ಗಾಡಿ ತಂದು ಪಂತನ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಕರದೊಯ್ಯುವೆ ಹಃ ! ಹಃ ! ನನ್ನ ತೋಟ ! ನನ್ನ ನನ್ನ ಬಾವಿ ! ” ಎಂದು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತ ತಿರುಗುವ ಬೀರ.

ಆ ಕಣ್ಣೀರು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಆರು ತಾಸಿನ ಸಮಯ. ಬಿಸಿಲು ರಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲವ್ವನು ಉರುವಲ ಹೊರೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು, ಗುಡಿಸಲಿನ ಮುಂದೆ ಒಗೆದು ಬೇವಿನ ಗಿಡದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಸ್ರೆಂದು ಉಸುರುಗರೆದಳು.

ಗುಡಿಸಲಿನೊಳಗಿಂದ ನಾಲ್ವರು ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಹೊರಗೆ ಹಾತೊರೆದು ಬಂದು, “ಅವ್ವಾ! ಅವ್ವಾ! ರೊಟ್ಟಿ ಕೊಡ್; ಹಸಿವಿ ಆಗೇದ” ಎಂದು ಚೀರಹತ್ತಿದವು. ಏನೋ ಧೇನಿಸುತ್ತ ಕಲ್ಲವ್ವ ಕೈಯೂರಿ ಎದ್ದಳು. ಅವಳ ಮುಖದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟು ಅದೇ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಬಿಸಿಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆದುಹೋಯಿತು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲುವಿನ ಮೇಲಿನ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನಿಳಿಸಿ ನೋಡಿದಳು. ಎರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದಿನ ದುಡ್ಡಿನಳತೆಯ ನಾಲ್ವರು ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಣುಕುಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ತಂದು ಮಕ್ಕಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತುಣುಕು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ಹುಡುಗರು ಅಂಥ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಕಚ್ಚಿ ಕಚ್ಚಿ ತಿನ್ನ ಹತ್ತಿದವು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಸಪ್ಪನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಂದ.

“ಬರಲಾಕ ಇಷ್ಟಾಕ ವೇಳೆ ಮಾಡ್ತಿ?”

ಕಲ್ಲವ್ವ ಜಗ್ಗಿದ ದನಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ಹಾಂಗ್ಲ ಗೌಡರ ಮನೀಗೆ ಹೋದ್ವಿ; ಕೂಲಿಯ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ತಗೊಂಡು ಬರಬೇಕಂತ.”

“ಹುಡ್ಗರ ಹಸ್ತಿದಾರ ಮನ್ಯಾಗ.....ಜೋಳಾನ ಹಾಕ ಅನ ಬಾರದಿತ್ತ?”

ನಡುವೆಯೇ ಮಾತು ಸೇರಿಸಿದಳು ಕಲ್ಲವ್ವ.

“ಹೂಂ! ಜೋಳಾ ಹಾಕ್ತಾರ ಇಂಥಾ ಧಾರಣಿಯೊಳಗ. ಈ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ್ರೆ ‘ಜಳಕಾ ಮಾಡ್ವಿ-ವೆಟ್ಟ ಮುಟ್ಟುವ ಹಂಗಿಲ್ಲ.

ಊಟಾ ಮಾಡಿ ಕೊಡತೇನ ಕೂಡ' ಅಂತಾ ತಾಸಾನುತಾಸ ಕೂಡಿಸಿದ್ದು” ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆರಳಿದ ಕಂಠದಿಂದ ನುಡಿದ ಬಸಪ್ಪ.

“ಇಲ್ಲಿ; ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣಗಾಗಲಿ! ಈ ಹೊರಿಯನ್ನರ ಯಾರ ತಗೋತಾರೇನ ಕೇಳ್ವಿ—ಅವ ಇವ ಕೂಡಿಸಿ ಸೇರ ಸೆವ್ವಿನಾರ ಬರ್ರಾವೇನ ನೋಡರಿ ಲಗೂನ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಡ ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀರಿಗೆ ಹೊರಟಳು ಕಲ್ಲವ್ವ.

“ನಿನ್ನಿಂದ ತಿನ್ನಾಕ ತುತ್ತ ರೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಂದ ಹರಿವತ್ತಿಂದೂ ದುಡಿದ ದುಡಿದ ಕಳ್ಳಳ್ಳಿ ಬಿಟ್ಟಿದ. ಬರೀ ಸವ್ವೀಯಿಂದ ಏನಾಗ್ತದ, ಹುಡುಗರಿಗೆ ನಮಗ? ಅಚ್ಚೇರ ಬಹಿಮುಕಾಳ ಹಿಂಡೀ ಉಳಿದ ಸವ್ವೀ ತರತೇನ.”

ಬಸಪ್ಪ ಹೊರೆ ನೆಗೆಯುತ್ತಾ ಒದರಿ ಹೇಳಿದ.

“ಏನಾರ ಮಾಡ್ಕೊಂಬಾ ಲಗೂನ.”

“ಹತ್ತಿ ಕಟಗಿ ಬೇಕಾಗ್ತಾನ್ರಿ.”

ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಾಗಿಲ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಕೇಳಿದ ಬಸಪ್ಪ.

“ಹೊತ್ತಿಲ್ದ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗ ಈಗ್ಯಾಕೋ ಬಸ್ಯಾ?”

ಉಂಡು ದಿಂಬಿಗೊರಗಿ ವೀಳೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಕುಳಿತ ರಾಯರ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದು!

“ನಮ್ಮಾಕಿ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದಲ್ವಿ ಈಗ.....”. ರಾಯರು ಉಗುಳಲೆಂದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಹೊರೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ,—

“ಎಲ್ಲಿಂದ ತಂದಳೋ ಇಂಥಾ ಹೊತ್ತಿನಾಗ? ಕುಲಕರ್ಣೀರ ಊರ ಬಡ್ಡಿ ಹೊಲದಿಂದ ತಂದಳೇನ ಮತ್ತೆ!” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದರು.

“ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಯಸ್ವಾ.....ಹರಿವತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದು, ಇನ್ನೂ ಹೊತ್ತಿನ ಗೊಂಡಿ ಒಡಿಯೋದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲ. ದೂರ ಎಲ್ಲಿದ್ದು ಕಿತ್ತಿ ತಂದಿರಬೇಕ. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ನಿನ್ನಿಂದೂ ಏನೂ ಇಲ್ಲ; ಇದನ ಮಾರಿ ಏನು ಇಟ್ಟ ತಿನ್ನಾಕ ಅದೀತಂತ ತಂದಾಳ್ವಿ....”

“ಅದೆಲ್ಲಾ ಹಾದೋ. ಕುಲಕರ್ಣೀರ ಹೊಲದಾಗ ಇಂದೇ ಹತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಕಿತ್ತಿದಾರಂತ. ನನಗೊಂದ ಹತ್ತ ಹೊರಿ ಬೇಕಾದ್ರ ಒಯ್ದ ಒಗಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳಿ ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂತೇನಿ. ” ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ, “ ಹೂಂ! ಏನ ಹೇಳಿದಿ ಹೊರಗೆ ? ”

“ ಯಪ್ಪ ನೀವು ನೋಡಿ ಏನಾದ್ರೂ ಬೇಡ್ರಲ್ಲ! ”

“ ನನಗೇನ ಈಗ ಉರೋಲ್ತು ಜರೂರಿ ಇಲ್ಲ; ಕುಲಕರ್ಣೀರ ಒಯ್ಯಿರಿ ಅಂತ ಹೇಳಿದಾರ ಅನಲಿಲ್ಲ ಈಗ.... ? ಆದರ ಮನೆ ಮುಟ್ಟ ಬಂದೀದಿ ಅಂದ ಮ್ಯಾಲ ಮೂರ ಆಣೆ ಕೊಡತೇನ ಒಗೆ. ”

ಅಲ್ಲಿ, ದೊಡ್ಡ ಹೊರೆ ಐತಿ. ನಾಲ್ಕು ಆಣೆಯನ್ನರ ಮಾಡ್ತಿ. ”

ರಾಯರು ಹಣೆ ಏರಿಸಿ ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರಿಸಿ, — “ಹೂಂ! ಇಲ್ಲಿ ಒಗೆ ಹೋಗ. ನೀನು ಒಂದ ಆಣೆ ತಿಂದ್ರೂ ತಿನ್ನ ನಮ್ಮವನು ಇದ್ದಿದಿ....”

“ ಹೌದ್ರಿಯಪ್ಪ. ಬಡವನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಿದ್ರಿ ” ಉಪಕೃತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ ಬಸಪ್ಪ.

ರಾಯರು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ರೊಕ್ಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು, —

“ ಏನೋ ಬಸ್ಯಾ, ಕುಲಕರ್ಣೀರ ಹೊಲದಿಂದ ಹತ್ತೆಂಟ ಹೊರೆ ಹತಿ ಕಟ್ಟಿ ತಂದ ಒಗಿಯುವಿ ಏನೋ ? ಚಹಾಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡ ಕೊಡತೇನಿ ” ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ದಾನ ಕೊಡುವವರ ಠೀನಿಯಿಂದ ನಾಗ್ತಾನ ಮಾಡಿದರು, ರಾಯರು.

“ ಎಲ್ಲಿ ಚಹಾರಿಯಣ್ಣಾ ? ಹೊಟ್ಟೆಗೇನಾದ್ರೆ ಕಾಳಗೀಳ ಹಾಕ್ರಿ ಸಂಜೆ ನಾಗ ನಾನೂ ನಮ್ಮಾಕೆನೂ ಬಂದ ತಂದ ಒಗಿತೇವರಿ....”

“ ಕಾಳ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಲ್ಯೋ ? ರೊಕ್ಕಾನ ಬೇಕಾದರ ಎರಡ ದುಡ್ಡ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡತೇನಂತ.... ಈ ರೊಕ್ಕ ತಗೋ. ” ಎಂದು ಮುಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿನ ರೊಕ್ಕವನ್ನು ಬಸಪ್ಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಒಗೆದರು. ಬಸಪ್ಪನು ರೊಕ್ಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ನೋಡಿ, —

“ ಧಣೇರ... ಮೂರೇ ಆಣೆ ಅವ ಅಲ್ಲಿ ? ”

ಅಂಜುತ್ತ ಅಂಜುತ್ತ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದ.

“ ಹೌದೋ ನನಗೂ ಗೊತ್ತದ, ಮೂರ ಆಣೆ ಅವ ಅನ್ನೊದು....

ಚೆಲ್ಲರೆ ಇಲ್ಲ ಈಗ. ಸಂಜೆಗೆ ಹೊರಿ ಒಗಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರ್ರೀ ಆಲ್ಲ? ಆಗ್ತ ಇದೂ ಒಂದಾಣೆ ಕೊಡತೇನಂತ. ”

ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಈ ಚೆಲ್ಲರೆಯ ಸುರಾಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು, ರಾಯರು.

ಇಲ್ಲಿ! ನಿನ್ನಿಂದೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇಲ್ಲ. ಅದೂ ಒಂದಾಣೆ ಕೊಟ್ಟ ಸೇರ ಸೆಜ್ಜೆ ನಾರ ಕೊಂಡಕೊಂಡ ಹೋಗತೇನ್ರಿ. ”

ಎಂದು ಬಸಪ್ಪ ಅಂಗಲಾಚಬೇಕಾಯಿತು. “ ಅದೇ ಮೂರ ಆಣೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯ ಹೋಗ—ಈಗ ಚೆಲ್ಲರದ ತಾಪತ್ರಯ ಎಷ್ಟು ಅದ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನಿನಗ? ” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು, ರಾಯರು. ಬಸಪ್ಪನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತು ರಾಯರು ರೊಕ್ಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುವರೇನೋ ಎಂದು ದಾರೀಕಾಯ್ದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ರಾಯರು ಬರದಿರಲು ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಇಣಕಿನೋಡಿ,—

“ ಧಣೇರ ”

ಎಂದು ಕರೆದ ಕರುಣ ಸ್ವರದಿಂದ.

“ ಒಗೆ ನಮ್ಮ ರೊಕ್ಕ, ತಗೊಂಡ ಹೋಗ ನಿನ್ನ ಹೊರಿ ! ಈಗೇನ ಉರುವಲ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಿಗತಾವ ” ಎಂದು ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟು ರಾಯರು ಗುಡುಗಿದರು.

ಬಸಪ್ಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಏಳಾಣೆ. ಒಂದೆರಡು ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಹತ್ತರ ಇಷ್ಟು ಹಣವೆಂದೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದೇನೋ ಸುದೈವ. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ— ಅಲ್ಲ—ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹತ್ತುವಷ್ಟು ತಿನ್ನಲು ಸಿಕ್ಕುವದೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅರಳಿದ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ.

“ ಅಚ್ಚೇರ ಹಿಂಡಿ ಕೊಡ್ತಿ ! ”

ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಅಂಗಡಿಕಾರ ಯಾರೊಡನೆಯೇ ಹರಟುವದರಲ್ಲಿ ಮೈ ಮರೆತಿದ್ದ. ಬಸಪ್ಪ ಬೇಡಿದುದು ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲವೇನೋ! ಹಾಗೇ ಮಾತು ಮುಂದೊರಿಸಿದ. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಷ್ಟು ಕಳೆದಿರಬೇಕು. ಬಸಪ್ಪ ಎರಡನೆಯ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಆದರೆ ಆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ

ಆ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಳಿದರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನೆಲಗಡಲೆಯ ಹಿಂಡಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬರೇ ಸೆಜ್ಜಿಯನ್ನೊಯ್ದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಲುವಂತಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವದಕಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದರು.

“ ಉತ್ತತ್ತಿ ಹ್ಯಾಗ ಕೊಡುತ್ತೀರಿ ? ”

ಬಂದವರು ಕೇಳಿದರು. ಅಂಗಡಿಕಾರನು ಕೂಡಲೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದವನಂತೆ ಎದ್ದು,—

“ ಈಗ್ಯಾಕರೀ ಉತ್ತತ್ತಿ ಗೌಡರ ? ಒಂದೂಕಾಲು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಸೇರು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ.

“ ಎರಡು ಸೇರ ಕೊಳ್ಳೇನಿ, ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಎರಡಾಣೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡೋ ? ”

ಅಂಗಡಿಕಾರನು ಆರಿಸಿ ತೂಕ ಹಾಕುತ್ತ,—

“ ಯಾಕರೀ ಬಹಳ ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ ಏನೋ ನಿನ್ನೆ ತಿರಗಾಡ್ತ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಸಹಜ ತೂಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಮೊದಲಿನಕ್ಕಿಂತ ಎರಡು ಪೌಂಡು ಕಡಿಮೆಯಾಯ್ತು ! ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ತೂಕ ಏರಿಸೋದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ”

ಎಂದು ಮಾತು ಮುಗಿಸಿ, ಬಿಂಕದಲ್ಲಿ ಯೇ ಉತ್ತತ್ತಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಂಗಡಿಕಾರನು ಏನೂ ಕೇಳದೆ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡ. ಇದೇ ಸಂಧಿಯೆಂದು ಅರಿತು,—

“ ಅಚ್ಚೇರ ಹಿಂಡಿ ಕೊಡ್ತಿ ! ”

ಎಂದು ಬಸಪ್ಪ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದ.

“ ಹೊಂ ! ”

ಎಂದು ಅಂಗಡಿಕಾರನು ಅಲಸ್ಯದಿಂದ ಎದ್ದು ಹಿಂಡಿಯನ್ನು ತೂಗಿ ತಂದು,—

“ ತಗೋ ! ” ಎಂದ.

ಬಸಪ್ಪ ಉಟ್ಟದೋತರ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚವಲಿಯೊಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟ.

“ನಿನಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ದುಡ್ಡ ಇಲ್ಲವೋ? ಮತ್ತೇನಾದರ ತಗೊ!”

ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡದೆ ಅಂಗಡಿಕಾರ ಹೇಳಿದ. “ ಸಜ್ಜಿ ಬೇಕರಿ ”

“ ಸಜ್ಜಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಬಿಳಿ ಗೋದಿ ಆವ, ತಗೋ ಬೇಕಾದರೆ, ಸಜ್ಜಿ ಧಾರಣಿ ಗೋದಿ ಧಾರಣಿ ಒಂದೇ ಅವ. ಚಪಾತಿ ಮಾಡಿಸಿ ಹೊಡಿಯಲ್ಲ! ”

“ ಒಲ್ಲರಿ ! ಹಿಂಡೀ ಹಾಕಿ ಬೇಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರಾದಿಲ್ಲ. ಈ ಆಣೆ ತಗೊಳ್ಳಿರಿ. ಆ ಅಂಗಡೀಲಿ ಸಜ್ಜಿ ತಗೊಂಡ ಬರತಾ ಎರಡ ದುಡ್ಡ ಕೊಟ್ಟ ಹೋಗ್ತೇನಿ. ” ಎಂದು ಒಂದಾಣೆ ಕೊಟ್ಟ.

“ ಇಲ್ಲದ ಒಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿತಿ, ಬಿಸಿಲ ಹೊತ್ತಿನಾಗ, ಸುರವ ಅಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟೇ ಮ್ಯಾಲ, ಬರುವಾಗ ಎರಡ ದುಡ್ಡ ಕೊಟ್ಟ ಒಯ್ಯಂತ. ”

ಕೆರಳಿ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಚವಲಿಯನ್ನು ಒಗೆದ ಅಂಗಡಿಕಾರ. ಬಸಪ್ಪ ಸಜ್ಜಿ ಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಲ್ಲರೆ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಯಗಾಣದೆ, ಆರಾಣೆಯ ಎಲ್ಲ ಸಜ್ಜಿ ಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಲಿನ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದು,—

“ ಅಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ! ಎರಡು ದುಡ್ಡಿನ ಹಿಂಡೀನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿ! ”

ಎಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ವರದಿಂದ.

“ ಹೂಂ! ಅದಕ್ಕೂ ಅನಿಲ್ಲೇನ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡುತೀ ಅಂತ. ”

ಎಂದು ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನೇ ಹಿಂಡಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದ ಅಂಗಡಿಕಾರ.

“ ಹೀಗ್ಯಾಕ್ರಿ, ಅಷ್ಟಾಕ್ಷಿ ತಗಿತೇರಿ ? ”

ಎಂಬ ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಯವನ ಮರುಕ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಅವನಿಗೆ !

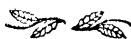
ಹೊತ್ತು ಹೊರಳಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಹಸಿದು ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರ ಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬೀಸಿ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೂಳುಗಾಣಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ತಾಸು ಬೇಕು. ಎಂದು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹಿಂಡಿಯನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು, ಬಸಪ್ಪ ಮನೆಯ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದ. ಮನೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ,—

“ ಕಳ್ಳ ಸೂ...ಮಗ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಾ ? ಇಷ್ಟ ಲಗೂನೆ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದಿ ? ಯಾರ ಕಿತ್ತಿ ತಾ ಅಂದಿದ್ರಾ ನಮ್ಮ ಹೊಲದಿಂದ..... ಹುಚ್ಚು ಭೋಸ....ಈಗೇನ ವೊದಲಿನಂಗ ಅಗ್ಗ ಧಾರಣೆ ಅದ ? ”

ಎಂದು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರೈತನು ಗುಡಿಸಲಿನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಬೈಗಳ ಮಳೆಗರೆಯುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಸಪ್ಪನ ಕೈ ಕಾಲೇ ತಣ್ಣಗಾದುವು. ಎಳಲಾರದ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿಟ್ಟು ಮೆಲ್ಲನೆ ಗುಡಿಸಲಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದ. ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ರೈತನ ಕೋಪಾಗ್ನಿಗೆ ಸವುದೆ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯ್ತು.

“ ಎಷ್ಟುಕ ಮಾರ್ಪಿ ಮಗನ ಹೊರಿ ? ”

ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸುತ್ತ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಧೋತರ ಹಿಡಿದು ಎಳೆದ-ಬಸಪ್ಪನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡ ಧೋತರವು ತೀರ ಹಳೆಯದೂ ಕೊಳಕೂ ಆದುದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಹರಿದು ಕಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುವು. ಬೈಗುಳ ನಿಂದಲೇ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾದ ಬಸಪ್ಪನ ಮುಖವು ಧೋತರ ಹರಿಯಿತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಸುಣ್ಣದ ಹರಳಿನಂತಾಯಿತು. ಬಸಪ್ಪನ ನಡುವಿಗೆ ರೊಕ್ಕವಿರಬೇಕು, ಅವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ರೈತನ ಬಯಕೆಯು ಸಫಲ ವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಗೆ ಕೆಂಡದಂತಾದುವು. ಗಿಡದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿನಂತ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು-ಬಸಪ್ಪನ ಮಕ್ಕಳು-ಹಸಿವೆಗಾಗಿ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಬಂದು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಹಿಂಡಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೆಜ್ಜೆಯೆಲ್ಲ ಮಣ್ಣು ಪಾಲಾದವೆಂದು ಕಲ್ಲವನ್ನು ಗುಡಿಸಲಿನೊಳಗಿಂದ ಹರಕು ಮರವೊಂದನ್ನು ತಂದು ಬಳಿದು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ತಮ್ಮ ಅಸಹಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಕುಣಿಕೆಯಲ್ಲಿಂದ ಎರದು ದೊಡ್ಡ ಹನಿಗಳು ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿದವು. ಅದೇ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಮಂದ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಸಪ್ಪನೆಗೆ ಆ ಕಣ್ಣೀರು ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳಂತೆ ಕಂಡವು.

ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು

ನಿಸರ್ಗ (ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ) ಕ್ರಯ ೩-೪-೦

ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸುಪ್ತ ಪ್ರತಿಭಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈಗ ಹೊರಗೆಡವಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನ ಜೀವನದ ಕನ್ನಡಿ' ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. 'ನಿಸರ್ಗ' ಒಂದು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜೈನ ಸಂಸಾರದ ಚಿತ್ರ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

—ವಾಹಿನಿ

ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗವೊಂದು ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು.

—ಜಯಂತಿ

'ನಿಸರ್ಗ'ದಂತಹ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾರಾದರೂ ಕಾದಂಬರಿ ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಬರದಾರು. ಆದರೆ ಆ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಂದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಶೈಲಿ ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರಂತಹ ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೇನೇ ಸಾಧ್ಯ.

—ಜಯಕರ್ನಾಟಕ

ಸುಂದರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಶ್ರೀ. ಅಣ್ಣಾರಾಯರಿಗೆ ಮೈಗೂಡಿದೆ ಎಂಬುದು ಎದುರಿಗೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನುಭವದ ಮೆರುಗು ಗೂಡಿ ಸುಂದರ ಸುಂದರ ತರವಾಗಿ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ.

—ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ

Nisarga has been hailed as one of the best novels produced recently in Karnatak.—We have in Shri Mirji Annarao's novel realism blended

with art, a faithful but attractive representation of life.

—*The Indian P. E. N.*

ರಾಷ್ಟ್ರ ಮರಷ (ರಾಜಕೀಯ ಕಾದಂಬರಿ) ಕ್ರಯ ೭-೦-೦

‘ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರುಷ’ ಕನ್ನಡದ ಒಳ್ಳೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅರ್ಹವಾದುದು ಎಂದು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಪಾತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಆಪ್ತತೆ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು, ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದ ಅರಿವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

—ವಾಹಿನಿ

ಕಳೆದ ಕಾಲು ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾಡು ಹೂಡಿದ ಹೋರಾಟ, ಸುರಿಸಿದ ನೆತ್ತರು, ಉಂಡ ದುರ್ಭೋಜನ ಗಳಿಸಿದ ವಿಜಯಗಳ ಸಹಜ ಕಾದಂಬರಿ— “ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರುಷ”. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ.

—ದೇಶಬಂಧು

ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಷಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಲೇಖಕರು ‘ಏನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ’ ಎನ್ನಿಸುವುದು. ಅವರು ಇದನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ತಾಳ್ಮೆವಹಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನುವುದೇ ಅವರ ಮಹಾ ಸಾಹಸ. ಅವರ ಈ ಗುಣದಿಂದ ನಾವಿನ್ನೂ ಅವರಿಂದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗ ವಿದೆ.

—ಸುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ

Much of this field—in background and process—has already been treated, well or ill, by other writers. But the stress and drive of personality behind things here is Mr. Mirji's own. Life in the villages and in Bombay is truly rendered...

The novel, on the whole is a vivid document of its time and kind and is one of the really good pieces of writing we now possess.

—The Indian P. E. N.

ರಾಮಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರು (ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ)

ಕ್ರಯ ೨-೦-೦

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದ ಒಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಚಿತ್ರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದ ನಾನಂತೂ ಮನಸಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.... ' ರಾಮಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರು ' ಕಾದಂಬರಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರರ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. (ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ)

ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಮಾಳವಾಡ

ಇದು ನೇರವಾಗಿ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಹೇಳುವ ಸರಳ ತಂತ್ರ. ಪರಿಣಾಮ. ಭೀಕರವಾದೊಂದು ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಚಿತ್ರ. ವಿಷಮ ಅರ್ಥಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು—ಸಮಾಜ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು—ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ನಡೆದಿರುವ ಮಹಾಯತ್ನದ ಒಂದು ತುಂತುರು ಹಸಿ. ಇದು ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯ. ಜೀವನ ಹೋರಾಟದ ಸಂಗೀತ.

— ದೇಶಬಂಧು

ಶ್ರೀ. ಮಿರ್ಜಾ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಒಂದು ಸಂಸಾರದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಹು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

— ಸುಬೋಧ

ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರ (ರಾಜಕೀಯ ಕಾದಂಬರಿ) ಕ್ರಯ: ೧-೧೨-೦

ಶ್ರೀ. ಮಿರ್ಜಾ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ಲೇಖನ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವಗೊಂಡು ಪಳಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಚಕರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಸೆಳೆಯತಕ್ಕವಾಗಿವೆ.

— ಸುಬೋಧ.

ಇಲ್ಲಿರುವ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನವೂ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಹೊಸದು.

— ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಈ ಹೊರಾಟವನ್ನು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಥನ ತಂತ್ರದಿಂದ ಹೆಣೆದು ಶ್ರೀ. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

— ಚುಳಕಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರು.

Another form of technique that has become very Common in modern Kannada novels is what is called the “ **Flash Back** ” technique. That consists in making the character indulge in thoughts of days of yore, and there by enable the readers to know what has taken place prior to the sequence under attention. This is indeed a very debt way of narration and requires great skill on the part of the writers. The two writers in Kannada who have to an exetent succeeded in this art are Prof. Inamadar and Mirji Anna Rao. The latter has especeially been an adept in it and the superb skill with which he uses this technique is worthy of admiration. His “ **Prati Sarakar** ” is a case in point,

— *The Bharat Jyoti*.

ಅಶೋಕ ಚಕ್ರ (ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ)

೩-೮-೦

ಅಣ್ಣಾರಾಯರಿಗೆ ತಾವು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಭವವಿದೆ; ಅದನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮನನೀಯವಾಗುವಂತೆ

ಚಿತ್ರಿಸುವ ಲೇಖನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇದೆ. ಇದೇ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಗುಣ.
— ಕರ್ಮವೀರ.

ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಡ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಅಜ್ಞಾನದ ಲಾಭವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೊಬ್ಬಿರುವ ಘಟ ಸರ್ಪದ ವಿಷ ವರ್ತುಲದ ಚಿತ್ರಣ 'ಅಶೋಕ-ಚಕ್ರ'. ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವತೆಯಿದೆ, ಭೀಕರತೆಯಿದೆ, ಹಿಂದಿನ ಅಸಮಾನ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಹಜ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಹಿಂದೆ, ಸಂವೇದನೆಯ, ಅನುಕಂಪದ, ಅನುಭವದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಗದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುವ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ-ಅಣ್ಣಾರಾಯರ 'ಅಶೋಕ ಚಕ್ರ.'

— ನುಡಿ

ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿ. ನಾಡಿನ ಜೀವಂತ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ತರದ ಕಾದಂಬರಿ-ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲರು ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಶೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

— ಅರುಣ.

ಭಸ್ಮಾಸುರ (ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ) ಕ್ರಯ: ೧-೮-೦

As instances, we should take Mirji's "Bhasmasur" the Book is a conflict of ideals, ideas, and the Compunctions; and the writer, with admirable dexterity analyses the characters thread, bare and makes the reader muse in silent Cantemplation long after he has finished reading the novel.

—The Bharat Jyoti.

The work is didactic, drawing attention to current abuses, and mirroring the groupings after better things by the thinking part of society.

—The Indian P. E. N.

ಪ್ರಣಯ-ಸಮಾಧಿ (ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ) ಕ್ರಯ ೧-೪-೦

ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಆರು ಕಥೆಗಳಿಂದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಭಾರತದ ಜನ ಜೀವನದ ಆರು ಮೈಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ನಿಂತ ಜೀವನ ಮುಖ್ಯ.

—ಮೊದಲು ಮಾತಿನಿಂದ

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೂರಾ ನಲವತ್ತೆರಡರ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಸರಕಾರೀ ನೌಕರ ನೊಬ್ಬನ ಮಾನಸಿಕ ತೂಗುಯ್ಯಲೆ ಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಲೇಖಕರು.

—ಜಯಂತಿ

ವಿಜಯಶ್ರೀ (ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ) ಕ್ರಯ ೧-೦-೦

ದೇಸಿಯನ್ನು ಔಚಿತ್ಯವನ್ನರಿತು ಉಪಯೋಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಮೆಚ್ಚಕಕ್ಕೆ ಗುಣವನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

—ಪ್ರೊ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳ

ಕನ್ನಡದ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧದ ಕೃತಿಗಳು ಹಲವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಇರದೆ, ಸಂವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕತೆಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಲೇಖಕರ ಚಾಣ್ಣಿ ಪ್ರರಂಸ ನಿಯ..... ಕನ್ನಡ ಕಥಾ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಇತ್ತಿರುವ ಅವ್ಯಾಜ್ಯ ಕೊಡುಗೆ ಇದು ಎನ್ನಬೇಕು.

—ಜಯಂತಿ

ದತ್ತವಾಣಿ (ನಿಮರ್ಶ) ಕ್ರಯ ೧-೪-೦

ತುದಿಯಿಂದ ಕಡೆತನಕ ವಾಕ್‌ಶೈಲಿಯು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಹರಿ

ಯುತ್ತಿದ್ದು, ಒಂದು ಉದಾತ್ತವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ರಂಜಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮೂರ್ತಿಗಿಂತ ಅದನ್ನು ಅರಿತು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಆರಾಧಕನು ಹೆಚ್ಚುಂಟು ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ಕನ್ನಡಿಗನಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಇದನ್ನು ಓದಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಜ್ಞರು ಇದನ್ನು ಅಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕು.

— ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ

ಅಂಬಿಕಾತನಯರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ವಾದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಜಯಪ್ರದವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

— ಕರ್ಮವೀರ

Mr. Mirji Anna Rao has succeeded in showing us, a good deal at least of its secret and strength.

— Hindu

ಲೇಖನ ಕಲೆ (ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ) ಕ್ರಯ ೨-೪-೦

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಅಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎ. ಟಿ. ಕ್ಲೈಲರ್‌ಕೂಚ್ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಲೇಖಕನ 'The Art of Reading' 'The Art of writing' ಎಂಬ ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಂತಹವು ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೋದಿದವರಿಗೆ ತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥ ಬರೆಯುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಂತಹದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದಿರದು. ಮಿರ್ಜಿಯವರ ಈ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಆ ಮಾದರಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮಾಲಿಕೆಗೆ ಸೇರಬೇಕು. ಅನುಬಂಧ ಆಧಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ 'ಲೇಖನ ಕಲೆ' ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಎಷ್ಟು ತಾಳ್ಮೆ ವಹಿಸಿ, ಅಭ್ಯಾಸ ಬಲ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವರೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊಳೆಯುವುದು. ಹೊಸ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ದರ್ಪಣವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತ.

— ಜಯಂತಿ

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೊಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ತರುಣರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗುವಂತೆ ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ ಸ್ತುತೃವಾದುದು.

— ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ

ಲೇಖನ ಕಲೆ ಸಿದ್ಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಬರೀ ವ್ಯಾಸಂಗ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾರ್ಥಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲ ಅನುಭವ ವೈಶಾಲ್ಯವುಳ್ಳವರು, ಕಲಾಸಾಧಕರು ಲೇಖನ ಕಲೆಯ ತಂತ್ರವನ್ನೂ ಅರಿಯಬೇಕಾದದ್ದು ಅಗತ್ಯ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಉಪಯುಕ್ತ. 'ನಿಸರ್ಗ'ದ ನಿರ್ಮಾಪಕ ರಾದ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ವಿಚಾರ ಧಾರೆ ಎಂತು ಹರಿದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನರಿಯಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೂ ಇದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾಣಿಕೆ.

— ಛಾಯಾ.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಬೋಧಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎಷ್ಟು ಹೊರಟಿರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸದಿರಲಾರರೆಂದು ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆ.

— ಕರ್ಮಪೀಠ.

ದಶಭಕ್ತಿ (ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ)

ಕ್ರಯ: ೩-೦-೦

ದಶಭಕ್ತಿ, ಪಂಚಸ್ತೋತ್ರ, ತತ್ಪಾರ್ಥಸೂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟು, ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸಂಪಾದಕರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಶ್ರಾವಕನಿಗೂ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಗ್ರಂಥವಿದು. ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕವಿದು.

— ಟಿ. ಕೆ. ಪಾಟೀಲ

ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಟಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಚಾರ್ಯರ ಪರಿಚಯವು ತುಂಬ ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಾಠ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಅವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ!

ವೀರಭಾರತ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಳಗಾವಿ.